NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
8
35 G
26
ROMA
14
6. G. 31

P. VIII. 10.

24

[illegible]

Google

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

PESTIS NEAPOLITANA ROMANA ET GENVENSIS

ANNORVM

1656. & 1657.

Fideli narratione delineata et Commentarijs illuſtrata.

DICTANTE

Suis Medicinæ Practicæ ſtudioſis

PETRO à CASTRO

D. M. Phyſico Veronenſi

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Veronæ Typis Rubeanis anno 1657.

Superiorum Permiſſu.

Imprimatur.

Inquiſit. Gen. Veronæ

Noi Reformatori dello ſtudio di Padoua

Hauendo veduto per fede del Padre Inquiſitore Generale di Venetia, che nell'Hiſtoria intitolata Peſtis Neapolitanæ per D. Medicum Caſtrum, non vi è coſa contra la S. Fede Catt. & parimenti per atteſtato del Segret. noſtro niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concedemo licenza, che ſij ſtampata, douendoſi oſſeruar le leggi in queſto propoſito, & preſentarne due copie nelle librerie noſtre publiche di Venetia, & di Padoua.

Dat. li 25. di Agoſto 1657.

Lunardo Emo Reform.
Giouanni Peſaro Cau. Proc. Refor.
Andrea Contarini Cau. Proc. Ref.

Franciſco Verdiſoti Segr.

Illuſtriſſimo atque Excellentiſſimo
Domino

ANDREAE VALERIO

D. Meo Collendiſs.

Salutem.

ARdebant Peſtilenti incendio proximi parietes, SENATOR INCLYTE, cum prouida rerum, & benè cauta alma Venetorum Reſpublica, chara Sapientum altrix, & vnicum totius orbis prudentiæ Seminarium, virum ambiebat, qui ab HYGIIAE ſacro propugnaculo, florentiſsimum Dominium à

funeſtis, & hõrrendis peſtilentiæ minis VALERET Viriliter aſſerere. En innter tot claros Heroas quibus ad Europæ gloriam,& Aſiæ terrorē ſuperba ſtipatur, te vnum ANDREAM VALERIVM prudens elegit, in cuius vel ipſo nominis veſtibulo; natalitia quadam,ac fatali VALERIAE Gentis neceſſitudine, VIRI, FORTIS ac VALIDI, ſpecimen eluceſcere conſpiciebat; hinc fauſtum omen capeſcens virtutis, animique, procedente tempore, ad ſummum gloriæ cumulum peruenturi, & quia etiamnum à iuuentute,indole Sapientem, ſtudio ad res magnas propenſum, natumque ad Rempublicam tractandam te cognouit, non diu, paſſa eſt, hac vitali aura, & ſanguinis arterioſi generoſa portione deſtitui, diffuſum in extrema corporis

Rei-

Reipublicæ membra Spiritum ,
quamprimum in Cor reuocat , vt
in nobiliori , & magis apta ſede
vtriuſque Palladis Venetæ tracta-
ret alta myſteria, namque.

Ingenium Cæleſte ſuis velo-
cius annis .
Surgit , & ignauę fert male
damna moræ .

Supremã tamen legem SALVTEM
POPVLI eſſe rata,in hoc Veronenſi
ſalutis munimentò te præſidem col
locauit , quod tu SENATOR AM-
PLISSIME multo nobiliori ſymbo.
lo quã SOTER ille SYRIVS in pen-
tagonũ edificaſti : illi per nocturnã
imaginem,viſum narrant,magnum
adſtitiſſe Alexandrum , qui man-
daret teſſeram ſalutis pentagono
incluſam daret militibus aduerſus
Galatas pugnaturis , nec defuit fe-
lix euẽtus : tibi SOTERI VENETO

non per ſomniũ, aut nocturna phã-taſmata, ſed per vigilias, & diurnam ſolertiam verè adſtitit Magnus BERTVCIVS Teſſeram conferens ſalutis publicæ, quã pro ſecuritate patriæ propugnaturis ſubditis poſſes impertiri; hãc tu SENATOR MAGNE, incõparabili PIETATE inimirabili PRVDENTIA, ardẽtiſſimo ZELO, indefeſſa VIGILANTIA, IVSTITIA tãdẽ inuiolabili ita Pentagonam effeciſti, vt non prius palæſtram laborum deſerueris, quam ab oris Italiæ peſtis expulſa. Talibus armis, talibus miniſtris inſtructi Veneti Principes tuti poſſunt flagrantes vicinos parietes adſpicere, & inter horrendas peſtium ſtrages iratum numen ingenita religione placare, & vigilanti ſollicitudine furentes crudeles Erynnes coercere. Sub his igitur adeo glorioſis

au-

auſpicijs, cui rectius has meas lu-
cubrationes, & vigilias dem quam
vigilantiſsimo publicæ ſalutis excu-
bitori ? cui monita mea publica
quam conſultori prudentiſsimo ?
cui particularia , quam populi
amantiſſimo aſſertori ? cui tandem
duram pereuntium ſortem eni-
xius enarrem, quam tenerrimo, ac
humaniſsimo patriæ parenti ? nulli
hercle iuſtius, nam tua ſunt hæc,
quia tuus ego, corde, obſequio,
ſeruitute, hos igitur audaces amo-
ris impulſus noli temeritati vertere,
aut malè ferre, tibi viro eruditiſsi-
mo, ac informatiſsimo nuncupari
informem iſtum, ac infirmum par-
tum clientis tui addictiſsimi, im-
mò faue cæptis, & vlteriora in ſtu-
dijs meditantem foue, & ſub alis
Reginæ tuæ Altis tutare, cuius iu-
u[illegible]ntutis An[illegible]ſim in te permittat

D. Opt. M. & in æuum ſuſpiciat fœlix patria. Vale Senator meritiſsime, ab.

Illuſtriſſimæ atq; Excellentiſsimæ tuæ Dominationis.

Obſequentiſs. atquè Deuotiſs. Seruo

Petro à Caſtro

IN-

INDEX.

A

Ægyptus à putreſcentibus ranis peſte infecta. pag. 44.
Aer quomodo regendus in peſte. pag. 201.
Alexipharmaca diuerſa pro diuerſa conſtitutione exhibenda. pag. 107.
Alimenta praua cauſa peſtis pag. 36., & 47.
*Alterantia in peſte cum reſpectu danda. pap.*99.
Amuletum arſenicale. pag. 208.
Amygdalæ ſiccæ quando conueniant. pag. 220.
Annona in peſte curanda. pag. 185.
Annonæ caritas peſtis comes pag. 27.
Anthrax differt à carbunculo. pag. 175.
Anthrax non peſtilentialis. pag. 22.
Aqua pro lotura manuum. pag. 207.
Aqua quanam bibenda, & quomodo præparanda.

✠ 9 pag.

pag. 217.
Auellana quando conueniant. pag. 210.

B

Bilis cauſa peſtis. pag. 79.
Bilis craſſa membrana cyſtica tenacitèr adhærens. pag. 78.
Bombarda tempore peſtis explodenda, pag. 196.
Bombices tempore peſtis prohibendi. p. 191.
Bubo. diſparens. pag. 166.
Gangrænatus quomodo tractandus. pag. 163.
Induratus quomodo tractandus. pag. 164.
In febribus non putridis. pag. 114.
In principio ſignum plenitudinis. pag. 111.
Non ſemper indicat venæ ſectionem. pag. 117.
Ne in prægnante quidem. pag. 119.
Peſtilentialis qualis ſit. p. 30.
Semi ſuppuratus an aperiendus. p. 161.
Buiyrum optimum in peſte. pag. 214
Bubonum diuiſio. pag. 147. vſque ad 50

Bubonum Curatio. pag. 151 &c.
Bubones Turgentes, vt tractandi. pag. 171.

C

Cadauerum putredo cauſa peſtis. pag. 43.
Calculus in veſica fellea. pag. 78.
Calor moderatus in peſte bubones ſignificat. p 90.
Campana tempore peſtis pulſanda. pag. 197.
Canes tempore peſtis occidendi. pag. 189.
Cannabis tempore peſtis prohibetur. pag. 191.
Capitis dolor fixus morbum mali mons indicat. pag. 54
Cappares peſtis tempore conducunt. pag. 221.
Carbonum. natura. pag. 91.
Carbones abſquè puſtulis. pag. 172.
Carbones à contactu ouis mortua. pag. 173.
Carbones ardentiſſimi. ibid.
Carbones benigni pag. 173.
Carbones omnes maligni pag. 23.
Carbunculi tempore peſtis non peſtilentes p. 175.
Carbunculi ſanguinis miſsionē indicant p. 177.
Carbunculi curatio. pag. 179
Carbunculi eſchara quomodo amouenda. pag. 181
Cardialgia cuius partis morbus. pag. 65
Cauſtica in bubone non conueniunt. pag. 156
Chymicorum medicamentorum inefficacia in peſte. pag. 106
Cibi, & potus regimen. pag. 211. &c

Cibi

Cibi putridi, & putreſcentes prohibendi. p. 186.
Columba tempore peſtis prohibenda. pag. 190.
Cometa cauſa efficiens peſtis. pag. 35. & 40.
Comercia in peſte prohibenda. pag. 186.
Congregationes in peſte prohibendæ. pag. 187.
Criſes omnes in peſte infida. pag. 82.
Cucurbitulæ an in peſte conducant. pag. 124. &c.

D

Delirium cum bubone. pag. 133.
Deriuationis tempore peſtis incommoda. pag. 120.
Deus cauſa efficiens peſtis. pag. 34.
Diarrhœa in peſte. pag. 68.
Diuina mala, quæ Antiquis. pag. 84.

E

Elementa cauſa peſtis pag. 35. & 41.
Emplaſtrum attrahens ad bubones pag. 155.
Sæpè mutandum p. 155. & 156.
Emplaſtrum ad carbunculos. pag. 179. & 180.
Emoliens pag. 164.
Reſoluens pag. 165.
Suppurans. pag. 159 & 160.
Emunctoria corporis quomodo tractanda. pag 231. & 232.
Eruptiones imperfecta quomodo cognoſcantur. pag. 128.

Euacua-

Euacuationes copioſa infida. pag. 91.
Exertitia violenta in peſte prohibentur. pag. 187.

F

Faties Hippocratica. pag. 66.
Faciei pallor mortis ſignum. pag. 66.
Febres con bubone non peſtilentes. pag. 22.
Febres parua infida pag. 74. & 75.
Febris putrida in peſtilentē degenerantis ſigna. pag. 87
Feles tempore peſtis occidendi. pag. 189.
Ficuum recentiorum, & exſiccatorum differentia. pag. 220.
Fonticuli inguini inurendi in peſte. pag. 13.
Fructus horarij reijciuntur. pag. 219.
Fructus quinam in peſte conueniunt. pag. 219

G

Genarum rubor perſeuerans quid indicet. pag. 56
Germen quid Hippocrati. pag. 25.
Grauidis cucurbitulæ magis noxiæ, quam vena ſectio. pag. 126.

H Ha

H

Hæmorrhoidum apertio in peſte ſumme utilitatis pag. 125
Halitus ab antris peſtis cauſa pag. 35. & 45.
Hectica peſtilentialis. pag. 114

I

Ieiunè non exeundum pag. 229
Ignes tempore peſtis accendendi pag. 191
Ignis quo anni tempore accendendus. pag. 192
Ignes quomodo agant. pag. 194
Infantium Genuenſium confuſio pag. 189
Infantibus nota appendenda. pag. 188
Ira in peſte proficua. pag. 239

L

Legumina noxia. pag. 221. & 222
Lenientia in peſte non conueniunt. pag. 98
Lentes virus peſtilentiale expellunt. pag. 222.
Liguria ex putreſcente Cœtc peſte infecta. pag. 44
Linguæ ſiccitas abſque loquela peſtem indicat. pag. 57
Lingua ſiccitas cum, & ſine ſiti peſtem indicat pag. 57
Lupanaria peſtis tempore claudenda. p. 235

Lu-

Lupanaria tempore peſtis tollenda pag. 191

M

Maculæ nigræ lethales. pag. 83
Macularum generatio. pag. 81
Maculæ peſtilentiales in viſceribus internis. pag. 76
Magiſtratus ſanitatis inſtituendus pag. 187
Mantua à peſte liberata propter metum incolarum in iram mutatum. pag. 239. & 240.
Medicamenta externa in peſte adhibenda pag. 109
Medici quinam erunt tempore peſtis. pag. 188.
Mediolanenſis peſtis ex maleficio. pag. 49
Metus tempore peſtis noxius pag. 143. & 38.
Moniales cur non tàm frequenter corripiantur peſte, quam cæteræ mulieres. pag. 236
Morbi peracuti in corporibus craſſis ſuccis ſcatentibus. pag. 79
Motus nimius non conueniens pag. 227.
Muſica peſtis medicatrix. pag. 197

N

Noſocomia inſtituenda pag. 187

Olera

O

Olera. quæ comedantur quomodo corrigenda. pag. 222. & 223.
Oliuæ nociuæ. pag. 221.

P

Perturbatio circà viſcera tempore peſtis. p. 71.
Peſtis anni 1656. hiſtoria. pag. 1. &c.
Peſtis à cunctis febribus aliquid mutuatur. pag. 16. &c.
Peſtis aliquid magis, quàm reliquæ febres, habet. pag. 17. 18.
Peſtis Conſtantinopolitana miranda. p. 37.
Peſtis cauſa materialis. pag. 20.
Peſtis curatio. pag. 93.
Peſtis definitio pag. 15.
Peſtis eſſentia. pag. 16.
Peſtis non eſt de eſſentia, vt in principio multos inuadat. pag. 32.
Peſtis finis pag. 34.
Peſtis forma varia pag. 21.
Peſtis Genuenſis hiſtoria. pag. 2. 3 4.
Peſtis Memphitica à cinere diſperſo. pag. 41.

Peſtis

Peſtis natura varia. pag. 94. 95.
Peſtis Neapolitana hiſtoria. pag. 8.
Peſtis Peloponeſiaca memoriam tollens. pag. 27.
Peſtis Preſagia. pag. 92. 93.
Peſtis Praeſeruatio pag. 185.
Peſtis Prognoſis incerta pag. 81.
Peſtis Romana hiſtoria. pag. 4. 5. 11.
Peſtis ſine bubone. pag. 50.
Peſtis Sapè à cauſa particolari oritur. pag. 48.
Peſtis Symptomatum ratio pag. 2.
Peſtis Varijs modis occidit. 27.
Peſtis Veneni omne genus in ſe habet. pag. 27.
Pilulę Ruffi quomodo praeparanda. pag. 234.
Piſces noxij tempore peſtis. pag. 215.
Piſces quinam peſtis tempore in vſum vocandi pag. 217.
Piſcibuss à quibus peſtis tempore abſtinendum. pag. 217.
Podagra excitanda pag. 233.
Poma odorifera tempore peſtis. pag. 207.
Potus diuinus Parei. pag. 218.
Prȩcordiorum calor mordax peſtis ſignum. pag. 58.
Pulſus breuis infidus. pag. 85. 86.
Purgatio bubone fluente conceditur. pag. 134.
Purgantia electiua in peſte nocent. pag. 100

In

Purgantia in declinatione utilia pag. 102
Purgantibus Alexipharmaca debent adiungi pag. 102

Q

Quies conducibilior motu. pag. 227

R

Regreſſus expulſorum bubonum lethalis. pag. 168
Repellentia in bubone peſtilenti non conueniunt. pag. 152. & 153

S

Salſamenta in peſte conceduntur. pag. 141
Sanguis an mittendus in peſte. pag. 109
Sanguis è quibus partibus mittendus, & quibus. pag. 127
Sanguis congelatus præ timore. pag. 198
Sanguis grumoſus in ventriculis cordis, & trunci s caua, & aorta. pag. 80
Sarcotica. pag. 182
Scammoniata fugienda pag.
Signa diagnoſtica. pag. 50
Somnus iuſto longior bilioſis conuenientior, quam pituitoſis. pag. 225. & 226
Somni nimÿ damna pag. 223. & 224

Som-

Somnus quomodo regendus. pag. 144. & 145
Sudor granulatus. pag. 67
Sudorifera in peſte conducunt. pag. 101
Sudorifera mera, & non alexipharmaca hoc anno magis profuere pag. 102
Sues peſte corripiuntur. pag. 215
Suffumigia tempore peſtis pag. 204. & 205
Suffumigia grauεolentia. pag. 210 & 211
Sulphur viſciditates optimè tollit. pag. 105
Suppuratio reſolutione nobilior. pag. 165
Syderum poſitio cauſa peſtis. pag. 35. & 39
Symptomatum peſtilentialium regimen. pag. 132

T

Tabaci vſus continuandus. pag. 232
Terramotus peſtem produxerunt pag. 4
Timor quam noxius in peſte. pag 23
Tranſpiratio prohibita peſtem cauſatur. pag. 230
Tubarum ſonitus conducit. pag. 198
Tympanorum vtilitas. pag. 193

INDEX.

V

Vapores aquarum ſtagnantium cauſa peſtis. pag. 35. & 43.
Vena ſectio cum quibus conditionibus inſtituenda pag. 115. 116. 117.
Venefica cauſa peſtis. pag. 36. 49.
Venena omnia frigida. pag. 81.
Ventriculi ſymptomata in peſte. pag. 64.
Venus quantum damnum afferat in peſte. pag. 235.
Vermes circa cor. pag. 71.
Vermis cordis. pag. 137.
Veſicantium vtilitas pag. 129.
Veſicantium cautio. pag. 129.
Veſicantia Inguinibus applicāda pag. 130. & 157.
Veſicantibus Alexipharmaca admiſcenda pag. 131.
Victus ratio in peſte pag. 138. 139. & 140.
Vigiliæ moderatæ. pag. 273.
Vinum in peſte non niſi collapſis viribus dandum pag. 141.
Vinum tenue peſtis tempore commendatur: pag. 217.
Vomitoria in principio peſtis danda. pag. 97.
Vrina in peſte tenuis, aquoſa, copioſa. pag. 88.
Vrina Perturbata, & rubra. pag. 88.
Vrina Bona, laudabilis, concocta infida. pag. 89.

Er-

Errata ſic corrige.

p 6. l.6. l. Plethoram
p.9. l.23. l.hepar
p.14. l.23. l. ſtylus
p.15. l 8. l.graſſantis.
p.20. l.1. l. Romanis
l.7. l. ſubſtantia cordis.
p.43. l.12. l.pariter.
p.46. l.19. l vim
p.47. l.4. l.plebeij.
l.5 quibus vt plurimum
l.9. penes quos.
p.50. l 17. l.corruptione
l.21 l. ſola.
p.57. l 9. l.mollitie.
p 61. l.4. l.prima
p 62. l.3. l præferebant
p.62. l.13. l.pituita.
p. 64. l.1. profundiorem
p.66. l.2. l faciei
p.67. l.7. l.ſpiritus
p 68. l.14. l Diarrhœa
p. 69. l 9. l. irritationẽ
l.14. l.orgaſmum
p.75 l 20. l.nobis
p.77 l.22. l maculis
p.68. l.18. l.diſſemina
p 79. l.1. l pragreſſam

p.80. l.5. verſiculis
l.9. l.carbones
p.81. l.6. l. corrupto
l.9. l. comburatur
p.83 l.7 l peſſimus
l.8. l permulti
p.84. l.3. l deſione
l 8. l.imbecillitate.
p.85. l.15. l. eiuſdem
p.88. l. 7. l.præſtantiſſimis.
l.21. l.prognoſis
p.89. l.6. l.conſideratio
l.22. l.ager
p.91. l.2. l præſertim
l.9. l.inappetentiam
l.14. l.ipſius
p.92. l.16 l.peſtifera
l.21. l.eeclipſes
p 93. l.8 l præcipuè
l.10 l paucitas, auium
p.94. l.3. experimenta non poteſt
l.17 l.adhæſiones.
p.95. l.9. l.canonica
p.96. l 4. l. alexipharmacis

l.23.

l.23. neſcitur
p.97. l.8. putrida.
p 99.l.12. malignitates
p.100. l.23.l.maximè
p.184. l.6.l.delicta
l.8. l. inter
l.10. l. propheta
l.13. l. iraſcitur
p.203. l.21.l. vniuſcu- iuſq;
p.217. l.7. l.ſaxatiles
p.95.l.9.canonice.
p.225.l.1.parciore
p 228 l. 3. l.adauctum
p.252 l. loimicum
l.14.l.ſæuiter
p.254 l.17. l.acetoſa
l.27. l ſem 4.
l.19. l.ſantal. rubr.
p.125 l.9. l.vno.ij.
l.14. l. ſuccis
p.259.l.6. l. agrimoni

Reliqua Pro tua prudentia Lector corrige.

Hiſtoria.

INfelix annus huius Seculi quīquageſimus ſextus Italiæ nobiliſsimis vrbibus fuit. Flabant frequentes auſtri, & præceſſerat hyems valde ſicca, Ideo

ꝑ ardores ſicccitatis febres ardẽtes magis conſpicuæ; carbones, bubones, & nigra exanthemata: Sub fine veris & ingruente æſtate inclyta Neapolis, mox Roma caput Orbis infauſto ſyderum aſpectu afflicta: Paulo poſt oras Liguriæ ĩfeſtãte malo Ianua præclara Ciuitas & ditionis Dominatrix perplures menſes lento incubatu morbum

fo-

fouet, donec per æſtatem ſequentis anni immanes cæperit excludere peſtilentiæ atque mortalitatis fœtus; qui incredibili pernicitate debacchantes, populoſiſſimam vrbem parum eſt quin funditus euerterint. Cadunt adhuc indiſtinctè, & fato cedunt præcipiti; Ætates, Sexus, Ordines, nec in ordinatiſsima ciuitate vllus ordo, quem non

metus & animorum cõ-
ſternatio peruertant.
Morbus & ipſe abſque
ordine progreditur, nec
vlla mortis prӕludia no-
ſcit; aut cutaneo aliquo
ſtigmate (vt moris eſt)
bubonis, aut anthracis
pro inani morientium
leuamine inuritur. Sed
quoſuis dolosè perimit,
prӕcurrente ipſammet
peſtem, repentino, ac pe-
ſtilenti excidio.
At Romӕ virorum maior
pars

pars moriebatur ; minùs corripiebantur fœminæ, ac pueri : ex temperamentis calidiores, ac bilioſiores, et ex ætatibus iuniores, robuſtioreſque, nec ſenibus ſecurius effugium cum præ imbecillitate & ipſi deficerēt. His omnibus vehemens dolor capitis, genarum, & oculorum rubores, ſitis inexhauſta ab ipſo morbi principio, linguæ ſiccitas loquelam impediens,

diens in præcordijs calor mordax, bubones & anthraces quandoque ſupra iecur, quandoque infra: horum maior pars ingentem plethoriam demonſtrabat, nec ideò maior ad euacuationes reſiſtentia: alijs magis cacochymis minùs intēſa febris, vomitus frequens bilis pallidæ immixta aliquali pituita, cardialgia, faciei horrendus pallor, oculi con-
cani

caui, ſudor circa frontem frigidus, & granis milij ſimilis, quandoque diarrhœa, inappetentia, nauſea, bubones, anthraces, & hi ſimul ſaepiùs concurrentes. Alijs inſenſibilis febris ſtatim cum bubone, nox inquieta, & turbatio multa circa viſcera tã naturalia, quã vitalia: Actiones his parùm deprauatæ vſque ad principium ſep-

tima. Aiijs adhuc lenta febris & leuiſſima accidentia abſque bubonibus, carbunculus quãdoque parui momenti, ſed ingruẽte quarta acerbior febris, & horrenda accidentia, magni bubones, & anthraces: plures cum acerbiſſimis doloribus, et delirio intra paucas horas cum conuulſione de medio tollebantur.

Cum huiuſmodi horrenda

accidentium ſyndrome vltra tercentum hominum millia Neapoli periere: Nec inter tot diras ſtrages quicquam profuit ad medendum, ſed ne quid ad perfectam morbi notitiam deficeret mortuorum aliqua diſſecta cadauera, et in eis vtriuſque ſexus, obſeruata viſcera omninò infecta, et maculis nigris ſcatentia, Cor nimirum, Pulmo, he-

par, ventriculus ac inteſtina; cyſtis fellea plena bile nigra, viſcida, ac valde craſſa; ita ut vix ab eiuſdem membrana poſſet detergi: et denique vaſa cordis oppleta ſanguine grumoſo ac nigro: hæc patrabat audax medicorum ſolertia, ſed omnia in caſſum. Donec ipſa peſtis tanquam laſſata perimere, ceſſaret progredi.

Ro-

Romæ diutius obſeruata, etiam inter vigores hyemales, et hactenus, pietate, et prouidentia, (diuinis Alexipharmacis, Sũmi Alexãdri) frænata potiùs, quam debellata non deſinit gliſcere. A copioſis tamen, et violẽtis pluuijs inſignis ſemper mutatio in melius, ſed protinùs reaſſurgens noua incrementa capeſcebat. Verſamur nunc circa mediam aeſtatem

anni 1657. nec tot menſibus certum adhuc inuentum auxilium, quamuis infinita pro vano experimento fuerint vſurpata. In vniuerſũ à ſulphure, et puluere quodam alexipharmaco magis praeſentaneum praeſidium, de quibus in commentarijs diffuſiùs fiet mentio.

COMMENTARIVS

HISTORIAE

DE

PESTE.

Priuatis lectionibus, Practicæ Medicinæ Studioſis dictatus.

AGgredior de Peſte ſcribere, ſed tuam prius opem, auxiliumque implorans, Sancte Deus, qui à tot ſeculis Peſtem nobilitaſti, & conſtituiſti eam,

Digitized by Google

cam, virgam furoris tui, quæ te ab Auſtro venientem præcedat: Te inuoco furentis peſtis Moderator Alme, qui ſolus immittere, qui ſolus remittere peſtem vales, vt quam in vindictam vecordis generis humani permiſiſti, eandem in eiuſdem reſipiſcentis vindictam libertatis, & ſalutis commutes. Tu Supreme Medice, qui ſolus peſtem rectè curare noſti; da recta, da vtilia, ſcribere; da nullo (poſt tot glorioſa aliorum monumenta) bubone ambitionis intumeſcere; Nullo obtrectationis carbone exuri; nullis denique inuidiæ maculis (crudelioribus mentis humanæ peſtibus) liueſcere. Sed fideliter cuncta diſponere, tibi in honorem, afflictis in ſalutem, ſtudioſis in fructum.

Ius mei operis varius, quandoque

doque breuis, & ſuccinctus non-nullis Scholæ terminis interſutus, quandoque diffuſus, & familiaris pro agendorum natura, & commentariorum ratione, quibus miſeranda hiſtoria his temporibus *Neapoli, Romæ, & Ianuæ* immaniter graſſiantis febris, tãto lethalium accidentium ſatellitio ſtipatæ illuſtrabitur, redactis pro faciliori ſtudioſorum captu, in ordinem tractatus commentarijs.

Definitio igitur peſtis ex Nobiliorum Scriptorum cõſenſu iſta. *Eſt peſtis febris acutiſsima, maligna, contagioſa, venenata macularum bubonum, & carbonum ſatellitio ſtipata, quæ plures inuadit, & plures de medio tollit.* Conſiſtit ergo in calore preter naturam motus celerrimi, malignitate, contagio, & veneno prædito,

dito, quæ eius eſt *primaria proprietas* ſeſe oſtendens in bubonibus, anthracibus, & maculis, & *ſecundaria* in eo, quod indiſtinctè inuadat multos, & occidat.

Aſſumit hæc febris ex omnibus alijs febribus quod peius eſt, & ſupra illud aliquid adhuc addit peioris conditionis. *A calore* in genere mutuatur celeritatem in agendo, & relinquit illud (quod valde proprium eſſe ſolet caloris) nimirum ſeſe vltrò exercere; nam ſæpiſſimè ſub ſpecie quietis, & febris valdè paruæ, & lentæ, latet doloſus anguis, & ferocior malignitas. *A febribus putridis* aſſumit vim putrefaciēdi, ſeu illud, quod eſt putrefacere, & aliquid aliud addit, quòd ſcilicet non quoscunq; humores putrefaciat, ſed illos præſertim qui

qui valdè proximi ſunt ſubſtantiæ cordis, ita ut ſupra putredinem adiūgat corruptionem; vnde in ſanguinis miſſione per huiuſmodi febres (quod etiam in alijs valdè malignis à nobis obſeruatum eſt, vt libro de febre puncticulari diximus) ſolet ſanguis fluere ab omni labe immunis, rubicundus, & benè coloratus. *A febribus hecticis illud habet*, vt ſtatim inuadat ſolidas cordis partes, & ſuprà hanc proprietatem aliam peiorem addat, nempè quòd mediante calore veneſnato earundem ſolidarum partium ſubſtantiam putrefaciendo diuidat, ac diſſoluat, & tunc ſolent ceſſare anxietates, & agitationes in ægrotante, quia ceſſat ebullitio, & motus in humoribus; & per hāc quietem doloſam plerūq; latenter moritur æger cum

vul-

vulgarium admiratione. A febribus ephemeris ſibi adſciſcitur iacturam, ac diſſipationem ſpirituum, quæ in hac febre eſt multò grauior, quàm in alia quacunque; vnde ſtatim à principio morbi inſignis imbecillitas abſque aliqua cauſa manifeſta. Tandem ſuper omnes alias febres addit hæc rationem contagij, non cuiuſuis, ſed celerrimi, & ſummè perniciosi, quòd paulò poſt examinabimus, ſi prius pro cōcluſione ſtatuerimus *rationem formalē, & eſſentialem* huius febris conſiſtere in calore his peſſimis conditionibus modificato, actiuitatis velociſſimę ſcilicet, malignitatis, veneni, ac contagij, cum expreſſa, & ſpecifica antipathia ad cor. Sed de contagio ſtatuendum, vt non illud, quod in qualibet alia febre putrida inuenitur uerè

dici

dici poſſit contagium: neque enim cõtagium eſſe poteſt quod mihi communicauerit duntaxat ſuum accidens, vt in manus calefactione, quæ ab alia calidiore manu fit, ſed vera *contagij ratio* conſiſtere debet in *fomitis communicatione* adeò pernicioſi vt valeat corrumpere partes meæ ſubſtantiæ, non autem accidentaliter alterare, & talis verè vocabitur infectus, qui receperit talem fomitem, & ſic febris peſtilens hanc rationem habet ſpecificam, vt non ſolùm per contactum ſit contagioſa, ſed abſque tactu in diſtans iaculetur per auras fomitem ſuæ malitiæ, vapore quodam inuolutum, vt etiam valde diſtantes corripiat; quod forſan inclyta Ciuitas Genua infeliciter experta eſt, communicato in diſtãs miaſmate ab

ocis

oris Neapolitanis, & Romanis intacto penitus Hetruſco littore, ita vt dici æquè poſſit febris hæc contagioſa per phyſicum, ac per mathematicum contactum.

Cauſa materialis primaria, vt ex dictis patet, eſt *ſubſtãtia, cordis: ſecundaria, humores, in eius vẽtriculis exiſtẽtes*, quod expreſſè indicant grumi ſanguinis in diſſectis cadaueribus obſeruati, ventriculos cordis obruentes, & maculę nigræ in ipſo corde, & alijs viſceribus, non malitiam duntaxat, ſed ingentem corruptelã præ ſe ferentes; vnde reliqua viſcera ampliorẽ etiã huic febri præſtãt materiã. *Differt ab alijs febribus* in modo excellẽtis putredinis, & in loco putredinis: Nã ſicut continentes febres habent diuerſum focum à continuis, hæc diuerſum habet, & penitiorem

à con-

à continentibus, vndè colligitur, quod in quocunque apparatu humorum morboſo poſſit hæc horrenda bellua inſinuari, ſanguinis, pituitæ, melancholiæ, aut bilis; cuius diſpoſitio in hac infauſta hiſtoria apprimè obſeruata eſt, dum proportio humorum, qui inficiebantur, ideam ſequebatur tempeſtatis anni, & præteritæ temporis diſpoſitionis: Nam per ardores, & ſiccitates, vt eſt in Aphoriſmo, fiunt febres acutæ, quamuis hoc non ſemper certum, aut inuariabile. Hoc habet doloſa hæc febris proprij, vt gaudeat varietate, & in proportione. Viſa eſt nunc Romæ viros potius inuadere, quàm fęminas, aut pueros, propter dictam caloris, & ſiccitatis in tempore anni proportionem; ſed neque ætates iſtæ ab inſultu ferino immu-

nes,

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE

nes; indiſtinctè quaſcunque ra-pit, & per quæcunque tempera-menta inſolenter debacchatur.
Sed huius febris fidos aſſeclas, de quibus, & in definitione, & in hiſtoria dictum, nunc recenſeo, bubones, anthraces, maculas, in quibus hoc primò adnoto, non quaſcunque febres cum bubone neceſſario eſse peſtilẽtes, ſed eas duntaxat, quæ habuerint dictam peſtis formalem rationem, affectum ſcilicet inſignem, & venenatum cordis: ſi hæc deficiat, nullæ febres cum bubonibus erunt peſtilentes: ſæpe enim obſeruati bubones, anthraces, aut maculæ per cutim diſperſæ, ab omni peſtilentia immunes: Vidimus paucis abhinc annis ad D. ..um Zenonem cubantem vetulam immani correptam anthrace, qui totum pectus ad iugulum uſque

vſque crudeliter exurebat, à quo breuiſſimo temporis ſpatio extincta eſt. Vidimus parotides, ac bubones cum ardentiſſimis febribus; maculas per totum purpureas, cum quibus nulla peſtis, ſed dubia potiùs malignitas. In carbonibus tamen hæreo, non vt peſtilentes appellem, ſed prauos, & exedētes, qui mordaci qualitate facile poſſint interimere: Maculæ rubræ fœliciter plerumque effloreſcunt, etſi nigræ vix vnquam impune viſæ ſint; non tamen ab eis peſtis declaranda, quia in vno aut altero: ſolus humorum apparatus non ſufficit ut peſtem faciat: ſuperiori cauſa opus eſt, quæ concurrat, & iuncta inferiori, conſtitutionem efficiat peſtilentem. Sic. Hipp. 4. Aphor. dixit. *Febres ex bubone omnes malas præter diarias.* Ma-

las

las dixit non peſtilentes: malas, quæ argua... malum interiùs notatu dignum: puta plenitudinem inſignem, obſtructionem, aut phlogoſim, à quibus bubones praui quidem, non tamen peſtiferi; quod Aetius capite de ephemera ex bubone accuratè tetigit dicens, in magna plenitudine bubonem poſſe cum febre ſimul erumpere, quæ non ſit diaria, ſed putrida, nullũ tamen præſeferens peſtilentiæ rudimentũ. Auicẽnas doctrinam Galeni luculentiùs explicat: hic nempè vult febres omnes ex bubonibus abſque manifeſta cauſa eſse malas, & inflammationem internam ſignificantes: Ille uerò intenſam plenitudinem, aut obſtructionem pertinacem, à quibus nulla peſtilentia. Alter locus Hippocratis 6. Epid. uidetur huic manũ præbere,

bere, abſceſſus, ait, veluti glandularum ſigna ſunt germina habentium, ſed, & aliarum, præſertim circà viſcera, ac hi maligni ſunt; Ex quo quatuor poſſunt eleganter deduci, quæ ſub germinis nomine voluerit Hippocratis abſtruſum Oraculum; internam ſcilicet inflammationem, quam duntaxat indicauit Galenus, ſed nimis genericè; ac ſi diceret externos bubones alios internos, aut tubercula ſignificare, à quibus tanquam rami arborum à germine ſuo, ſic iſti externi, pullulent ab internis; deinde plenitudinem, mox obſtructionẽ, quas Ætius, & Auicennas ſuprà Galenũ indigitarunt: & tandem malignitatem ingẽtem; ſi circà viſcera principalia læſio aliqua inſignis fuerit inuſta, ãthracis aut bubonis

externi præbens originem, nec quomodocunque, ſed ita vt in affectu cordis venenato conſiſtat. Talis erit interna origo peſtilentis febris, & bubones hinc exorti erunt verè peſtiferi, & contagioſi: alij, qui à ſimplici inflammatione, a plenitudine, aut obſtructione, non ita. Iſti peſtilentes abſceſſus verè dicuntur ſigna affectarum partium germina habentium, cordis nimirum, à quo arteriarũ ſurculi; cerebri, à quo neruorum; hepatis tandem, à quo venæ, tanquam à caudicibus ſuis germinant, ac pullulant. Hinc eſt, quòd immanis iſta bellua tot, tantiſque, ac tam diuerſis accidentibus genus humanum excarnificet, & cum videatur vniformis morbus, tam pluriformi mortis genere hominem tollat, vt vix vnus vt alter

moriatur: Hunc exſtinguunt bubones; illum carbones exurunt; tertium ſyncope ſubita rapit; alium extremorum gangrænæ in vltimam ducunt corruptionem; ſudores inexhauſti quoſdam abſumunt; non paucos fœda dyſenteria; alios cholera ferox exanimat; alios horrendus volu ulus; plures deliria portentoſa ab hominum ſocietate ſeparârunt; alias os ſomnus profundus altè ſepeliuit; & memoriæ tandem totalis lapſus memorabilẽ quondã fecit peſtem Peloponeſiacam. Sed à ſubiecti diſpoſitione hæc diuerſitas: quæ a principio formali naſcitur, prodeat ex natura veneni neceſſè eſt, quam adeò excellentem, & ſupra omne veneni genus cõſtitutam experimur, vt in ſe napelleas, arſenicales, viperinas, ſepticas, ac ta-

biſicas qualitates contineat, vndè aptiſſimè Gal* ſerpentem vocauit, & belluam: quapropter etiamſi veneni ſit proprium, vt radios in vnum cor præcipuè collimet, & peſtis in eius viſceris affectu venenato conſiſtat, reliquæ tamen partes, & nobiles, & ignobiles non minùs afficiuntur, quia in vna peſte ſingulorum pharmacorum deleteriæ facultates inhærent excellentiori modo, & epilepticos inſultus, aut vlcera ſeptica, quæ napellus ſolet gignere, peſtis producit: quas phthiſes, ſuffocationes, & pulmonum corruptiones lepus marinus, eaſdem peſtilentia prouocat: Quas demùm vrinæ ſupreſſiones, & renum exulcerationes bupreſtes faciunt, eadem accidentia ad diruptionē vſq; in febribus peſtilentibus ſæpe ob-

ſer-

ſeruata. Sic de vomitibus, anxietatibus, delirijs, ſoporibus, deliquijs, & ſingulis ſymptomatibus, quibus hodie Romanus Populus, & Neapolis inclyta, inenarrabili Numinis iudicio miſere excruciari dicendum eſt. Quòd ſi veneni furor ſtomachũ, ventrem, aut hepar ſæuiùs oppreſſerit, bubones, & carbones infrà iecur ad inguina prorumpent; Si cor, pulmones, aut thorax, ad axillas: Si tandem cerebrum, os, aut guttur, retrò aures pullulabunt, etiãſi plerumque partes nobiliores in ſuperiori arce poſitæ,& magna ſpirituum manu pollentes moliantur quantum poſſint in inferna hoſtem trudere. Ex his concludendum cum Hippocrate: bubones peſtis ſatellites, & reliquos abſceſſus qui hanc febrem ſequuntur,

non prorumpere criticè, vt morbum tollant, nec præcedere febrem, quam per ſuppurationem augere poſſint, ſed concomitari internam affectionem ab ipſo primo inſultu morbi (etſi poſt aliquot horas à febre plerumque appareant, ſed intrà terminos cruditatis, & principij). Qui in augmento erumpunt non adeò videntur maligni, cùm à principio non valuerint mordacitate ſua irritare naturam ad expulſionem; quod tamen ità debet conſiderari: ſi aliqua concoctionis, aut uincentis naturæ ſigna apparuerint, ſin minus, & potius putrefactionis, adhuc certior ruina à bubonibus in augmēto erumpentibus, qua exitum tardare potuit craſſioris ſucci malignus lentor, qui in ſublimiori contagio elucet cum maiori per-

n.cie;

nicie: Loquitur igitur Hippocrates de bubonibus, qui ſimul cum febre, aut in principio cruditatis apparent, quales ſunt qui hodie Neapoli, & Romæ graſſantur.

De maculis idem eſto iudicium, nec mirum erumpere cum aut ſinè bubonibus: utroque modo efflo-reſcunt ægrotantium damno: illas enim mutuatur febris peſtilens à puncticulari, cui adnectit ſublimiorem gradum putredinis, & contagij: Veneni uis, ea eſt, ut quoſcunque ſuccos facile inquinet, craſſos, aduſtos, lentos, tenues, quos natura rejiciat tanquam hoſtes; illos, per bubones; aduſtos, per anthraces; lentos per contagium; tenues tandem per maculas, quas ſi non valeat foràs trudere, intùs recoquit, & per uiſcera nobiliora lethaliter

diſſeminat, ut in diſsectis cadaueribus nuper obſeruatum eſt Neapoli, ut narratur in hiſtoria.

Reſtat nunc vt ultimam peſtis proprietatem, quæ in ultima definitionis parte, breuiter enodemus, vt nimirum multos inuadat, & plures de medio tollat, quæ in progreſsu graſſantis conſtitutionis nimis verum eſt: At ſtatim, & incipiente, non requiritur vt multi ſimul corripiantur; Sufficit vnus aut alter, in quo vera ratio formalis peſtis inſit, quæ, vt dictum eſt, in modo fomitis ſtatuitur; hic enim nihil aliud eſt, quàm vapor quidam indiſſolubilis, viſcidus, tenaciter adhærens, ſummæ penetrationis, & contrarietatis ad ſingula temperamenta; quapropter hic morbus neceſſariò inter communes, & populares debet conſtitui, quia

in aëre eius cauſa priùs conſtituitur. Iſtius igitur fomitis, & febris conditiones, ſufficiunt, vt ex ſe ſint communicabiles multis, nec eſt neceſſe, vt actu communicentur, quia diſpoſitiones contrariæ, ac robuſtæ recipientium corporum, ac temperamentorum poſſunt obſiſtere ne ad actum ſecundum reducatur per multos, quod in actu primo verè, & realiter in vno, aut paucis conſiſtebat, quamuis mitiori modo ſemper incipere ſoleat peſtilentia; Nam morbi communes ſemper incipiunt à ſparſis, & in ſparſos finiuntur; Nimirùm cauſa omnis magna incipit à parua, & rurſùm parua fit, cùm finitur.

Cauſam finalem in peſte vix inuenias, quia in malis non aliam agnoſcunt Metaphyſici finalem cauſam, quã quæ procedat ab agentis

extrinſeca intentione, qui malis vtitur fine alicuius boni, vt medici ſæpenumerò morbis morbos curamus, vt reſultet bonum ſanitatis. Sic Supremum Numen, agens, & Medicus ſupremus, eſt cauſa efficiens malorum pœnæ, quia illa diſponit, ac permittit, vt ab eis bonum exſurgat hominibus; & huiuſmodi mala Diuina appellarunt Antiqui, quando ab hac prima cauſa abſque ordine conſueto ſubordinatarum producuntur. Prima igitùr, & præcipua cauſa efficiens peſtilentiæ, ac mortalitatis ſit Deus ille Immortalis, & Omnipotens, qui vt cauſis ſecundis tanquàm inſtrumentis uti ſolet ad patranda mirabilia ſua opera, ſic abſque ulla ſecundarum cauſarum ſubordinatione poteſt immittere in orbem terrarum peſtes diuerſi

generis in mulctam, & flagel-
lum Mortalium.

Poſt hanc elicietur *ſecunda peſti-
lentiæ ratio*, & cauſa pariter ef-
ficiens, ſed naturalis, à ſyderum
poſitu. *Tertia*, à Cometa, qui,
dùm diſſoluitur, prauo miaſma-
te elementa conſpurcat: *Quar-
ta cauſa efficiens*, & ferme fre-
quentior, & quæ per ſingulas
alias cauſas diſcurrit, ſunt ele-
menta cum ſuis primis qualita-
tibus. *Quinta*, uapores ſunt ab
aquis ſtagnantibus, & paluſtri-
bus, aut alijs quibuſcunque à
cadaueribus computreſcentibus
inquinatis. *Sexta* halitus pari-
ter denſiores ab antris, & ſpecu-
bus, aut terrarum hiatu per ter-
ræmotum facto, qui graſſantem
aerem obſiſtentem pernicioſum
reddunt. *Septima*, praua alimen-
ta, ut frequens uſus leguminum,

& herbarum, aut fructuum facilis corruptionis, quibus indiſtincte in annonæ caritate ueſcitur miſera plebs. Octaua denique, ueneficia, & uenena artificialia, quæ à male feriatis hominibus in genus humanum conijciuntur.

Sed has cauſas ſigillatim illuſtremus, & exemplis ex grauiſſimorum Authorum ſcriptis exornemus. Peſtis, quæ, permittente Deo, ope Dæmonum, & Angelorum obſeruata eſt, irrefragabile teſtimonium habetur Secundo Regum cap. 24. ubi legitur immiſiſſe Dominũ peſtilentiam in Regnum Dauidis de mane uſque ad tempus conſtitutum (trium dierum ſcilicet,) & mortui ſunt ex populo ſeptuaginta millia uirorum.

Secundum exemplum refert Cælius Rodi-

Rodighinus lib. 2. lectionum antiquarum cap. 6. cœpiſſe, ait, Conſtantinopoli nouum, innominatumque peſtilentiæ genus, quod apud Peluſiotas Ægyptios inortum primò graſſari, mox latius adortum eſt: Eius mali hæc ferè habebantur initia: Dæmonum terriculamenta, ſpecie humanâ miſeris ingerebant ſeſe, ut ab hominibus incuti ſibi plagas opinarentur, erantque ea orientis mali ueluti prœmia, quibus auerruncandis nullis prorſus amuletis opus erat, uel, ut aſſolet, myſticis, ſacriſque uerbis, ſed uelut lymphati, ac arreptitij uocantes nec audiebant, etiamſi in arcto aſſeruarentur; per quietem obtingebant hæc; quandoque inhorreſcebat febris, ſed ita ut nec calor demutaretur; Nam nec inflammatio

matio, ut fit, perſentiebatur, uerùm tuſſis infeſta erat, nu lla diſcriminis ſpecie; tubercula ſe ſe oſtentabant, ſed non eodem tempore omnibus, nec eodem loco; quibusdam profundior obrepebat ſomnus; alijs dementia cum rerum omnium obliuione, vt in cibi neglectu conficerentur, ac furentes è lecto ſe ſe proriperent ſe daturi in præceps, aut ſitis ardore flumina petituri, morbus tamen hic contagioſus non fuit. Hæc Rodiginus. Rara profectò exempla: Sed quibus inſtrumentis immiſſa? Inenarrabili certe veneno. Apponebat Angelus venenum tantæ efficaciæ, ac lethalis velocitatis, vt morbus fieret acutiſſimus, & acutiſſime contagioſus, vt mors infallibilis vel nutu oculi ſuccederet, nec vllo pacto natu-

ralis

Digitized by Google

ralis hęc peſtis potuit dici, quandoquidem tam breui trium dierum curriculo principium, progreſſum, & finem fecerit, neque huic naturalis peſtis definitio conueniebat, quandoquidē, nec puſtulæ, nec tubercula, aut bubones apparuerint: Segnius venenum Conſtantinopolim immittebant *Dæmones*, bubones producens, & alia ſymptomata enarrata, peſtis naturalis ordinem ſubolentia; ſed, quod à definitione magnopere diſſidet, hoc eſt, non fuiſſe contagioſum morbum, tot ſymptomatibus horrendis ſtipatum.

Peſtilentiæ ratio ſic ab Aſtrorum peritis primò à Syderum ſitu elicitur, quippe ſi plenilunio, coituue Oeconomi Cardinis exortiui *Planetæ*, ſint odioſo aſpectu aliquo parùm felices, ſæuam imo-

riri

riri peſtilentiam: grauiorem au-
tem multò, ſi occurrat octaui
domicilij Oeconomus maligno
Syderis alterius vultui: grauiſſi-
mam denique alterutro Lumi-
num laborante, ociſſimo peſti-
lentiæ præſagio, vt ſummam per-
niciem annis elapſis minata eſt to-
ti Italiæ Eclipſis, quæ ſucceſ-
ſit anno 1654.

Nec ſolùm à Syderum poſitu deri-
uantur peſtes, ſed ab infauſto
ſæpenumero cometa, qui num-
quam impune viſus. Cùm diſsol-
uitur ingens machina, quę in
cœlorum abyſſo nouiter produ-
citur neceſſariò in ſubiectum
aerem ſpargit ſuæ corruptionis
inquinamenta, ſuæ combuſtionis
cineres, qui ad inſtar atomorum
in inferiora corpora ſeminantur,
ac decidunt, vt praue infician-
tur, nec abſque myſterio, aut
ſyni

ſymbolo peſtis Memphitica à ci-
neris diſperſi pugno exorta eſt,
ut habetur Exodi cap. 9.

Ex his cauſis ſuperioribus depen-
det elementalis, quæ ſuis primis
qualitatibus nimiùm excedẽtibus
ſe plerumque exerit, caliditatis,
frigoris, humoris, ac ſiccitatis, in
quas reijciunt Peripatetici quaſ-
cunque operationes, reiectis
de proprietatibus occultis du-
bijs; ac inanibus rationibus. Po-
teſt cœlum aerem immutare fri-
gidiorem, calidiorem, aut humi
diorem reddere ſuorum corpo-
rum lumine, aut motu. Pari ra-
tione ex diuerſo harum qualita-
tum gradu ſalubritatem, aut inſa-
lubritatem illi imprimere, & ad
talem gradum perducere, vt etiã
eius ſubſtantia corrumpatur, cũ
quo nõ poſſit conſiſtere; ergò ex
conſequenti peſtilens, & corrup-

tiua diſpoſitio poteſt à cœlo, & Aſtrorum poſitu in elementa transire; & hoc non vnica duntaxat ratione, ſed per ſingulas qualitates, vt non rarò obſeruatæ ſint peſtes atrociter graſſantes æſtiuis temporibus; alias hybernis rigoribus; carbunculi in Cranone æſtiui fiebant, & præcipuè flante auſtro. Hoc anno infelici Neapoli, & Romæ pariter æſtiui, & flante Auſtro à præcedentibus hyeme, & vere ſicciſſimis. In Cranone pluebat inuſtionibus aqua larga, à cuius violentia exacerbabatur morbus. Neapoli, & Romæ à largis, & copioſis pluuijs magnopere imminutus: excedẽtes humiditates plerumque ad putredines corpora diſponunt; ſiccitates, ad febres ardentes; frigora, ad peſtiferas fluxiones, quales elapſo Seculo primò

totam

totam Galliam, mox maiorem Europę partem inuaſerunt; vnde concludendum elementa ſic poſſe alterari, vt peſtes ſuis qualitatibus immittant.

Quintā cauſam alij referunt in vapores ex aquis paluſtribus,& ſtagnantibus, in quibus computruerint cadauera, eleuatos, à quibus inficiatur aer. Cadauera intelliguntur non ſolùm humana, ſed brutalia pariter, et ſi velimus inter illa recenſere plantas putreſcentes, non errabimus; ſunt cadauera ſuo modo, & prauam ex ſe mittunt exhalationem, vt ſæpè fit ex cannabe in aquis putreſcente, de quo expreſsè in diſcurſu de præcautione dicendū erit quantum referat huiuſmodi cannabis curam prohibere.

Brutorum cadauera multò magis poſſunt ex ſe putridos emittere ſpiri-

ſpiritus. Exemplum refert Paulus Iouius de Prægrandi cœte ad ripam maris reiecto, ex quo putreſcente tota Liguria fuerit infecta contagio. Similem hiſtoriam refert Plutarcus lib. de induſtria animalium de Balena ad ripam Prouinciæ Bunidis reiecta, à cuius putredine pariter peſtis incœpit graſsari pertinaciſſima. Sacræ pariter Litteræ huiuſmodi contagii exemplum referunt propter ranarum multitudinem, quæ Aegyptum inſigni afficiebãt moleſtia in aquas Nili coaceruatam, ex quarum putredine, & aquæ, & aer totus ambiens infectus, quapropter vix poſsum illis ſubſcribere, qui multitudinem canum occiſorum inter peſtis remedia connumerant; nam videtur potiùs ab illis poſse augeri, & foueri peſtilentis aeris

quæ

qualitatem: ridiculum enim uidetur putredinem putredine poſſe extirpari, ut trito epigrammate dicitur de duobus uenenis, apud Auſonium Epigramm.

Sunt, qui terrarum halitu denſiore graſſantem aerem emittendis corporum ſpiraminibus obſiſtentem, perniciofum fieri opinentur, & ſumma cum ratione. Et hæc ſexta cauſa inter præcipuas, quas ſæpe terræmotus profert, ut (Euſebio teſte) anno primo regni Veſpaſiani ab ingenti terræmotu uniuerſa Italia maxima peſte fere extincta eſt, ut Romæ quotidie decem hominum morerentur millia: per tales namque terræmotus reſerata quodammodo terræ penetralia, recluſaque uiſcera diutiùs hiantia, malignos, hac peſtiferos halitus a ſpeluncis aſcendentes emit-

tunt:

tunt: & in hac cauſa hoc præcipuè obſeruatur, quòd bruta primùm peſte inficiantur, & fermè iumentorum peſtis antecedat, quià bruta animantia, cum prona incedant, facilius expirantes halitus deleterios hauriunt; quod etiam in peſte, quæ ab aeris prima corruptione originem habet licet obſeruare, propter exquiſitiſſimum quorundam animantium odoratum: ſcribit enim Homerus Apolline peſtem Græcis immitente, mulos primum, & canes concidiſse, propter odorandi præſtantiam, quâ excellunt canes purum aerem exigentes, ac proinde huiuſmodi tabidam cum faciliùs concipientes.

Praua alimenta fermè per omnes peſtilentiæ cauſas ſolēt diuagari & vix dabitur peſtis, quam non

præceſſerit fames, aut comes ip-ſi fuerit; & propter annonæ cha-ritatem prauis plerumq; alimen-tis veſcuntur plebei præſertim, ex quibus, vt plurimùm incipit pe-ſtilentiæ furor; vt expreſſè Ro-mæ, & Neapoli hoc anno obſer-uatum eſt, paucos ex nobiliori-bus, & Primatibus, penes, quos dominandi ſtabat gubernaculum, concidiſſe in peſte violentiſſima; quia à prauis alimentis potue-runt ſemper ditiores abſtinere, quod non poteſt miſera plebs. Idem prauus Syderum aſpectus, qui potuit elementa inquinare, & diſponere ad peſtem, potuit pariter famem inducere, vitiatis terræ alimentis; vndè facilis tran-ſitus in ſubſtantiam aliti, quæ omninò remaneat diſpoſita ad prauas, ac peſtilentes ægritudi-nes. Sic Hippocrates 2 epid.

refert in Aeno, leg uminum eſu continenter vtentes fæminæ, & viri, crurum impotentes fiebant, & ad finem vſque perſtiterunt; verùm orobum comedentes, dolentes genua. Incepit ab hac cauſa epidemica conſtitutio, non quod omnes, qui in progreſsu morbi fuiſsent correpti, eſsent vſi leguminibus, ſed ſufficit, vt incipiente à malo victu morbo, in aerem infectio ſerperet, eſſetque ità epidemialis, & ægrotarent ob communem eſum leguminum, qui nunquam legumina, guſtaſsent: ſæpè enim peſtis graſſatur in Vrbe, cuius cauſa prima non fuerit communis, ſed peculiaris aliqua, vt veſtis, aut lectus, aut cibus: nam progreſsu temporis, et radices altiores agente morbo, qui primùm à prauo victu paucorum incepit, in multos

tos extendatur.

Octaua cauſa nec contemnenda, ex veneficio, vt ex grauiſſimis hiſtorijs conſtat, Tito Liuio, Dione Nicœo, & alijs, cuius exempla nimium eſſet referre; ſed audiamus Niceum, & Xiphilinum dicentes, in vita Commodi Imperatoris; Eo nimirum habenas Imperij moderante peſtem in Vrbe graſſatam, quæ vna die bina hominum millia interficeret, cum malefici homines mercede pellecti res venenis oblitas in alios conijcerent. Quod etiam noſtris tempor bus eueniſſe ſcribit Alphonſus Ioboli 1630 anno Mediolani, cum ab ea Ciuitate incepiſſet peſtis atrociſſima, quæ totam Inſubriam fere diripuerat, cuius origo nullam aliam habuit cauſam ex teſtimonio eiuſdem Authoris.

Inter ſigna peſtilentię diagnoſtica, primum occupant locum, & pathognomonicè peſtem concomitantur bubones, carbones, & maculæ; adeo vt cum ipſa peſtis eſſentia, ſi non confundi, tamen pari gradu progredi videantur; quapropter Medicinæ Proceres in ipſa peſtis definitione bubones, & carbones adnumerarunt. Poteſt tamen aliquod oriri dubium, quoniam poſſunt aliquæ peſtes dari abſque bubonibus, vt nunc perhibetur immanis peſtilētia, quæ Liguriam exurit, ſed quia hoc valde rarum eſt, & non niſi in extrema aeris corruptione fit, abſque aliqua cauſæ materialis præuia diſpoſitione, non debet aliquam difficultatē ingerere. Solà peſtes diuinæ, illæ nimirum primo loco cauſarum enarratæ, poſſunt habere iſtam differentiam, & pe-

& peſtes per quas aer ad extremũ corruptionis iam peruenerit, vt maxime verendum de peſte iſta Ianuenſi, quæ licet primo inſultu inceperit cum bubonibus, nunc tamen aucta ad extremum putredinis, ſubitaneo ictu maiorẽ hominum partem extinguit. Cæterum vbi humores in corporibus humanis prauè diſponuntur, vix aliqua peſtis inuenictur, per quam non erumpant bubones, & anthraces. Poteſt quidem dari per epidemicas conſtitutiones febris peſtilens grauiſſimis ſtipata accidentibus, per quam nulli appareant aut bubones, aut carbones, & tunc vix denominabitur peſtis, quæ videtur habere ſuum caracterem in huiuſmodi cutanea eruptione.

Hoc igitur ſic ſtatuto alia ſymptomata, quæ ſolent, & peſtem, &

peſtilentem febrem comitari, veniunt explicanda ſecundùm ſeriem præſentis hiſtoriæ, in qua videtur triplici modo hanc peſtilentiam homines inuaſiſſe: Primò, ſecundum ſimilitudinem, & ſymbolum temperamentorum: ſecundò, ſecundum prauam cacochymiam, & miſcellam diuerſorum ſuccorum. Tertiò, ſecundùm ingentem malignitatem, ſuperantem quemcunque gradum putredinis. Primus modus rationabiliter afferebat ſigna plenitudinis, quia tempeſtas antegreſſa ſic corpora diſpoſuerat, hyems nimirum valdè ſicca, per quam mixtim flabant Auſtri, quod in ſe quandam habet repugnantiam, nec ſuccedere ſolet abſque inſigni ordinis perturbatione: Ex hac diſpoſitione neceſſariò oriebantur acutiſſimæ febres, ſic mo,

nente Hippocrate tert. aphoriſmorum. Neque ſtatim aeris præſentes diſpoſitiones, ſimiles morbos pariunt, ſed ſenſim, & paulatim corpora ita diſponunt, vt ſequenti anni tempeſtate in eos morbos incidant, prægreſſę tempeſtati ſimiles; quod ſi ea pariter, quæ ſequitur, eiuſdem qualitatis, & naturæ fuerit; vt hoc anno experta eſt tota Italia, multò intenſiùs accenduntur ardentiſſimæ febres, iunctæ illi malignitati, quam ſolent afferre humores aduſti, & omnino verſi præter naturam.

Enumerat hiſtoria inter ſigna huius febris peſtilentis vehementes capitis dolores, genarum, & oculorum rubores, ſitim inexhauſtam, linguæ ſiccitatem, incendium præcordiorum; nullum horum certè ex ſe, & pathognomonicè

demonſtrabit peſtem: nam fre quentiſſimè in praxi per alias febres, & morbos populares huiuſmodi accidentia inueniuntur. Sed in præſenti hiſtoria horum accidentium ſyndrome & bubonum concomitantia, contagium excellens, & multorum excidium, faciunt, vt & ipſa ſigna ſint peſtifera, ſigillatim igitur ea explicemus.

Vehemens capitis dolor, & forſan fixus claui inſtar, in aliqua capitis parte, præſertim circa frontem, vehementiſſimam calidorum ſuccorum efferueſcentiam cum praua qualitate coniunctam ſignificabat, quod alibi adnotauimus, tractatu de febre puncticulari, & quotidiana praxis oſtẽdit nullum euidentius ſignum febris mali moris dari, quam talis dolor capitis fixus ſemper eodem modo perſeuerans, etiam

ex.

extrà horas alicuius acceſſionis, quod in febribus communis putredinis non obſeruatur. In his enim dolores capitis, & augentur, & minuũtur pro ratione increm ẽti aut decremẽti paroxyſmorũ; hic ſẽper fixus remanet, quia fræno venenatæ qualitatis cogitur, nec facilè ſubit diuerſas alterationes. Genarum, & oculorum rubores etiamſi per alias febres ſoleant apparere, per eas præſertim, per quas putreſcunt humores circà vaſa pulmonis: hic tamen ſimilis obſeruatio debet fieri, quæ in dolore capitis, vt nimirum continuo perſeuerent; indicant enim venenatorum ſuccorum vapores non ſolum agitari circa cor, & pulmones, ſed in eorum propriam, & ſolidam ſubſtantiam ſe inſinuare, & altius cerebri internam ſedem petere; eſt enim

neceſſe, vt iſti rubores oculorum & genarum ſint permanentes, & fixi ad initar eorum, qui per pulmonum inflãmationes fiunt, quia eorum radix, quæ in venenata qualitate conſiſtit, hecticè figitur in ſubſtantia cordis, & pulmonum, vt ſic ſenſim in alia nobiliora viſcera permeando ſe inſinuet. Sitis inexhauſta vel ab ipſo morbi principio: hoc verè arguit peſtilentem qualitatem: nam ſitis ingens, quæ per febres ardentes communes pathognominicè ſolet fieri, introducitur gradatim motu alterationis, & tunc in principio febris omnia ſunt leuiora, vt in ſtatu fortiora: hic verò ſtatim à principio apparere iſta ſigna fortiora, acutiſſimam morbi velocitatem indicant, per quam tẽpora breuiſſimo etiam horarum ſpacio excurrant, quod vix po-

teſt

ſeſt ſeiungi ab ingenti malignitate; nam acutiſſimi morbi extremos ſtatim habent labores. Linguæ ſiccitas loquelã impediens: & hoc ſignum ſecum afferrebat inuſtum ſtigma peſtilentiæ: potuiſſet malignitas inexhauſtam ſitim producere cum linguæ humiditate, & molllitie, quod ex Hippocrate alibi annotauimus, dicente quantam perniciem afferat ſitire ſimul, & non ſitire, quando nimirum cum linguæ humiditate iungitur inexhauſta ſitis, vel è contra cum linguæ ſumma exuſtione, nulla ſitis: hic tamen alia peior qualitas ſeſe exerebat in hoc ſigno, per quam deprauatus ſuccorum venenatorum motus ſignificabatur; impediri nimirum loquelam per linguæ ariditatem aliquid malignum ſuprâ communem ordinem oſtendit,

nec impedimentum illud vulgare eſt, quale per qualécunq; oris ſicci tatem experimur fieri, vt confusè, & indiſtinctè ęgrotantes loquantur: ſed diuerſum impedimentum hoc anaude loquelam tollens, quod prouenit à vapore venenato in neruos, recurrentes præſertim, irruente. In pręcordijs calor mordax: hoc ſignum adeò celebratum, & tanti habitum apud Hippocratem, qui nil magis in febribus acutis obſeruare præcipit, quàm hyppochondria ſuſpenſa, aut retracta, nil magis quàm præcordiorum phlogoſes, obſtructiones, tumores, & intemperamenta. Neceſsè eſt in illis partibus grauiſſimum excitari incendium, ſi natura peſtilentem ac venenatum hoſtem intus incluſerit: agitantur confusè ſucci; ebulliunt ſpiritus; cõuelluntur

in.

interna viſcera, & quod per febres lypirias quæ nondum peſtilentiæ gradum attigerunt, obſeruamus comburi interna, & externa algere: in hac peſtilenti conſtitutione ſublimiori modo fieri experimur, quia venenum peſtilens calorem præter naturam comitatur. Hæc ſigna, quæ, vt ingentem plethoram præ ſe ferebāt, ſic indicare videbantur copioſas euacuationes: ſed tantum abfuit vt ab euacuationibus ſolatium aliquod ægrotātibus eueniret, quin potiùs ſine tolerantia plerumque deficerent; quod euidentius ſignum erat extremę malignitatis, non proficere ea, quæ cum ratione indicabantur: Fiebât euacuationes vel ſponte, vel ab arte: ſi ſponte, erant bubones, anthraces, vel maculæ, euacuationes nullo pacto criticæ, vt ſuprà dictum eſt ſed

factæ violentia morbi, quæ potiùs occidebant ab exitu, quam ante eruptionem, quia intus diuagātes ſucci deleterio motu turgebant, & quia nondùm fixi in aliqua parte, adhuc ferebātur innoxij; ſed quando iam in adenoſas partes detruduntur, quia fixi, ſenſim & paulatim per venas, & arterias in cor recurrunt, & enecant. Maculæ pariter, cum non ſuffi.iant, & rationem ſubeant ſemi-repentium, vix aliud poſſunt ſignificare, quàm ingentem veneni copiam intus hærentem, quæ per ambitum corporis moliatur efflorefcere, nullo ægrotantis leuamine. Si arte factæ, illud habēt maligni, & mortiferi, quod moderatiſſimæ vix poſſint ferri, ab ingenti alioquin plethora.
Præualens in corporibus cacochymia, & miſſcela diuerſorū ſuccorū,

ſuam differentiam peſtilentiæ af-
ferebat , quæ varijs , & diuer-
ſis accidentibus ſtipata ,nihil com-
mune habebat : prim differen-
tia febris, nec multa , nec adeo
ardens ,aut acuta videbatur (ſi
per acutiem cum Hippocrate in-
telligamus vehemens incendium,
vt in illis febribus , quas ad
manum mordaces vocabat) Ap-
parebat febris ſatis mitis , ſed
eius naturæ, vt ſi diutius perſi-
ſteretur in tactu pulſus , paulò
poſt acrior, & mordacior obſer-
uaretur : Iſta tamen differentia
adeo exquiſitè examinata , non
facilè poteſt obſeruari tempore
peſtilentiæ , quia propter præ-
ſentaneum periculum non diu
detineri debent Medici in ægris
viſitandis , nec in longa pul-
ſuum contrectatione , ſed ex
bona coniectura neceſſariò ,
ita

ita debebat ſequi:nam accidentia copiam mordacium ſuccorũ mix. tam multæ pituitę crudæ prefe-rebant, ita vt propter iſtã, febris mitior fieret, & paulò poſt prop. ter illos, valdè acris, & pungens, vt ſolet fieri per febres ardentes ſpurias, quas producit ſalſus humor, plerumque in ſenibus.

Accidentia igitur ſigillatim examinemus: aderat uomitus frequens bilis pallidæ immixta aliquali pi-tuitã cruda: hæc eadem eſt ratio febris minùs intenſæ, & poſtmo. dum vomitus, cardialgiæ, nau-ſeæ, & inappetentiæ, affectiones, quæ ad ventriculũ pertinent, & ad eius partem magis exquiſiti ſen-ſus, ſtomachum nimirùm, quarũ cauſæ non ſolùm conſiſtunt in il-la portione pallidæ bilis: nam vix tam horrenda accidentia à bi-le pallida oriri poſſunt, ſed gra-

uior

maior multò, & acerbior ſuccorum qualitas in ventriculum delapſorum huiuſmodi accidentia efficiebat; bilis nimirum porracea, æruginoſa, aut atra, quarum portio inter villos ventriculi adhærens, & nauſeas, & cardialgias excitabat, nec adeò certum eſt bilem illam pallidam, quæ videbatur excerni cum pituita cruda, eſſe vere bilem vitellinam, quod ex accidentium grauitate aliquis poſſet dicere, vt apud Hipocratem obſeruatur quint. Epid. in illo ægrotante, qui euomebat *lentum, crudum, velùt ex ouo ſubpallidum*, quo loco pariter non eſt intelligenda bilis vitellina, ſed pituita cruda albumini ouorum ſimilis tincta leuiter aliqua portione bilis, cuius acrimonia, quæcunque illa foret potuiſſet à lentore crudæ pituitæ obtundi, unde colligitur

tur profundiorem eſſe horum ac-cidentium cauſam, quam illa materia, quę per uomitum reiicieba-tur: Ea enim eſt veneni, & mali-gnitatis vis, & energia, vt in pau-ciſſima ſuccorum quantitate, quæ facile poſſit in ventris latibulis ab-ſcondi, & facilius ſub lento humo-re, grauiſſima, & horrenda pariat ſymptomata. Cardialgia eandem cauſam certè agnoſcere debet, ſed cum adiuncto, phlogoſis ſci-licet, aut inflãmationis phlegmo-noſæ, aut eriſypelatoſæ, quæ oc-cupans ventriculũ & ſtomachum partes ſenſus exquiſitiſſimi prop-ter inſignem neruorũ à ſexto præ-cipuè pari deriuantium, contextu-ram, & vomitum, & nauſeam, & cardialgiam producat. Non tamen abſolute eſt neceſſe ad cardialgiam, vt detur illius partis inflammatio: ſufficit vt

hu-

humores acres, & maligni irruentes in ventriculum neruos eius vellicent, vt denique poſt frequentes, & reiteratos vomitus in ſingultum lethalem, & conuulſionem terminetur: Sed tanti momenti eſt affectio iſta, Cardialgia, vt inſigni ſympathia cor afficiat, quod ratio nominis ipſa indicare videtur, & Veteres, ſicuti hodie infima plebs, os ventriculi cor appellant; vnde cardialgia licet non ſit propria cordis affectio, ſed oris ventriculi, inſignem tamen cum affectione illius partis habet affinitatem. Faciei horrendus pallor duo videbitur ſignificare, vt in prima differentia ſaturati rubores genarum, & oculorum, qualitatem nempe latitantis praui ſucci, & inſignem ſpirituum exolutionem, à qua plerumque

breui ſpatio ſubſequitur mors; ſic horrendi facciei pallores, mortis vera inſignia ſunt, præſertim ſi adſint comites duo indiſſolubili nexù adhærentes, in Hippocratica facie delineati, *oculorum cauitas*, *& ſudoris guttæ circà frontem, & naſum præcipuè, grana milij, & guttas aquæ refe-rentes*, ſed quid oculorum cauitas? ſufficit dicere malignitatem peſtis, ſed quia à nimia ſpirituum exſolutione quorum oculi præcipue abundare, & turgere debent, vt bene ſit toti corpori, hæc concauitas, quà oculus quadam inanitione, & ſiccitate intus retrahitur, & ipſi nerui optici ſpiritibus exinaniti, & quaſi arefacti in ſe concidunt, coarctantur, ac retrahuntur, vnde totus oculus magis in orbitam abſconditur:

ditur. Sed quid ſudor ille diaphoreticus? Eandem arguit cauſam, & facultatis languor efficit, vt non ampliùs vapores ab humoribus eleuati in ſudores effluant, ſed partes ſolidæ iam ſuo ſpiritus innati nexu deſtitutæ, rores proprios, vel ipſummet gluten in ſudorem conuertant, quapropter guttulæ non adeò fluidæ, vt in alijs ſudoribus, ſed rotundiores, & magis circumſcriptæ, quia tenacitate roris, & glutinis circumſcribuntur, imitantes grana milij, circa frontem, & naſum, præſertim partes frigidas, à quibus citiùs exhalant, & diſſipantur ſpiritus congeniti. Aliud ſymptoma non minùs horrendũ, quia magis fœdum, *diarrhæa* nimirum, in qua eadem exſurget conſideratio, quæ ſuprà dicta eſt

de

de bubonibus, vel ſupra iecur, vel infrà erumpentibus, ſic cardialgia, vomitus, faciei pallor, & reliqua, raptum, aut inclinationem ſuccorum in ſuperiores partes ſignificabant, ut nunc diarrhœa eorundem decubitum in inferiora. Non multum foret, ſi in hac ægrotorũ differẽtia cacochymica, ut in prima plethoricorum, adfuiſſent uentris ingentes ardores, & uehementiſſima præcordiorum incendia: iſta impedire uidetur, diarrhoeea, quæ non permittit malignos ſuccos retineri, neque tamen à tali euacuatione, aliquod leuamen, quoniam peſtifera, & acritica, qualis deſcribitur à Galeno ea tempeſtate, per quam peſtis Aſiam depopulabatur, in qua maior pars cum alui fluxu moriebatur, & omnes ait Galenus, aluus ſuſtulit, quia plerumque
talis

talis diarrhœa ab irritatione, & malignitate oriebatur, & per eam expellebatur bilis ærugi-noſa, porracea, uel atra, quæ omnes differentiæ natę ſunt le-thales fluxus facere, etiamſi nul-la peſtilens conſtitutio graſſetur: Huius ſymptomatis prauam na-turam, & iritationem oſtende-bant inappetentia, & nauſea, non quia per alui fluxus non ſit ualde frequens inappetentia, ſed ſi iun-gatur nauſeæ moleſtiſſimæ, orgaſ-mum malignum imitatur, per quem humores nullo ordine ſuſ-que deculque per corpus uolu-tentur; quod ulterius ſignificabant bubones, & anthraces con-ſequentes tanquam a turgentia in emunctoria depulſi, & ſi-gillum proprium ſuæ peſtiferæ malignitatis inurentes graſſanti morbo.

Ter.

Tertius ordo ęgrotantium eorum, fuit, in quibus venenum, & malignitas ſuperarunt putredinem: hæc differentia dupliciter obſeruata; aliorum, qui ad ſeptimam uſque, doloſam quietem oſtendebat; aliorum, qui ad quartæ ingreſſum duntaxat. Hæc differentia verſari eſt neceſſe, ſecundùm celeritatem, aut tarditatem peſtilentis ſucci: quibus inſenſibilis ferè febris, ſtatim à principio, quæ cum bubone, erumpeperet, hi neceſſariò abundarunt humore melâcholico, à quo ſolent excitari febres in principijs valdè mites, ſed paulò poſt ingentem perturbationem afferentes: nox iſtis erat inquieta, quia noctu magis mouetur, & agitatur melâcholicus ſuccus: turbatio multa circa viſcera tum naturalia, tum vitalia, potuit ſignificare, & mẽtis,

&

& corporis inſignem agitationẽ, ſed circa vitalia viſcera pertubatio, præter cordis morſus, qui quandoque in peſtilente conſtitutione à vermibus ſolet oriri, circà pericardium genitis, vt nos in Cantabria anno ſeculi trigeſimo obſeruauimus: vel præter difficilem, & interruptam reſpirationẽ, palpitationes, & pulſuum extremas ataxias, ſignificabat potiùs timorem horrendũ, & animi ingentem conſternationem, quæ plerumque ſolet excitari à prauis halitibus ſucci melãcholici, & atri, & eò magis peſtilente qualitate infecti: perturbatio circa viſcera naturalia affluxum prauiichoris, & malignæ ſeroſitatis, qua plerumque abundat ſuccus ater: ab hoc circà viſcera naturalia metheoriſmi, ructus, nauſeæ, & ventris turbationes: ſed mirum

cum

cum tanta agitatione, & præſentia peſtilentis qualitatis, actiones his vſque ad principium ſeptimæ fieri parum deprauatas. Non eſt credendum omnino immunes, & quales ſanis hominibus fieri ſolent, & his fuiſſe tactas; ſed parum deprauatas, quia ſuccus melancholicus, qui adhuc non putreſcebat, & exitus bubonis ſtatim à principio, partim obtundebant, partim coercebant veneni acutiem, & quia, vt ſæpius ſuprà tetigimus, venenum peſtilens ſeſe inſinuauit ſtatim in ſolidas cordis partes, relicti ſunt humores ac ſi eſſent intacti, & ſpiritus influentes, qui per ipſos diffluunt, parum etiam agitati, vnde non mirum, ſi actiones per aliquod tempus viderentur parùm deprauatæ, ad inſtar neutrorum corporum, donec incendio

dio malignitatis, humoribus, & ſpiritibus ſenſim fuerit communicatum, quo tempore omnia in ruinam ibant, & fiebat hæc mutatio circa principium ſeptimæ, die, quà natura mouetur per morbos peracutos; & quamuis in his ægrotãtibus prædominaretur ſuccus craſsus, & melancholicus, acuties, & pernicies veneni peſtilentis, ſupplebat vicem tenuitatis ſuccorum; tales enim plerumque requiruntur, vt morbi intra primum ſeptenarium moueãtur. Confirmat hanc ueritatem exitus bubonum ſtatim à principio abſque multa accidentium caterua, aut inſigni læſione actionum, quia natura irritata fuit a veneno, non ab humorum putredine, & venenum potuit accelerare exitum, quem ſuccus melancholicus de-

buiſſet in longum protrahere. Aliorum differentia circa ſuccos magis acres, & celerioris motus verſari videbatur, ſed adhuc circà magis doloſam malignitatis quietem; hic adhuc mitior febris; bubones nulli, accidentia leuiſſimà; carbones, ſi qui fuerint, parui pendendi, hæc quies omnimodam uidebatur promittere ſecuritatem, ſed ingruente quarta ſtatim exerebat horrendum morem, & fraudulentam naturam, quartâ cumulatim irruebant bubones, anthraces, dolores, deliria, conuulſiones, febris intenſiſſima, & mors, quia ſubſtantia cordis non ſolùm laceſſita, ſed iam extremam corruptelam concipiente, diffundebatur peſtilens aura, non ſolum in humores, aut ſpiritus, ſed in tempe-ramentum ſubſtantificum aliorum

rum nobiliorum uiſcerum ad inſtàr fulminis uiolentius agentis in obiecta reſiſtentia, & dura, quam in cedentia, & mollia: corrupto itaque uiſcerum nobiliorum ſubſtantifico temperamento nullus datur regreſſus uelut à priuatione ad habitum, & nulla ſupereſt ſpes ſalutis; neceſſario tunc affatim, & repente omnia mala concurrunt, vt ægrotantem obruant. Ex quibus præſtantiſſima elici poteſt doctrina, & medicum monimentum, ut ſcilicet nulla fides adhibeatur paruis febribus, & quieti fallæ, quæ tempore conſtitutionis peſtilentis, & Medicos, & ægrotantes fallit, paruæ febres quandoque malignæ, dicebat Hippocrates, propter rationes à nobijs hic allatas.

Series narrationis noſtræ hiſtoriæ poſtulat, vt cadauerum diſſectorũ

notas,& obſeruationes examinemus. In his vtriuſque ſexus tria notatu digna obſeruata ſunt.

Primum *maculæ nigræ per interna viſcera minutim diſſeminatæ*: exiſtimarem hoc eueniſſe iſtis ęgrotantibus, in quibus febris valdè mitis obſeruabatur. Signum erant huiuſmodi maculæ hominem extinguẽtes antequàm à natura expellerentur foràs, inſignis imbecillitatis; ſed qualis imbecillitas? totius certè temperamenti ſubſtantifici partium, quia, & cor primariò, iecur, pulmones, ventriculus, et inteſtina his maculis nigris, & liuidis ſcatebant, quas non potuit natura foràs expellere, victa, a peſtilenti malignitate, & à copia, quæ duæ cauſæ inſignes ſunt vt vires tollant; illa eſſentialiter, hæc grauando.

Præ.

Præterea in hac macularum copia notandum eſt obſeruatas forſan fuiſſe in cadaueribus cum bubonibus, & anthracibus extinctis: quod etiam in ægrotantibus poteſt obſeruari frequentiſſimè, vt ſimul bubones ad inguina, & adenoſas partes, & maculæ ad ambitum corporis ſimul prorumpant; hoc nimirum fit, quia natura veneni ea eſt, vt nulli parcat ſuccorum qualitati; craſſos inuadit, & natura irritata illos per bubones expellit; tenues accendit, & natura pariter oppreſſa per maculas diſſeminat; quòd ſi non poſſit propter rationem dictam, intùs remanent maculæ, & hominem citiùs extinguunt, vt euenerit proculdubiò his, quorum cadauera diſſecta ſunt, & taliter macculis ſcatentia inuenta.

Secundum, quod obſeruatum eſt, fuit in cyſti fellis, in qua *bilis vltra modum craſſa, & uiſcida* inuenta eſt, quæ difficilè poſſet à ſua membrana detergi: ſimilem fellis qualitatem nuper obſeruauimus in Moniali, in cuius cyſti inuentus eſt lapis tophaceus oui columbacei magnitudine, quod in hac Moniali potuit efficere diuturna febris, & calor innatus iecoris præcalidi, ſenſim, & paulatim operantis, potuit breui tempore in peſte Neapolitana facere venenum, abſumendo, & diſſipando partes ſubtiliores fellis, quæ in maculas nigras, & liuidas verſæ, per viſcera, & cutem diſſiminarentur, remanente craſſiori parte, quaſi aduſta, & recocta: Non mirum eſt ex hac bile fieri maculas & anthraces peſtilentes, quandoquidem in hac peſte, & in mul-

ctis alijs propter aeris pregreſſam ardentem diſpoſitionem, & Planetarum infauſtos aſpectus fuiſſe bilem in ſua cyſti, aut ipſum fel principium, & focum veneni peſtilentis, & in eo fixerit peſtis ſuam primam ſedem, quia vt venena peſtifera æmulantur, & ſequuntur naturam venenatorum pharmacorum in ſuis operationibus vt quandoque Napelli, quandoque aconiti, quandoque viperæ, bufonis, & aliorum venenorum operationes ſequatur, ſic in hac potuit venenum viperinum omnino eſſe, de quo ſcimus in felle præcipuè conſiſtere, à cuius cyſti ad radices dentium excurrunt duo vaſa producentia veſiculas, quæ in morſu lethifero diſrumpuntur: Non aliter ab hominum peſte infectorum felle erumpunt per corpus & maculæ peſtilentes

ex ſimplici vapore, & carbones cum veſicis ad inſtar combuſtionum plenis ichore prauo, & virulento, omninò ſimili veneno viperæ, quod in verſiculis dentium aſſeruatur. Craſſities igitur iſta fellis in cadaueribus obſeruata talis fuit propter ſerum ab ipſo ſeparatum, & in carbones detruſum, aut propter tenuiores partes in maculas exhalantes.

Tertium notatu dignum fuit cordis ventriculos, dixerim, & truncos venæ cauæ, & aortæ, *plenos grumoſo ſanguine, nigro*, fuiſse inuentos; Huius obſeruationis plures cauſæ poſſunt aſſignari, & hic potuiſſet eruditiſſimus Haruęus principium vitæ in ſanguine ſtatuere, quandoquidem principium necis, quod in veneno peſtifero, & cordi infenſiſſimo ſtatuitur, pri-

mùm

ſuum ſanguinem occupauit, & vi-ta, & ſpiritibus ſpoliauit: Si ſanguis in corde tamquàm in inſtrumento, aut vaſe ignario facit ſanguinem ſuo calore, & ſpiritu inſito, corrupto inſtrumento, & igne veneni quaſi concremato, non mirum eſt ſi ſanguis in eo concreſcat, & pariter conburatur; ſed aliam cauſam ſecundùm doctrinā Galeni adducamus. Extinguit veneni vis ſpiritus cōgenitos cordis; occurrunt influentes vndiquè, vt opem ferant laborāti principi, extremas partes deſerunt, & ſanguinem ipsū, qui ideò cogitur in grumos; ſed aura frigida ex interna veneni natura exhalans, ſanguinē cogit, & lethalitèr coagulat; Nā in omni veneno (exceptis forsā erodētibus) exiſtit aliqua aura frigida, qua principijs vitæ contrariatur, etiā in adultiſſimis ſuccis, ſi vene-

nati fuerint, ex cinere illo frigido, & lethali, necis principium inſurgit. His videmur explicuiſſe eſſentiam, cauſas, & ſigna huius febris peſtilentis, & eius ſymptomata ſigillatim examinaſſe: nunc ad prognoſim accedere ordo poſtulat.

SIGNA PROGNOSTICA peſtilentis febris nullam penitus habent certitudinem, nec ipſe criſes quantumuis benè ordinatæ, & quæ in alijs febribus omnimodam ſecuritatem promittunt in ſola febre peſtilenti, ait Galenus commentario ſecundæ aphoriſmorum decimo tertio, omnino ſunt infidæ, & incertæ: quid mirum ſi acutorũ morborum, qui à ſimplici, & communi putredine ortum habent, omnino ſunt incertæ prædictiones ſalutis, aut mortis, quid erit in febre venenata, & quæ non ſolum

ab

ab excellenti putredine, ſed à corruptione ipſa producitur Si tamen aliqua ſigna prognoſtica debent elici, iterum erunt perluſtranda præſtantiora illa ſigna diagnoſtica, vt ex eorum conditione aliquid, ſaltem dubioſe, rimari poſſimus, quia etſi per multi ab hoc peſtilenti contagio poſſunt ſanari, & euadere, plures tamen, & maior pars doloſe extinguitur, & pleriſque contrà Medicorum ſpem.

Inter ſigna igitur, ex quibus prognoſis ſumi debet, præſtantior videtur *reſpiratio*, quæ in omnibus alijs morbis reliqua ſigna anteit. In hac pariter, ſi fuerit placida, & libera, poteſt aliquam ſpem promittere, quia cor, pulmones, & thorax ſiue ab excellente putredine, ſiue à veneno obruantur, quantumuis latente, & occulto, non poſſunt moleſtiam non oſtendere

per actiones proprias, reſpiratio-
nem præſertim, quæ à quacun-
que læſione ſignum demōſtrabit.
E contrà ſi parua fuerit, & qualis
in hac febre ſolet inueniri, per
quam thorax multùm comprimi-
tur, & parùm eleuatur; hoc prop-
ter inſignem imbecilitatem, & fa-
cultatum lapſum; illud proptèr ne-
ceſſitatem vrgentiſſimam expel-
lendi peſtilentes fuligines.

Pari gradu ambulat alia actio cordis
pulſus nimirùm, qui ſummoperè
eſt conſiderandus (quantum ta-
men per prudentem cautionem
propriam permitti poſſit). In his
febribus triplex conſideratio cir-
ca pulſum adhibeatur à Medico:
Prima ſi per totum morbi decur-
ſum pulſus fuerit ſemper æqualis,
& bonus: Quis non eliciet fauſtàm
prognoſim? Non cordatus Medi-
cus, imò tunc cū maxima cautela,

& præmeditatione prognoſticandum, & examinandum diligenter alia accidentia, quorum vnum plus valet in lædendo, quàm multa bona in promittendo ſalutem. Nec ideò quis credat pulſum illũ æqualem, & bonum, moderatum, & ordinatum, eſſe omnino ſecurũ; quia talis pulſus ſolet prouenire cum inſigni contrarietate intẽperiei cordis: Vel enim venenum diſſipauit ſpiritus inſitos ſubſtantiæ cordis, & frigiditatem priuatiuam in eo impreſſit, & in humoribus vẽtriculorũ eiuſdẽ inuenitur inſignis caliditas putredinalis, vndè quod caliditas adaugebit vſus, frigiditas cordis reprimit, & ſic neceſſariò pulſus moderati exurgunt, qui cõtinuo perſeuerãt, donec extinguatur æger, & hæc ſolet eſſe peſſima ſpecies febris peſtilẽtis; vel quod etiam contrario modo ſolet fieri,

exu-

exuſto ſcilicet corde, & humoribus propter ſpirituum diſſipationem frigefactis, quod ſupra tetigimus, agendo de obſeruatione grumoſi ſanguinis in cadaueribus diſſectis inuēti. Secunda conſideratio erit, ſi pulſus in principio morbi ſit valde inæqualis, paruus, imbecillis, celerrimus, frequentiſſimus, & poſtmodum circa finem morbi fiat bonus, æqualis, & moderatus. Poſſet certè hæc mutatio in melius ingentem promittere ſpem ſalutis, ſed neque hic fidendum; Nam illa quies, & moderatio pulſus ſolet eſſe ipſum mori; iam ſupra tetigimus cauſam huius mutationis, quæ ideò eſt peſſima, quia quod prius erat in diſpoſitione, iam ſtatuitur in habitu, & inceperat febris cum ingenti agitatione, & prauis accidētibus propter venenum conturbās hu-

humores, ſed mutante locum ve neno videtur deſerere ſuccos, & corripere ſubſtantiam ſolidam.

Tertia conſideratio eſt eorum, in quibus pulſus in principio boni, & moderati apparent, deinde in peſſimos commutantur. Ægrotantes, qui taliter moriuntur, plerumque cum multa anxietate, & doloribus pereunt: potuit quidem eſſe (vt in hac differentia plerumq; certum eſt) vt hic morbus inceperit à febre quadam communis putredinis, & quæ ſenſim, & paulatim propter graſſantẽ peſtilentẽ conſtitutionem in peſtilentem mutetur, & hic Medicus debet ſummopere aduertere tangendo pulſum ſi perſenſerit poſt aliquam moram, acrimoniam pungentem pulpas digitorum, & reſpirationem, quæ prauum odorem referat; tunc maximè laborandum

erit

erit in euitando ne febris fiat peſtilens, & ſi aliquid certum in hoc negotio proferri poteſt, hoc vnum erit. Et hæc circà prognoſim ex pulſibus.

Tertiùm, ex ſignis preſtantiſſimis eſt vrina, quæ pariter triplici modo venit conſideranda: vel enim obſeruatur valde tenuis, et aquoſa, & ſatis copioſa; quæ differentia in febribus cõmunibus ingentẽ crudi tatẽ, & altas obſtructiones ſignificat; in febre verò peſtilenti omnimodam iacturam facultatis concoctricis, aut rebellem veneni naturam, quæ reddit ſuccos omninò incoctiles, ità vt etiam abſque obſtructionibus talis plerumque appareat vrina, & tunc poteſt quidem infauſta prognoſſis elici. Secunda conſideratio eſt vrinæ perturbatæ, et rubræ, quæ ingentem ebullitionem ſuccorũ cũ multo in-

cen-

cendio ſignificat; Et ſi per alias febres dolorem capitis portendit, in hac plerumque delirium, & facultatis animalis futuram iacturam, propter raptum veneni ad ſuperna. Tertia conſideratio tandem erit vrinæ bonæ, laudabilis, & concoctæ. Nonne ab hac prognoſis deſumetur fauſtiſſima, cùm victoria naturæ videatur oſtendi? In febre peſtilenti, minimè gentium; neque ab hac vrina maior fiducia, quàm à pulſu bono. Significat enim naturam quidem circà venarum ſuccos facere quantum poſſit, & vincere quidem partes coctiles; cæterùm, cùm venenum coquere non poſſit, neceſſariò cum vrinis bonis, & laudabilibus extinguitur æger. Quartum ſignum prognoſticum deſumi debet ex qualitate mutata,
calo.

caloris nimirũ per vniuerſum corpus ſeſe exerentis; nam quandoque calor apparet moderatus, quandoque acerrimus, quandoque etiam infra mediocritatem poſitus, vt potius frigiditas perſentiatur. Qui moderato præditi ſunt calore per febres peſtilentes, hoc plerumque certum eſt, bubones exituros: qui ardentiſſimo, carbones, & maculas: qui vero paucum, aut nullum calorem in extremis perſentiunt, plerumque citius moriuntur, & maculis intus ſcatebunt, quales obſeruatæ in cadaueribus; extinguuntur hi lypirio modo. De prognoſi ſalutis aut mortis per has caloris differentias, poſſumus aſſeuerare in minori periculo eſse poſitos, qui moderatum habent; quia cum per bubones debeant terminari, hæc ſemper eſt inter eruptiones peſtilentes

lentes minus mala, quia per bubonem apertum, preſertim ſi infra iecur erumpat, & diſtantius à nobilioribus partibus, copia craſſi, & virulenti ſucci educitur. Non ſic per carbones, qui exuſtionem ingentem ſignificant, & ſecum afferunt grauiſſima alia ſymptomata, vigilias, inappetententiam, agitationem, ſitim, & linguæ ſummam ariditatem ſecundum naturam peccantis ſucci calidiſſimi, ita vt etiamſi æger non moriatur violentia veneni, & ipſius febris peſtilentis, poteſt deficere violentia accidentium.

Tandem vltimum ſignum deſumitur ex varijs, ac multis euacuationibus, quæ ſimul, & ſemel ſolẽt ægrotantẽ laceſſere. Quis non crederet certò liberari debere ægrotãtem, cui euacuationes eueniunt prauorum, ac venenatorum ſuccorum.

In his febribus nulla fides adhibēda, ex ſupradicta Galeni doctrina, quia ſi nullæ criſes in hoc morbo ſunt ſecuræ, quomodo ſecuritatem dabunt euacuationes non criticæ, ſed ſymptomaticæ, & peſtilentes? Attamē aliquādo hoc euenit, vt per euacuationes pleriq; ſanentur, quod obſeruabit Medicus in ſingulis ægrotantibus, vt poſſit aliqualem prognoſim elicere, quæ omninò pendere debet in huiuſmodi euacuationibus, ab uniuſcuiuſque robore, & uiribus, & à tali differentia ſpecifica graſſantis luis pæſtiferę. Et hæc de prognoſticis febris peſtilētis ī particulari.
Prognoſtica uerò, quæ conſtitutionem peſtilentem portendunt, ex cauſis prædictis recenſeri debent, praui aſpectus ſyderum, Ecclypſes, Cometæ, turbata ultrà modum elementa in aere rubo-

res intenſi, ignes uagantes in aere potiſſimum Veris tempore, exceſsus qualitatum aeris, ueluti æſtas torrida, nebuloſa, abſque uentis, tempeſtatum anni ordinis peruerſio, terræmotus frequens, inſectorum, locuſtarum præcipue iam pereuntium multitudo, fructuum horariorũ paucitas, auium fuga, animalium brutorum ægritudines, & tandem mortalium culpæ.

AD CVRATIONEM quod attinet, primò ea uidetur inſtituenda, quæ febri peſtilenti correptis ſuccurrat, & ſi indicationes ſunt eliciendæ. primò debet conſiderari, quo modo procedat natura febris, uidelicet ſi putredo ſuperet uenenum, uel è contrà, ſi ueneni malignitas ſit maior, quam putredo in humoribus concepta. Præterea

re, admodum ardua, & difficilis venit pariter perpendenda, quæ niſi per multa experimenta poteſt addiſci; natura nimirum ſpecifica veneni illa tempeſtate graſſantis: Nã quantumuis diuerſis tẽporibus infinitæ fermè fuerint graſſatæ peſtes, illud pro certo ſtatuendum eſt, nullam abſolutè fuiſſe ſimilem alteri, etiamſi omnes habuerint valde ſimilem modum moriendi, & inuadendi cum ſuis aſſeclis, bubonibus nimirum, carbonibus, maculis, & contagio, in quo vltimo, corpuſculis nimirum lentis, & viſcidis ſummæ penetrationis, & tenaciſſimæ adhæſionis, inſita eſt ſpecifica differentia talis veneni, quæ à diuerſa, & inenarrabili combinatione cauſarum ſupradictarum, certo, & indicibili gradu producitur, non ſecus, ac infinitæ voces omninò diuerſæ ex

22 litteris, tamquàm elementis, componi poſsunt. Talis igitur ſpecifica differentia eſset apprimè cognoſcenda, vt elicita recta in dicatione, præſentaneum poſset inueniri remedium, ſecus ſola con iectura procedendum, & adhuc cum tali infelicitate, vt ſæpè regulæ caconicæ artis medicinæ non ſint ſequendæ, ſed pro ratione experimenti; quod expreſsè in peſte Romæ graſsante hoc anno obſeruatur, in qua cura regularis parum, aut nihil prodeſt. Attamen ne videamur nauim conſcendere abſquè magnete, ſequamur indicationes, quæ cum ratione elici poſsunt; & ſuppoſito, quod febris putrida maior ſit, quam malignitas veneni: primò humores putridi, & peccantes, qui vt plurimum ſtabulantur in primis vijs, educantur: ſecundo quidem ve

nis etiam putridum eſt, a quo reliquum maſsę ſanguinariæ poteſt inquinari, et corrumpi, pariter euacuandum: alexiparmacis malignitas coercenda, quæ vſurpentur ſecundùm naturam temperamenti ægrotantis: ad ambitū corporis, et à partibus nobilioribus ad ignobiles materia morbifica detrudenda: accidentia, p: o: ut indigere uidentur reprimenda, et ſi rationem cauſæ habuerint, etiam curanda: uires prę cipuè conſeruandæ. In contrario febris progreſsu, per quam ueneuum excellit, nullæ uidentur euacuationes tentandæ;et ſi aliqua poteſt iudicari ſecurior,aut minùs periculoſa, ea erit, quæ per ſudores tentabitur: quam primùm uarijs alexipharmacis res peragenda, et quia, ut dictum eſt, expreſſę neſcitur ſpecies ueneni, diuer-

ſa alexipharmaca vnum poſt aliud per plures dies poſſunt vſurpari, vt ſic poſſit inueniri caſu, quod arte non poteſt: Vires in hac febris ſpecie quam maximè conſiderandæ. Sed vt huiuſmodi indicationes adimpleantur, in Febri ſcilicet magis putrida, non erit præter rationem, ſtatim à principio morbi, dum adhuc vires ſatis conſtant, & obſeruatur multa plenitudo, & ventris tenſio, vomitiuo àliquo medicamento vti, à quo multa bilis æruginoſa, porracea, vitellina, & cruditates multæ, in quibus facilè conſiſtit ſedes malignitatis, & veneni, expelluntur cũ ſummo ægrotantis leuamine, vt ſæpe obſeruatum ſit in peſte elapſa anni trigeſimi huius ſeculi magnopere profuiſſe, & liberatos mul tos ægrotãtes ab emetico medicamento. Tũc feliciter vſurpabatur

 puluis

puluis Algarotti vel in ſubſtantia, vel in infuſione exhibitus in vino generoſo, aut iure aliquo alterato, prout requirere videbatur natura ægrotantis. Huius puluer is ſupplebat vices crocus metallorum, aut vitrum antimonij, aut ipſius flores albi. Experientia docuit non eſſe timendam aliquam agitationem ipſius veneni peſtiferi à violentia medicaminis; imò potiùs ſublato illo fomite, quod iam in venas, & arterias irrepſerat, fortiori euadente natura, per ſudores expellebatur.

Lenientia hic non videntur habere locum, niſi quis vellet in vicem lenientis aliquo clyſmate vti, vt primò abluantur inteſtina: lenientia enim non poſſunt cauſam peſtiferam detrahere, ſed potius eam exagitant, & irritant ad interna, &

& ad fluxum alui plerumque no-xium, & lethale, & tandem non eſt tempus conterendum in hoc ordine communi medicamentorum in negotio adeò præcipiti. Multò minus locum habebunt alterantia medicamenta, eo fine exhibita, vt præparentur, & concoquantur humores, quorum maior pars eſt incoctilis, nec obedire ſcit naturæ, quia inquinata eſt malignitate peſtifera; et ſi aliqua pars ſuccorum poſſit aliquam concoctionem ſubire, in qua poſſit ceſſare putredo, hoc nihil intereſt; quia venenum ſupernatans plus poteſt, quam commixtum, & facilius cor impetit cum ægrotantis ineuitabili damno. Alterantia tantummodo debent vſurpari mixta alimentis habita tẽperamenti, ætatis, & conſuetudinis ratione; quod infra

dicemus, vbi de diæta. Purgantia electuaria non vſurpentur, niſi forſan in primo inſultu morbi, in quo videretur natura ſatis fortis, & præbens ſui ſignificationem verſus aluum cum aliqua irritatione. Sed neque hoc eſt adeò ſatis tutum, quia tale ſubiectum plerumq; præſupponitur plethoricũ, & male ſolent ſuccedere purgationes in magna venarum plethora, quia uaſa nimium repleta difficile comprimuntur per ſuas fibras ad expulſionem ſucci, à medicamento attracti; quapropter requireretur priùs conueniens ſanguinis miſſio, ante expurgationem, & ita expurgatio nõ poſſet iam celebrari in principio, & hoc tempore, in hac febre uelociſſimi motus, iã ſatis protracto, reſultaret ualde perniciosa, præter quod uires a medicamento, aut eius actione, maximè labun-

labuntur, quod maximè pertimeſcendum in febre. Eliminetur igitur catarticum vel in principio, vel augmento, niſi in perfecta, & abſoluta declinatione, quando iam æger conualeſcit, & bubo peſtilens, aut anthrax ſufficienter expurgati; ad fluxionem ſedandam, quia tunc non eſt timendum de aliqua veneni agitatione, quod videtur ſuperatum, & tunc medicamenta erunt ex leuioribus, fugiendo à ſcammoniatis: ſufficient Rhabarb. Agaric. Senna; electuaria diacathol., aut Roſatũ Meſuę, cũ ſuis ſyrupis, roſarũ; de cichor. comp., de polypodio, Regio, & ſimilibus, in quibus ſemper aliquid vim alexipharmacam habens immiſceatur, veluti confectio Alchermes, hyacinthina, mithridatiũ, aut Iulepus gemmatus Magni Ducis. Sudorifica videtur magis cõſẽtanea, à qui.

à quibus plerumque optimus ſucceſſus: quocumq; morbi tempore exhibita: duplici ratione diſtinguũtur; vel enim ſudorifica tãtum sũt, vel ſimul ſudorifica, & alexipharmaca: in hac peſte, quæ hoc anno graſſatur crudeliter in Italia, præferuntur mera ſudorifica, neq; ab alexipharmacis aliquod emolumentum magni momenti obſeruatum: felici admodum ſucceſſu Romæ nunc exhibentur ſtatim in morbi principio Dr. ij. ſulphuris tenuiſſimè triti, cum Vnc iiij. aceti fortiſſimi, à quo medicamento ſudor copioſus promouetur, & ſemel aut bis exhibito hoc ſudorifico ſanantur ægri facta inſigni expulſione materię morbificæ ad vniuerſam cutim, & per aceti energiam vlterius impedita putredine, & refrigerato viſcerum incẽdio: ſed dubium oritur quomodo

in

in principio morbi, pleno adhuc corpore, & primis viis multa cruditate ſcatentibus poſſint ſudores prodeſſe; cui dubitationi ſic poterit ſatisfieri: non in omni febre peſtilenti, aut in quocumq; ſubjecto poſſe hoc remedium conuenire, quantumuis pleriq; ab hoc ſanentur: nam illi, qui multis cruditatibus circà primas vias abundauerint, aut fuerint pituitoſiori temperamento, ratio poſtulat vt prius aliquo vomitiuo, aut clyſmate fortiori aluum abluant, & à craſſis, ac uiſcidis cruditatibus emundentur; deinde à ſudorifico illo valdè congruè, quod in venis inuenietur, vitium, & venenum in maſſa ſanguinaria immixtum, per ſudores copioſos expelletur: in aliis verò temperamẽtis calidioribus ſtatim à principio poterit cõferre, apparente ſilicet in ſanguine in-

genti ebullitione, quam putredo, & venenum agitauerint: addo, quod in peſte huiuſmodi graſſante, quę magis oritur à ſeminarijs contagij, quam ab aeris primaria corruptione, optime ſudores conueniunt, quia ſemper, aut plerumque ſeminaria recipiuntur per cutim, & per poros intus ſubeunt, & ſumma penetratione, velocitateq; cor petunt, & principes alias partes; & cum iſta ſeminaria neceſſariò debent eſſe corpuſcula quædam minutiſſima, & imperceptibilia, ſed tamen viſcida, glutinoſa, & tenaciter adhærentia, ita vt propter tenuitatem velociſſimè penetrent, & propter viſciditatem indiſſolubiliter adhæreant, indigēt remedio ſudorifico, detergente, & quod habeat vim, & efficaciam diſſipandi viſciditatem: nullum præſtātius hactenus cognitum eſt

medi-

medicamentum à quo viſciditas melius tolli poſſit, quam ſulphure: exemplum ſit ſcammonium, cuius nociua viſciditas præſtãtiſſimè eluitur fumo ſulphuris; vnde & intus hauſtum ſulphur quæcumque ſeminaria peſtifera, per vniuerſũ corpus diſperſa, poterit detergere, abradere, & diſſipare. Acetum præterea ſua frigiditate feruorem febris extinguere, & ſua tenuitate ſulphur ipſum quaſi vehiculo ducere ĩn penitiores partes, vt ſic poſtmodũ irritata natura poſſit p ambitũ corporis, & ſudores copioſos à ſeminariis, ab halitibus, & à ſuccis coinquinatis ſe expedire. Hoc ſolum medicamentũ propter dictas rationes poterit ſatisfacere, quod, vt experientia docet, nõ faciunt alia ſpirituoſa medicamenta, quãmuis vĩ habeãt penetrãdi; imò potius, vt à [illegible]

à quibuſcũq; chymicis ſpiritib⁹, magiſterijs, aut ſalib⁹, faciliùs pereũt homines, quin & ab ipſiſmet ſalibus theriacalibus, quidquid dixerit Aetius morborũ omniũ medicos eſſe ſales, & Galenus tot præconijs ſales theriacales decantauerit. Huiuſmodi medicamẽta cũ ſint tenuiſſimæ ſubſtantiæ, & alioquin careant vi illa viſciditatẽ deſtruendi, quæ ſola in ſulphure mirabiliter excellit, tantum abeſt vt quicquam efficiant, quin potiùs ipſum venenum, & ſeminaria peſtilentiæ in penitiſſimam cordis ſubſtantiam inſinuent, vt ita facilius interimant; & ſi contingat vt ſudores moueant, erunt potiùs inutiles, fuſis ſcilicet ſuccis inculpabilibus, & intùs relicto peſtilenti hoſte; & cùm iſti ſudores euacuent materiã n, quæ non deberet euacuari, neceſſariò vires frangen-

gendo citiùs vitam tollunt. Sudorifica alexipharmaca ſi exhiberentur mixta ſulphure poſſent quidem conferre meliùs, quàm ſi ſola: ſola tamen minùs nocebunt, quàm prædicta ſpagyrica. Satiùs fuerit poſt exhibitum ſulphur, vt dictum eſt, & poſt copioſum ab eo ſudorem elicitũ, vti ſolis alexipharmacis, non quidem ſudorificis, ſed corroborantibus, & hoc non indiſtinctè, ſed diuerſum alexipharmacũ pro diuerſo ægiotorũ temperamento, & pro diuerſo anni tempore: hyeme enim, & temperamẽto frigidiori theriaca valebit, mithridatium, diaſcordium, ãtidotus Matthioli, & reliquæ calidiores: æſtiuo verò tempore, frigidiores cõfectiones, & ex ſimplicibus margaritæ, bolus armena, cornu cerui philoſophicè præparatum, theriaca ſmaragdina, iulepus gẽmatus,

cōſ. ſlor. citri, roſatū, borrag., bu-
gl., & ſimiles: lapis bezoar, & lapis
Malacēſis sūnt miræ efficaciæ, & ſi
in quantitate exhibeantur, ſunt ſu-
dorifica medicamenta, & plerum-
que in febribus malignis, & peſti-
lentibus sūmoperè conferunt: nūc
pro hoc tēpore vt cōferre poſſint,
& non noceant, poſſent vſurpari
in pauca quantitate, & potiùs in
præſeruatione, quam in curatio-
ne, ita ut ad quinque grana opti-
mi lapidis orientalis poſſint exhi-
beri ſingulis diebus cum aliquo
uehiculo conuenienti, ſed hoc tem
pore ab hauſtu ſulphuris abſtinerē
duce experientia: Lapis Malacen-
ſis exhibetur in infuſione, poſſet
prius leuiter infundi in aceto,
quod debet uſurpari cum ſulphu-
re, ſed hoc in temperamentis pi-
tuitoſioribus; pro quibus pariter
magis proprium eſt ſulphur, ut in
alijs

aliis affectionibus pectoris quotidie obſeruamus. His remediis recte poterunt adiungi aliquot externa mediocriter uaporantia, ita ut ab eis cerebrum minimè alteretur: ſufficiet cordis regioni applicare unguentum florum arantiorum, cum pulueribus diamargaritonis frigidi, & guttulis aceti roſati, aut ſuperponere linteum madidum aceto roſato pro calidis temperamentis, aut aceto ſambucino pro frigidis. Cæterum manus quotidie abluantur aceto roſato, in quo infuſæ permanſerint radices *cyperi Hiſpanici*, aut cum radicib. angelicæ, & pulueribus radic. contrahieruæ, drachenæ aut anthoræ.

De ſanguinis miſſione pulchræ adinodum, & ualde neceſſariæ conſiderationes ueniunt adducendæ. Primum, an debeat in febre peſtilenti

mitti ſanguis. Secunda, an poſſit venæ ſectio pluries repeti. Tertia, ex qua parte debeat fieri. Quarta, an alia euacuatio ſubſtitui poſſit vicaria ſanguinis miſſionis.

Prima conſideratio ſic poterit diſcuti; ſi conſiderentur regiones, anni tempora, ægrotantium temperamenta, vires, & qualitas febris, etenim Neapoli, & Romæ, vt in Hiſpania, & Gallia, quia regionis conſtitutio, alimentorum vigor, & conſuetudo hoc remedii genus permittit, abſque dubio reliquis concurrentibus, poterit mitti: non ſic in Inſubria, & Lombardia; quapropter doctiſſimus Diuerſus Petrus Salius in febre peſtilenti omnino eliminat ſanguinis miſſionē: Sed hoc præceptū neq; in his regionibus, quantũuis parum aſſuetis, debet eſſe æternæ veritatis, & tale temperamentum valdè ſanguineũ poterit inueniri,

&

& correptum febre peſtilenti, putrida ardẽtiſſima humorali quæ abſolute requirat hoc præſidium, habita ſemper uirium conſideratione, quæ in febre peſtilenti quacunque facilè labuntur, vt ſi abſolute non tollatur remediũ, ſaltem moderetur. Natura febris hoc præcertim indicabit, quia ſi fuerit humoralis, & ſtatim à principio appareat bubo vel anthrax, quod eſt ſignum plenitudinis venarum, abſque dubio remediũ permittet, & ferre poterit, quia vix poteſt credi, quod natura expellat per bubones, & anthraces, niſi in venis fuerit ingens putredo & humorũ multitudo. Si uerò febris fuerit hectica peſtilẽs, quæ vt plurimum tertio die hominem iugulat, cum illa ſtatim appareat cũ ingenti pulſuum imbecillitate, cũ lipothymijs, & ferme cum ſyncope,

pe, quis unquã audax fuerit mittere ſãbguinē? multò minùs in febre ephemera peſtilenti, quæ intra diē naturalem diſſipatis, conſumptis omnino ſpiritibus, habent ſuũ terminum extinguēdi homines, cum præſertim in iſto uelociſſimo mortis genere humores in uenis ſint adeò æqualiter compoſiti, & par ſi agitati, ut nullo pacto de hoc remedio ſit cogitãdũ; quapropter in ſola febre peſtilēti humorali, priùs quã appareãt bubones, hoc poteſt fieri, & non ſolum apparentibus ſignis ueræ plethoræ, ſanguinis ſæpe exuberantis, ſed, & ex conſilio Celſi, & Auicennæ in uaria humorũ putredine: eſt .n. tunc multò ſecurius ſanguinē mittere in plethora iſta cacochymica, quam medicamentũ purgans exhibere, propter rationes ſupra allatas de purgatione, & per modicã ſãguinis

[illegible]

miſſione euacuāt omnes humores, & remanentes præſeruant ab ulteriori putredine, & in hac febre uelociſſimi motus, uelociſſimo opus eſt auxilio, nec hærēdum in dubio an medicamentum hauſtum poterit bene expurgare, nec ne; quod nullus medicorum adhuc perfecte, ac exacte nouerit, ut promittere poſſit. Sed in hoc doloſo morbo neq; adhuc hoc habet totalem ſecuritatē, quia totum negotiū cōſiſtit in exacta, & recta cognitione dictarum differentiarum febris peſtilētis; Nam multoties exire poſſunt bubones, & tamen febris non erit humoralis, quantumuis ſigna plethoræ ſeſe oſtēdāt; & ita Medicus antequàm ſanguinem mittat, breui tēpore, ſed exquiſitiſsime ꝑpēdat neceſſe eſt has cauſas: in rectâ ſuccorū æqualitate, & tēperie, abſq; aliqua excellēti putre. poſsūt ſe-

ſeminaria per aerē ſparſa adeò malignè ſe inſinuare in aliquē ita ſecūdū cor diſpoſitum, ut ſtatim febrē he cticam peſtilentem faciant, & tunc natura à veneno in cordis ſubſtantia hærente agitata, & cōturbata, bonos, & laudabiles ſuccos commouet, & portionem aliquam ad emunctoria, & vniuersā cutem per bubones, & puſtulas expellit, qui bubones non ſunt peſtilentes, etiāſi ſemper manu chirurgica vti peſtilentes debeāt tractari; ſed commouentur â natura irritata, in quo caſu nullo pacto debet mitti ſanguis, niſi cum certo vitæ diſcrimine: etiamſi paulò poſt febris putrida ſuboriatur, & tunc complicētur febres peſtilentes, putrida, & hectica, quæ adhuc breuiori tempore hominem tollant.

Secunda conſideratio pariter ſtabit circà ægrotātis temperamentum,
&

& vires; circà conſuetudinem, regionem, et tempus anni. Verum eſt, quod in quacunque febri peſtilenti, in qua permittatur venæ ſectio, ſemper euacuatio debet eſſe parcior, quia velociſſimè vires labuntur, tantò maior conſideratio adhibenda erit in repetendis, aut multiplicandis eiuſmodi euacuationibus. Temperamentum igitur calidum, et humidum, conſtitutio corporis robuſta, carnes ſolidæ, ætas iuuenilis, plethora ſanguinea, conſuetudo, lauta victus ratio anteacta, et aliquæ regiones in quibus aer non admodum tenuis eſt, et alimenta plerumque ſunt boni ſucci, rectè poterunt permittere ſanguinis miſſionem etiam repetitam pro ratione exigentiæ: de morbo magno tale auxilium expoſcente non eſt ambigendum, in febre putri-
da

da, humorali, peſtilente uires ex prædictis ſupponũtur: Ergo, ſi tales cõditiones ſimul concurrant, audacter poterit ſecari uena etiã bis aut ter, pręſertim in morbi prĩcipio, & aliquãdo bis in die, ſed ſẽper cum sũma præmeditatione; nã ex Auicenna, melior eſt multiplicatio numeri, quã multiplicatio quãtitatis. Tẽperamenta igitur, quę nõ ſunt ſanguinea, ægrotus qui habuerit carnes muſculoſas flaccidas, & molles, qui fuerit frigidi cordis, & timidus, qui habuerit aliquã ſuſpicionẽ anteactæ uitę parũ honeſtæ, fuerit nẽpe lue uenerea infectus, ſi non fuerit aſſuetus; ſi in regione aeris ſubtiliſſimi, ut fere eſt tota Lombardia, ſi anni tempeſtas fuerit calidiſſima, aut frigidiſſima, etiamſi morbus magnus fuerit (ut ait Hippocrates) & uigens ętate homo, non impune

ſe-

feret uenæſectionem; ſi Hippocrates hoc uult in communi aliquo morbo, multo magis locum habebit in febre peſtilenti. Si hæc contraindicantia concurrant, non eſt quod de multiplicatione uenæ ſectionis agatur, quin neque unica erit ferenda.

Tertia conſideratio partem, ex qua fieri debeat uenæſectio, debet decernere. Sunt, qui in hac febre, erumpente bubone, quia cogitant eſſe ſobolem plenitudinis, nec credunt poſſe bubonem erumpere abſque multa ſanguinis copia, ſtatim primam uenæſectionem à uenis ſuperioribus brachiorum fieri iubent, etiã ſi bubones per inguina erumpant. Quod ſi mulieri grauidæ hoc accidat, multo pertinacius uolunt tundere uenas ſuperiores, ne abortus ſubſequatur, ſi ex uenis inferiorib⁹

fie

fieret euacuatio. Alii deriuatione vi-
detur expetere, & authoritati Hip-
pocratis pariter adnixi, vno crure
laborante alterum volunt ſcarifi-
care, & ſic videntur ſibi melius ſa-
tisfeciſſe indicationi à partibus no-
bilioribus ſuccos venenatos lon-
gius detrahendo (quod in hac fe-
bre eſt ſemper magni momenti)
Alii ſemper primam à brachio, ſe-
cundam ab eodem pede faciunt.
Alii tandem nullis in contrarium
adductis rationibus ſubiacentes,
ſtatim ab eodem pede extrahunt
ſanguinem, adeò vt, ſi circa fle-
xuram pedis, & malleolo ſerupe-
rit puſtula, vel anthrax, venam in
vltimo digito aperiant. Primi
non videntur admittendi, ne con-
trarium motum motui naturæ ten-
tare velle videamur, neque hic
quicquam vrgere poteſt plenitu-
do, aut copia ſanguinis; Nam

hæc

hæc æquè benè per venas pedis poteſt minui cum conſenſus venarum ſit ſemper vnus, et circulatio vna: neque timor abortus futuri in muliere grauida diſsuadere debet Medicum à recta methodo; Nam per venæ ſectionem ſaphenæ non ſemper eſt certum, quòd ſequi debeat abortus; et ſi ſequatur, et periclitetur infans, ſatiùs eſt ſolum periclitari, quàm ſimul cum matre; quod abſque dubio ſequi debet, et velociſſime, ſi venenum, quod natura detrudit toto molimine in emũctoria, et partes ignobiles, rurſùm per uenæ ſectionem ſuperioris partis, uersùs cor retrahatur: Neque finis eſt, aut intentio prudentis, et Chriſtiani medici abortum prouocare; quod ſi ſuccedat, ſuccedet per accidens præter intentionem; Nam rectus f[illegible] [illegible]rantis debet

eſse, vt, ſi poſſit, & matrem, & fœtum ſaluet; quod poterit fieri detracto, quantum longiſſime poſsit, ab ipſis veneno, ſi ambos ſaluare non poſsit, ſaltem alterum. Qui deriuationem extollunt pariter non admittendi: Nunquid enim materia iam fluxa ad unum crus, poterit in aliud tranſire? aut materiam uenenatam à partibus nobilioribus fluentem, quaſi per diuerſos ramos minorabunt? certè neutrum horum Nam quæ iam fluxa in parte, non poteſt retrocedere; quod ſi retrocedat, neceſsario nobiliora viſcera de nouo lethali labe inficiet: ſi materiæ diminutionem quærant, anſam nouam præbent turgenti ueneno, ut è fixis ſedibus multipliciter cor impetat, & quod uenenum non poterat efficere contra cor ægrotâtis dum intus uolutabatur,

tunc

tunc ſecurè efficiet impetendo cor tanquàm à ualle: quapropter neque iſti ſunt admittendi, & analoga videtur quæſtio illa, quam, ex Arabum doctrina, in pleuritide multi ſecuti ſunt, cum Curtio, & Veſſalio, dicentes ſemper ſecari debere primò venã lateris oppoſiti. Tertii videntur velle errorem curare. Sunt tamen magis ferendi, ſi hominem plethoricum, robuſtũ, & bene carnoſum inuenerint. Sed vltimi veram, & ſanam methodũ omnino ſequuntur, quam Galenus docuit, & in ſe ipſo peſte correpto expertus eſt. Statim aperiatur vena pedis lateris inguinis bubone infecti; vt reuulſio, à loco primario affecto, & deriuatio p partẽ vicinã, & particularis euacuatio quoquopacto fiat. Motus iſte naturæ, quãtumùis ſymptomaticus, adiuuare debet, vt totũ virus, per illã partẽ

expellat, per quam incepit: nec ſunt coinquinandæ aliæ partes, ne multiplicentur hoſtes ipſi cordi, ſed vires ſummoperè obſeruandæ in hoc morbo, ne per ſuperfluum, & importunam venæ ſectionem diſsipentur. Si tamen aliquod remedium magnum in hoc infido morbo aliquam firmam certitudinem habet, hoc vnum eſt, & priſcis temporibus Galeni, & Principum medicinæ, & Recentioribus elapſo ſæculo, & pſæſenti obſeruatum in peſtilentibus febribus per Europam diuerſis temporibus graſſantibus.

Quarta conſideratio, an ſcilicet alia euacuatio ſubſtitui poſſit vicaria ſanguinis miſſionis, abſolutè dirigi debet à viribus, & temperamento: Nam quantumuis febris ſit ex earum natura, humoralis ſcilicet putrida, expoſcens ſanguinis miſ-

ſionem,

ſionem, ſi temperamentum non fuerit ſanguineum, ſed melancholicum, aut bilioſum, aut pituitoſum, ſi vires, & ætas prouectior non admodum valeant; nullo pacto erit cogitandum de ſecanda vena, ſed aliquid aliud ſubſtituendum: Nullum præſtantius auxilium inuentũ eſt, ipſamme ſanguinis miſſionem in hoc caſu dignitate ſuperans, quàm apertio venarum hæmorrhoidalium, per affixas hirudines optimè purgatas: in temperamentis pituitoſis, & melancholicis admirandum auxilium: in ſanguineis non contemnendum, ſi ramis hæmorrhoidalibus externis, qui deriuantur à vena caua affigantur hirudines: bilioſi pariter, quia igneo ardore febris aduſtos habent humores, ab hoc remedio ſummum reportant emolumentum: nam bilioſis

ſuccis, qui facilè in caput fertur, aut in os ventriculi, unde deliria, cardialgiæ, uomitus, & inappetentiæ inſurgunt, in ſeruit pro fræno illum detrahendo ad inferna; quapropter hoc remediũ, à quò pauci ſpiritus diſſipantur, & uires minùs franguntur ſummopere appetendum iudico, cùm per illud extrahantur ſucci aduſti, craſſi, & fæculenti, in quibus facillimè lues peſtilens accenditur, & à quibus tanquam à cloaca, & infecta palude leuantur uapores peſtiferi.

De cucurbitulis ſcarificatis, uicariis quidẽ, ut dicitur, ſanguinis miſſionis, hoc unum conſiderandum, an quouis morbi tempore poſſint adhiberi: Nam præfatæ euacuationes principium dumtaxat ad dimidium incrementi requirunt: cucurbitulæ infernis coxis affixæ, ſi

ſatis

ſatis profunda fiat inciſio, poſſunt etiam in principio applicari, præſertim ſi corpus non fuerit plethoricum, aut abundauerit multis ſuccis putridis: copia enim ſanguinis, & ſuccorum corruptorum, omninò in hac febre requirunt uenæ ſectionem ex doctrina Celſi, ut dictum, quæ corruptio non poteſt demi, aut conſiderabili modo minui per cucurbitulas, per quas ſolūmodo ſanguis extrahitur per extremas carnes, & uenas capillares diſperſus, à cuius euacuatione neceſſariò debent ſubſequi, & ſubintrare humores corrumpti, qui in partibus hærentes, & quia infecti eas magis coinquinantes, illas lethales, & horrēdas ſcarificationes quas Morauia elapſo ſeculo infeliciter experta eſt, neceſſariò afferant: de quibus doctè, & eleganter ſcripſit Ioannes Sporiſchius.

In alijs ſubiectis, in pueris, in primo ſenio conſtitutis, & in ijs, qui inſignem aliquam cutis conſtipationem perpeſſi ſunt, conferre poterunt, ſurarum præſertim, & coxarum: quod illi opinantes, ſuperius aſſignati, qui verebantur mulieri grauidæ ſanguinem ex pede mittere, mordicùs amplectebantur, vt poſt ſanguinis miſſionem è brachio, ſuræ ſcarificarentur vtero gerentibus, non conſiderantes maiorem dolorem, ac proinde maiorem ſpirituum diſſipationem (ex quibus facilius poſſet abortus ſubſequi) oriri ab illa ſcarificatione, quam à venæ ſectione.

Ex dictis igitur concludendum in omni febre peſtilenti cum bubone peſtifero, quia & ipſa neceſſario eſt humoralis, ſiue adſit, ſiue non adſit plenitudo, ſtatim in princi-

pio

pio morbi præmiſſo aliquo clyſmate, debere tũdi venam ſaphenam, aut aliquam aliam extremi pedis, etiam in muliere grauida, nullis contradicẽtibus coindicationibus; Si verò febris peſtilens inceperit abſque bubone, ſi adſit plenitudo, ſemel, aut bis vena ſecari poterit brachij: ſi non adſit plenitudo, nec ſigna exuberantis ſanguinis, hirudines affigendæ, etiam mulieri grauidæ, & cucurbitulæ puerulis, ac delicatis mulieribus, vt dictum eſt; non admodum profunda, ſed mediocri inciſione coxis, & ſuris affigantur, ſiue erupetint bubones, aut anthraces, ſiue non: & his non erumpentibus, ſed apparentibus per vniuerſam cutem maculis, per vniuerſam cutem affigantur, & ſiccæ, & ſcarificatæ, incipiendo ſemper ab infernis partibus.

Quod ſi aut maculæ, bubones, aut anthraces incipientes errumpere, motum ſuum non perficiant, & tunc uerſemur circà principiũ, & augmentũ morbi, audacter tundatur uena, ut multò meliùs ſequatur expulſio, leuata natura à parte ponderis, & expeditis ſic meliùs uenis, ut ſuis fibris utantur ad nobiliorem expulſionem, quod plenæ non poterant facere:

Sed quia hoc negocium eſt tanti momenti, erit operæ pretium ſcire modum cognoſcendi huiuſmodi imperfectas eruptiones, ut ſciamus quando poſſimus mittere ſanguinem ex uena, aut quando cucurbitulas affigere. Obſeruet Medicus diligenter quomodo æger ſe habeat ab eruptione: ſi adhuc anxietates, inquietudines, & moleſtiæ ingentes ipſum torqueant, non eſt expulſio perfecta;

fecta ; inſignem ponderis molem ſignificant illæ anxietates: ſubleuetur tunc natura, ut mediocri extracto ſanguine, expulſionem perficiat; ſed in his non cunctandum, ne uiolentia anxietatum diſſipentur uires non amplius affecturæ euacuationi ſanguinis.

Poſſet aliud præſidium chirurgicum uices ſupplere uenæ ſectionis; ueſicantia nimirum, quorum uſus in febre peſtilenti præſtantiſsimus, etiamſi quandoq; non caruerit infortuniis: caueat Medicus ne illa apponat corporibus cachecticis, quia indubitanter gangrænæ ſubſequentur: neque uidetur importunum remedium in ſola ſanguinis abundantia: medio modo erunt tuta, ubi iam ſucci incipiunt corrũpi, neque præter rationem aliqui

applicare tunc audent inguinibus, quia ſemper per peſtes, humores illas partes adenoſas tentant, tanquam receptacula a'iarum, ſed in parte adeo laxa,& naturaliter imbecilli ſecuriùs erit inurere fonticulum ferro candenti; aut inuſtiones facere, ſeptica enim illa medicamẽta veſicantium, nata ſunt partes corrumpere,& gangrænas excitare, partis laxitate,& ſuccorum malignitate anſam præbentibus. Si verò iam bubo eruperit à principio morbi, non eſt cur brachijs,& cruribus, vt eſt in vſu communi, affigãtur veſicantia, ſed vnũ duntaxàt ſatis magnum, quatuor, aut ſex digitis infra bubonem, quod habebit locum, ſi poſt vnam ſanguinis miſſionem à pede, vt dictum eſt, non ſufficiant vires pro alia. Illa veſicantia, quæ veſicas excitant,& cerata, quibus factæ exulcera.

cerationes curari debent, ſint ſemper immixta alexipharmacis, theriaca, mithridatio, theriaca napelli, oleo ſcorpionum Matthioli, pulueribus radicum anthoræ, vt ſic dometur venenum, ne ab illa parte, ad quam attrahitur, recurrat in principem.

Reliquum eſt, vt aliquid in medium proferamus de accidentium correctione, quæ plerumq; habent rationem cauſæ, vigiliæ nimirum intenſæ, delirium, ſomnolentia, cardialgia, agitatio irrequieta, conuulſiones, tremores, & cordis palpitationes: Hæc, & huiuſmodi alia, ſolent perſeuerare, etiamſi bubo eruperit, & ſatis expurgatus videatur. His igitur perſeuerantibus poſt morbi principium, & poſt celebratas inſignes euacuationes, vtique credendum eſt aliquod damnum iam eſſentialiter inuſtum eſſe

partibus, quapropter inſurgit dubium, qua ratione debeat administrari curatio, perſeuerantibus accidentibus partium ſuperiorum, & fluente bubone peſtifero per inguina. Negotium ſanè arduuum, & difficile: Nam ſi uelimus per inferiora ſolūmodò habere bubonis curam, ab alijs accidentibus pariter peſtiferis poteſt extingui æger: neque credendum eſt per ſolas infernas euacuationes ſedari poſſe ſymptomata firmiter ſupernis membris herentia. In hac igitur difficultate concludendum eſt poſt vnam, aut alteram (ſi ita res permiſerit) a pede uenæ ſectionem, & poſt aliquam alui ablutionem aut forſan medicamentum aliquod purgans, aut emeticum; ſecurè poſſe medicum uacare correctioni accidentium, E.g. ſi delirium du-

per.

perſeueret cum motibus convulſiuis, aut ſomnolentia; poterunt affigi ſummo dorſo, ſcapulis, & brachijs cucurbitulæ cum ſcarificatione, appoſitis interim, dum fit operatio, infrà bubonem per totam internam coxam alijs ſiccis cũ multa flamma; & ſi non fuerit hactenus affixum veſicans, affigatur ſatis acre. Hoc freno poterit coerceri uenenatus uapor, qui poſſet ſymptoma fouere. Quod ſi adhuc per cucurbitulas non ſedetur delirium, affigantur hirudines cùm cautela neceſsaria, venis naſi, vt ſic particularis fiat euacuatio, & impediatur totalis cerebri inflammatio inemendabilis. Maior difficultas inſurgit in alijs ſymptomatibus cordis, & oris ventriculi, quæ uidentur non indigere cucurbitulis dorſo affixis, quia cum dependeant

à ma-

à materia mordaci, & venenata, in ventriculum fluente, non videtur poſſe huiuſmodi ſuccum ritè euacuari per ſcarificatam dorſi cutim. Dubitatio verſabitur circà modum euacuationis, & ſunt, qui prudenter purgationem per medicamentum præſcribant: Certè nullo meliori modo poterit tolli iactatio corporis, & cardialgia moleſtiſſima quæ in peſtilenti febre egrotãtes corripit, quam materiam ichoroſam, porraceam, vitellinam, aut æruginoſam, in quibus venenum hæret, per medicamentum ſtatim exhibitum deturbare, quantumcumque fluat bubo apertus; nec multum timendum eſt, quod per medicamenti illius euacuationem diuerti aut ceſſare poſſit bubonis fluxus ſi hoc ſuccedat poſt quàm iam diu inceperit expurgari, & ex alio capite ſi à perito chirurgo ità

attra.

attrahentibus curetur, vt nullum ſit periculum retractionis. *Præterea* medicamentum non debebit eſſe ex violentiorũ familia, ſed ex mediocribus, cui ſemper alexipharmacum proportionatum ægrotantis temperamento immiſceatur. Talis expurgatio non eſt quod expectare debeat humorum concoctionem, & fieri debet ſtatim, ac ſi turgeret materia. Non ſolum perſeuerantibus acriter accidentibus; ſed ſi etiam videbuntur quoquopactò ceſſaſſe, accidentia præſertim cordis, vt ſunt lipothymiæ, palpitationes, & quandoque ſyncopes leues: tunc enim adhuc videtur magis opportuna occaſio expurgandi, quia ceſſatio illa ſymptomatum ſignificat naturam quoquopactò à corde reiecilse in arterias, & uenas uenenatum ſuccum, ita ut in uenis exiſtente non

eſit

erit tutum expectare aut cõcoctionem, aut omnimodã expulſionem (quidquid dicat Petrus Salius diuerſus, faciens maximam differentiam inter venenũ, & humorẽ venenatum) nã concoctio ſucci venenati incoctilis non poteſt ſuccedere; omnimoda expulſio non videtur fieri poſſe à natura iam impotente: Nam ſi ſufficienter potens fuiſſet, vt expulit in arterias, expuliſſet extra corpus; quare in huiuſmodi falſa quiete pariter expurgandum, neque perdendum tempus in ſyrupis præparantibus, aut multis alexipharmacis, quia quando non cogitabit Medicus, latenter, & repente ſuccedet mors. Quando igitur euacuatio, quæ per bubonem, aut anthracem fit, non eſt ſufficiens pro vera ceſſatione accidentium, non ſolùm audacter, ſed ſecu-

rè,

rè, & neceſsariò debet Medicus illorum curationi uacare, quando potius præceſserint ſufficientes euacuationes ſecundum rectitudinem partis affectæ, & accidentia videantur nimium perſeuerare. Solùm morſus cordis, & puncturæ acerbiſſimæ, quæ ſolent in febre peſtilenti obſeruari, & plerumq; prouenìunt à uerme pernicioſo, uel pericardio, uel ipſis uentriculis adhærente, ut nos experti ſumus in elapſa peſte huius ſeculi; ſi ceſsauerint, non poſsunt, aut medicamento, aut ſanguinis miſſione expurgari; multò minus ſi non ceſsauerint. Huiuſmodi accidentia nullam aliam habēt ſpem curationis, quàm in alexipharmaco ſpecifico, & tpore mei experimēti ſupra quæcumque nobiliſſima alexipharmaca ualuit ſuccus ſcabioſæ. Sed mirū in uētriculis cordis, in pericardio gene-

generari vermem. Opus eſt prouidæ naturæ, & conantis horrendum venenum peſtiferum moderari; cum non poſſit expellere, materiam illam putridam, & venenatam curat viuificare, vt à viuente, vt viuens eſt, minus lædatur; quod vtiq; ſequeretur niſi viuens illud fieret animal perniciosum morſu lædens, & dilacerans exta corporis nobiliſſima, ita vt pari pacto alexipharmacis pugnandum ſit contra feram, ac contra ſeminaria peſtifera, aut humorem venenatum.

Victus ratio tertio loco præſcribenda, quæ vt antiquior, & nobilior pars Medicinæ, primo debuiſſet declarari, ſed in febre peſtilenti neque hæc pars habet ſecuriores leges, quam chirurgia, aut pharmacia, neq; quicquam valent admiranda Hippocratis oracula, quæ

de

de victu febricitantium adeo exa-
ctè dictauit. Victus humidus omnibus febricitantibus conuenit, ſed non febre peſtilenti correptis. In morbis acutiſſimis extreme tenui victu vtendum eſt, & dum morbus in vigore conſtiterit, ſed in febre peſtilenti in tenui victu ægri delinquunt. Ideo victus humidus conuenit febricitantibus, quia acrimonia caloris febrilis ſemper habet ſecum adiunctam ſiccitatem, quam ſenſim, & paulatim partibus viuentibus impertitur; ſed calor febris peſtilentis plerumque parum exertus non ita acriter ſe oſtendit, vt ſiccitatem ſtatim ſecum ducat, vt prius quam ipſam introducere poſſit, veneni malitia occidat. Materia præterea peſtilentis febris humoroſe, ſummam, & excellentem præſefert putredinem, quæ in exceſsiua humiditate conſiſtere videtur,

detur, vnde victus in huiuſmodi febribus debet ad quandam ſiccitatem uergere. Pauciſſimis rebus elicis vtendum; non oleribus, aut fructibus aſſis; nõ piſcibus, ſed potius cibis ſiccioribus, non ſolũ pro natura ciborum, ſed pro condiendi modo. Eliminẽtur carnes nimiũ craſſæ, vt bubula, leporina, anatina, anſerina, & ſimiles; præferantur auiculæ, tũ ſylueſtres, tum domeſticæ, vt in harum electione ſẽtentiam audiamus præſtantiſſimi medici Hiſpani, dicentis, in febri peſtilenti, quæ proueniat ab aere infecto, ſatius eſſe uti domeſticis auibus, & quæ volatu non nimium ſe extollunt; & è contrà in peſte, quæ à contagio, & prauis vaporibus originem habet, ſecuriores eſſe montanas auiculas, & quę aere altiori, & puriori fruuntur. In his tamen ſemper ſunt eligendæ, quæ

facilis ſunt concoctionis, & boni nutrimenti, quales ſunt alaudæ, perdices, attagines, & ſimiles. Sed quid? in tempore peſtilentię adeò calamitoſo, in quo maior pars ægotantium infima plebs eſt, erunt ne delicatiſſimi cibi inuiolabiliter vſurpandi? Ridiculum certè. Hoc Principibus, & Ditioribus dictum ſit. Miſera plebs utatur carne uitulina non nimium tenera: quòd ſi non poſſit, à Magiſtratu debet ſubminiſtrari: pane pariter vtatur benè fermentato, & bene cocto. Vinum omnino eliminandum, niſi in extremo virium lapſu. Conueniunt omnibus quædam ſalſamenta, quæ vim habeant refrigerandi, & pariter aliquam vim diureticam, ex petroſelino, fœniculo, aceto diſſolutis cum mica panis. His condimentis intingantur
car-

carnes aſſæ; aut continuò inſpergantur ſucco limonum, aut citri. Ordo cibandi non ſit nimium auſterus; ſæpius in die exibeatur, quantitate mediocri, ne vires deficiant, ſed ita vt nimium pauca quātitas à venenata cauſa nō ſuperetur, & conuertatur in materiam veneni, & ne nimium multa obruat vires, & calidum innatum ſuffocet. Ab vno cibo ad alterum tranſeant ſeptem horæ in robuſtioribus, in alijs minus, & interdum ſpirituoſo aliquo reſtauranti refocillentur. Succus carnium volatilium, ſiue etiam quadrupedum aſſatarum expreſſus torculari, multi eſt nutrimenti, & facilis concoctionis; nec natura multum laborat in eo conficiendo. Pro potu, aqua carnis, in qua fruſtulum auri extinguatur ſæpius, ita vt per multiplicem extinctionem, leuem acquirat adſtrictionem

ctionem. Alia potionum genera, quæ ab aliis authoribus deſcribũtur, quia valde compoſita, non ita videntur opportuna, ne ſub ſpecie alimenti medicina exibeatur languentibus, & ab extrema inappetentia vexatis. Nõ parum poſſet aliquibus conuenire tenuis lora, aut poſca. Vltimo in ratione victus habeatur cura aeris, & conclaue ipſum curetur ſuffumigiis pro ratione tempeſtatis anni, aut irroretur pauimentum aceto, & aquis odoriferis refrigerantibus. In ęgrotante demùm aliæ partes hygiini non occurrunt inculcandæ: præter animi pathemata: metus præſertim, & timor mortis, vt & triſtitia rerum domeſticarũ, quantum poſſint euitentur, & alantur ſpe ægrotantes, ut ſint audaci, & alacri animo; nam plerumque hic morbus meticuloſos, & pauidos

corripit: quapropter non mirum eſt, ſi in diſſectis illis cadaueribus Neapolitanis, inuenti fuerint grumi ſanguinis copioſi circà cor effe ctus eſt timoris ſanguinem cõge lare, & concurrente omni ſpiritu in pauidum cor, illud ſuffocare, remanente proximo ſanguine coagulato, & grumefacto, tanquam deſtituto ſpiritibus. De his paſſionibus animi paulò poſt in præſeruatione dicemus, quia ex animi motibus pendere omnes humorum agitationes certum eſt.

Somnus pariter, et vigilia, ſi modũ exceſſerint, vt in omnibus alijs morbis malum portendunt, multò magis in febre peſtilenti: ſomnus .n. in febre humorali, per quam in venis, & arterijs circà cor venefica qualitas reſidet, debet eſſe valdè paucus, ne per ſomnum in intima cordis magis retrahatur,

tur, & abſcondatur venenum: vt
lud enim eſt proprium ſomni,
motum huiuſmodi concitet ſpiri-
tuum, & ſanguinis, & vt ſanguinem
torpidum reddat, quod maximè
noxium eſt in febre putrida peſti-
lenti, pro cuius curatione requiri-
tur, vt ad circumferentiam mo-
ueantur ſpiritus, & ſanguis motu
ventiletur, ita vt niſi aliqua quies
eſſet neceſſaria, & ſomni eſſent
duæ qualitates maximè laudabi-
les, quibus, & vires recreantur, &
refrigerium aliquod, & humecta-
tio aduenit ſanguini. In hac febre
nullo opus eſſet ſomno propter
prædictas rationes: ſed quia à
ſomno penitus non debemus abſti-
nere, ſi æger talis fuerit dignita-
tis, vt in conſtitutione adeo cala-
mitoſa poſſit habere ſeruos aſſiſten
tes, & Medicos, erit opus diligẽter
obſeruare quomodo ſe habeat in

ſomno. Nā ſi dum ſonus capitur difficilior inſurgat reſpiratio ſi aliqua anxietas, & turbatio, quæ antea non erat, ſtatim eſt excitandus, nec permittendum, vt amplius dormiat, quia hic optimè conuenit locus Hippocratis, quando ſomnus laborem facit, malum. Eſt enim infallibile ſignum veneni irruentis in ventriculos cordis: at in febre peſtilenti hectica, per quam nimirum venenum prius aggreditur ſubſtantiā cordis non eſt tantum periculum vt dormiat æger, quia non poteſt vlterius retrahi; imò per ſomnum recreatis quoquopacto viribus, vegetius redditur cor ad pugnam contra venenum. Ex his conſtare poterit quomodo Medicus ſe gerere debeat circa vigilias intenſas, quæ erunt reprimendæ per euacuationem cauſę eas producentis, vt in occaſione phrenitidis

nitidis

nitidis dictum eſt. Cæterum contrario modo ſtabilienda concluſio in febre peſtilenti, humorali nimirum, minus ſomni, & plus vigiliarum, in peſtilenti vero hectica minus vigiliarum, & plus ſomni opus eſſe.

Sed iam ſeries dictorum poſtulat, vt ad curam particularem bubonis, & anthracis deueniamus, caracteriſticos peſtilentiæ aſſeclas.

Bubones in vniuerſum, vel ſunt parui, vel magni: illi plerumque faciles, & parui momenti: hi nunquã contemnendi, quoniam magnitudo arguit cauſam internam, & germen in interiori aliquo viſcere, de quo ſuprà diximus in explicatione loci Hippocratis. Præterea alia occurrit diuiſio bubonum valdè neceſſaria, & quintupliciter accipio. Alij enim ſunt pendentes à cauſa aliqua procatartica, nimirum

ab inſolatione, labore, defatigatione, aut ab aliquo vlcuſculo in pede, aut manu, vt frequentiſſimè obſeruatur, abſque aliqua malignitate, dum humor, qui concurrit ad vlcuſculum, pro ratione fomitis firmatur in adenibus. Alii dependent à cauſa interna; qui tamen ſunt abſque febre, ex ſola abundantia humorum in parte mandante, quæ onerari ſolet, & nimium grauari, vel quia in ſe ipſa generat, & coaceruat copioſa excrementa, vel quia ab alijs partibus recipit, & impletur. Alij accedunt cum febre, ſcilicet ante febrem, & paulò poſt inſurgit febris, quando incipit apparere ſuppuratio, quæ maior fit toto tempore ſuppurationis, ſecundum illud Hippocratis, dum pus conficitur, &c. Alii poſt febrem, apparente nempè bubone in fine ſtatus febris,

febris, aut in declinatione per modum criſis. Alii tandem ſunt iſti peſtilentes, & venenati, quorum proprium eſt erumpere cum ipſa febre, & etiamſi non ſemper eodem inſtanti, & febris, & bubo appareant, ſemper tamen in principio febris peſtilentis erumpit bubo (ſi talis naturæ, & epidemicæ conſtitutionis fuerit febris, quæ bubones afferat, nam aliæ bubones, aliæ anthraces, aliæ maculas, & huiuſmodi exanthemata afferunt, aliæ nihil horum) vel ſit principium cruditatis, vel ſit principium inſultus morbi: nam cum cruditas protrahi aliquandiu poſſit, toto eius decurſu poterit exire bubo, & exire in principio, quoniam totus decurſus cruditatis principium eſt & bubones, qui ſic erumpun-

poſſunt eſſe boni tanquam cauſa, & peſſimi tanquam ſignum, quia ſignificant inſignem partis mandãtis imbecillitatem, impotentis regere materiam morbificam, & relinquentis eam labi tanquam proprio pondere in partes infernas. Diuerſum aliquid ſignificant bubones erumpentes in principio inſultus morbi, ingentem nimirùm malignitatem, & veneni horrendum acumen, à quo ſtatim irritata natura non potuit amplius retinere, & præterea ſimul cum inſigni malignitate ingentem copiam venenati ſucci, qui vix poſſit recipi in vna parte: Sic Crito 3. Epid. mortuus eſt ſecunda die cum dolore in pede, & nigris puſtulis: ſic Caluus Lariſſanus ſexto epid. obijt quarta die cum dolore cruris: Dolor hic, vt proprium eſt ſtyli Hippocratis, debet intelligi, ac ſi eſſet abſceſſus, etiam

etiam ſenſibiliter ſupra cutem erũpens; imò dolores iſtiuſmodi ſolent eſſe perniciosiores, quia cum nihil per eos foras erumpat, maiorem impotentiam naturæ arguunt, & ſuccorum malignitatem. Dictos igitur bubones peſtilentes, qui cum febre in principio erumpunt, curare aggrediantur, quantumuis hoc negocium ad chirurgum proprie ſpectare videatur, tamen in negocio tanti momenti tenetur Medicus ſcire, & methodum exquiſitam curandi huiuſmodi tumores, & aliquid adhuc addere ſupra triuialium chirurgorum captum. Quatuor modis debent terminari bubones peſtilentes, vt reliqui omnes alij tumores: ſed vltra hos in bubone peſtilenti quintum addere debet Medicus. Iſti termini communes ſunt reſolutio, ſuppuratio, induratio, corruptio, & quin.

quintus terminus maioris momenti eſt retroceſſus ſubitaneus, ita vt repente euaneſcat tumor. In curatione igitur peſtilentis bubonis ſtatim prima inſurgit indicatio foràs attrahendi; ſecunda, prauas qualitates corrigendi; tertia, quod attractum eſt, euacuandi, vel ſenſibiliter, vel inſenſibiliter, quæ indicationes omninò ſunt contrariæ indicationi repellendi, quæ ab hoc caſu omninò eſt eliminanda, neque vllo pacto admittenda repellentia, quidquid aliqui erroris ſui defenſores afferant Ætium, & Galenum, quorum alter hallucinatus ſcripſit in bubone peſtilenti locum habere in principio fluxionis repellentia, quæ, ne minora quidem, & impropria, vt roſaceum, abſcynthium, non habent locum; alter vero, Galenus ſci-

ſcilicet, præſcribens ſpongiam poſca madefactam in bubone, ſed hic Medicinæ Coriphæus non potuit hoc dicere de peſtilenti bubonem, ſed potius paruo aliquo, & flocci pendendo abſque aliqua malignitate. Exiſtimo cum prudentioribus hæc loca Ætii, & Galeni iniuria interpretum, aut forſan Typographorum fuiſſe corrupta. Nam ex ipſiuſmet Galeni, Hippocratis, & reliquorum Principum Medicinæ doctrina, duodecim, & amplius occaſiones recenſentur, in quibus omnino à repellentibus eſt abſtinendum, primo in emunctoriis. 2. in fluxu venenato. 3. in fluxu impetuoſo. 4. in corpore pleno. 5. in maximo dolore. 6. in criſi. 7. in humore nimium in parte imbibito. 8. in partis imbecilitate inſigni. 9. in ſuſ-

picione recurſus in partem principem. 10. in doloribus iſchiadicis. 11. in pleuritide. 12. in internis aurium doloribus. Tandem 13. in capitis eryſipelate. Ex his occaſionibus, ſi non omnes, pleræque in bubone peſtilenti concurrunt; erumpit in emunctorijs, eſt venenatus; eſt impetuoſus, eſt cum dolore inſigni; pars eſt imbecillis pro tanto onere, aut tam praua qualitate; ſemper adeſt ſuſpicio palindromiæ, plerumque in pleno corpore, & plerumque materia rebellis infiltratur in parte. His igitur bene conſideratis, quis tam audax erit repellentia adhibere? Attrahentibus idcircò vtamur, & ante attractionem priùs laxetur pars oleo amygdalarum dulcium cum lana ſuccida, deinde applicetur emplaſtrum adæquatum; cuius deſcriptio varia eſſe ſolet apud Authores

præ-

præſtantiſſimum erit accipere *cæpe excauatum repletum theriaca, folijs rutæ contuſis, & pulueribus rad. gentianæ: aſſetur ſub cineribus calidis, deinde mundetur à combuſto omni cortice, & cum axungia porcina non ſalita fiat emplaſtrum.* Poteſt, & aliter fieri, nimirum. ℞. *vnguenti dialthea, butyri, olei liliorum alborum ana vn. I. fermenti acris vn. I. S. Mithridatij dr. iij. M. fiat emplaſtrum.* Et hoc aliud efficacius. ℞. *gummi ammoniaci in aqua vitæ diſſoluti, galbani, opoponacis, vnguenti baſilici, mithridatij, fermenti acris, ana. vnc. s. m. f. empl.* Huiuſmodi emplaſtris vti debemus cum hac cautela, vt frequenter renouentur, ne vltra trium horarum ſpatium ſuprà bubonem remaneant, ne venenum quod attrahunt ad ſe, diu-

tius in parte retinendo iterum re-coquant, & partem reddendo imbecilliorem, aptiorem ad retroceſſum faciant. Interim cucurbitulis, vt multi ſolent facere, non erit præter rationem vti, præſertim ſi bubo fuerit ſatis profundus, ex doctrina Auicennæ dicentis, *quod ſi apoſtema fuerit profundum, cucurbitulis cum multa flamma attrahere oportet*. Concludendum igitur, vt prius affigatur cucurbitula, deinde fiat ſtatim inunctio laxatiua, tertiò emplaſtrum aliquod ex ſupradictis applicetur, & ſic procedendum erit, donec ſtatus tumoris aliquid monſtrauerit. Erit abſtinendum ſemper à medicamentis cauſticis, & emplaſtris exurentibus, propter febrem intenſam, ne magis augeatur. Quod ſi his non cedat bubo, neque permittat ſe attrahi,

eruan-

erumpendo pigrè, veſicanti erit opus vti, vt ſuprà dictum eſt, ſex digitis circiter infra bubonem, & hoc ſi dolores fuerint valde acuti, vti pendentes à cauſa tenuiori, & calidiori. In cauſa verò craſſiori, minori dolòre, & febre non admodum intenſa, affigatur in inferiori parte circumferentię bubònis, & ſupra bubonem emplaſtrum ſupra dictum, vt veſicans euacuet, quod emplaſtrum attraxerit.

Ad terminos tumoris peſtilentis quod attinet, conſiderare debet Medicus, poſtquam prædicta remedia vſurpauerit, an aliquod ſignum ſuppurationis appareat, nec ne, vt poſſit mutare emplaſtrum, & vel ſuppurantibus, quod etiam poterit facere, quando totum venenum iam in parte firmatum eſt. Sed vtrumque horum valdè rarum, & difficile, &

vix

vix totum venenum in vna parte, per ſe imbecilli coaceruari poteſt, abſque ingenti partis corruptela, & ſuppuratio rariſſime fit in peſtilenti morbo, quæ perfecta ſit. Sed non emendicare debet Medicus iſta ſigna, ſi exactè ſciuerit cauſas cognoſcere, ex quibus poterit optime rimari, an bubo poſſit ſuppurari nec ne, vt cum tempore poſſit proprijs, & adæquatis remediis vti. Conſiderabit igitur ſuppurationẽ eſſe motum inter putrefactionem, & concoctionem, quarum cauſæ efficientes neceſſariò debent eſſe calor naturalis, & calor p. n. Præterea conſideret naturam, ex qua fieri debeat ſuppuratio: hoc certè nulla alia eſt quam ſanguis, aut caro contuſa; & ſanguis non quicunque, ſed craſſus, & hic ſufficit vt ſit paucus; vel magis tenuis cum moderata craſſitie; ſed

hic

hic debet eſſe multus, vt tantum habeat de multitudine, quantum amittit de craſſitie. His conſiderationibus addat robur, & temperamentum partis calidum, & humidum; ex quibus omnibus rationali coniectura poterit Medicus præuidère, an talis bubo poſſit ſubire ſuppurationem nec ne, abſq; eo quod ſpectet apparentia ſigna tam difficilia in bubone peſtilenti, vt ſic tempeſtiuè poſſit vti ſuis ſuppurantibus, diuerſis tamen pro varietate, & diuerſitate cauſarum, à quibus talis modus ſuppurationis debet fieri: Emplaſtra igitur ſuppurantia erunt huiuſmodi. ℞. *axungiæ porcinæ, butyri ana vn. ij. rad. altheæ coctarum, & per ſetaceum tranſmiſſarum vnc. i s. Terebinthinæ vnc. s. dictamni, & ſcordij contuſorum ana vnc. i. croci parum, f. emplaſtr. Vel ℞. rad.*

althea; rad. lilior. alb. ana vnc. vij. caricarum pinguium n. 10. coquantur, & cum farina tritici, farinæ, ſem. lini, & fænugreci, axungia porcina, butyri ana vnc. ij. vitellis ouorum nu. ij. fermenti vnc. iiij. theriacæ dr. iij. fiat cataplaſma. Huiuſmodi ſuppurantia in bubone peſtilenti indigent pariter ſua cautelà, nec applicari debent niſi Medicus ſit bene certus de ſuppuratione, quia aliter poros obſtruendo venenum intùs recludunt, & malum adaugent: Sed facta ſuppuratione, quamuis imperfecta, vt ſemper accidit in bubone peſtilenti, aperiatur bubo candenti ferro, & ſatis profunda inuſtione, vt venenum poſſit exhalare, ne ab eſchara ſuperficiali retineatur: apertus bubo curetur regulis chirurgicis mundificando, abſtergendo, in-

ca-

carnando, & cicatrizando, quod ſi caro aliqua excreuerit ſuperflua, eam abſumendo, ijs remedijs, quibus authores chirurgici pleni ſunt.

Sed adhuc circa ſuppurationem, & tempus aperiendi bubonem venit adnotandum, an debeat aperiri ſemicrudus, quando aliqua leuis ſuppuratæ materiæ ſuſpicio adeſt, an vero debeat expectari omnimoda, & integra ſuppuratio, in quo caſu, & negocio magni momenti ſic ſe gerere debet Medicus, vt aduertat diligenter quomodo ſe habeant accidentia, an per illud principium ſuppurationis incipiant ceſſare, anxietates nimirum, cardialgiæ, pulſus meliores fiant, & vrinæ. In hoc caſu, & inſigni leuamine apparente, motus naturæ adiuuandus, neque aperiendus tumor, niſi fuerit benè ſuppuratus

appli.

applicando ſupradicta emplaſtra, & cum iſta cautela, vt non diu permaneant ſupra tumorem, ſed multoties in die auferantur, vt interim detur locus euaporationi, & difflationi veneni, & vt hoc melius ſuccedat, detracto cataplaſmate fiant inũctiones ex oleis amygdalino, vel chamæmelino, vel fotus ex decoctione chamæmeli, meliloti, ſem. lini, & ſimilium, quibus peractis reponatur cataplaſma non ſupra linteum, vt ſolet fieri in aliis tumoribus, ſed ſuper ſtupam, aut linteum multis diſſectionibus peruium, vt detur locus facilior euaporationi. Quod ſi ab incipiente ſuppuratione accidentia augeantur, ſtatim aperiendus erit tumor ignito ferro, vt dictum eſt, & ſatis profundè, neq; expectanda integra ſuppuratio.

Quando bubo peſtilens, vt ſæpè fit,

cor-

corrumpitur, & incipiunt apppa-
rere ſigna gangrænæ, liuor nimi-
rum, aut nigrities, quæ ſolet eue-
nire propter ſuffocationem, alte-
rationem, aut diſſipationem, à
quibus cauſis partis forma, quæ in
temperamento proprio conſiſtit,
plerumque corrumpitur, vt eius
materia pariter, quæ in humido tũc
ad minimam coloris mutationem,
ſtatim vtendum remedijs, ſcarifi-
cetur nimirũ circũcirca totus bubo,
& applicetur vnguentum Ægyp-
tiacum cum theriaca, & oleo ſcor-
pionum Matthioli; hoc vnguen-
tum putrilaginem omnem tollit,
nec relinquit eſcharam, aut cru-
ſtam induratam, quæ venenum
intus retinere poſſit.
Tertius terminus bubonis recenſetur
induratio, quæ non fit ſicuti in tu-
moribus ſcirrhoſis à materia melã-
cholica, ſed propter partes ſubti-
liore

ſiores, vel ſponte, propter medicamenta perperam applicata, diſſipatas, remanentibus craſſioribus induratis; emollientibus, & reſoluentibus ſimul mixtis erit vtendū: galbano, oppoponaco, bdelio, cum oleo liliorum alborum, additis caricis, & mucilagine fænugræci, vel hoc modo poterit parari emplꝫ. ℞. *ammon. in ol. lil. diſſoluti dr. ij. farinæ ſem. lini, & fænu græci ana unc. s. Cer. diachilonis un. ij. Marg. præparatarum vn. i. axungiæ porcinæ non ſalitæ q. s.* Præſtantiſſimum remedium iudico, ad conterendam materiam illam induratam, *Spiritum ſalis armoniaci*, cuius guttulæ applicentur ſuperpoſito prædicto cataplaſmate.

Quartus terminus in reliquis tumoribus ſemper melior, & expetendus, in venenato tamē bubone, inferior ſuppurationi, quia raro tota radix

vene.

veneni per ſimplicē euaporationē poſt.extirpari,cū venefica qualitas potius reſideat in craſſioribus partibus,quæ tandē per ſuppurat. expellūtur,quod pluribꝰ in locis Hip. lib. Epid.tetigit expreſſe dicēs,per ſuppuratas parotides ſecuriorem reddi ægrotantem à recidiua,quā per eas,quæ reſoluuntur,qāntūcūq; reſolutio videatur nobilior terminus,quia per reſolutionē sēper aliquid relinquitur,à quo poſſit iterū accēdi morbus,quod per ſuppurationē nō fit. Reſoluit tamē tumor ſi natura incipit vincere, & ſi fortis bene inſurgat ad opus, sūmopere adiuuāda,fermè iiſdē remed. Laudatur ēpl. quod fit *ex mucilag. sē. lini,& fænug. fol. braßicæ coctis in ol.lūb.et cū ol.ſeſam.et ceræ q.s. vel ſolo cer. diach. mag. Ioā.Vig.*

Vltimus tandem terminus, qui maximum negocium faceſſit,& ingentē

metum

metum incutit medentibus , eſt quando bubo repente euaneſcit,& diſparet. Diſparet propter contrarias cauſas, à quibus erumpit : erumpit propter aptitudinem partis recipientis,propter robur mandantis, & propter naturam humoris motui obſequentis : ergo contrariæ cauſæ erunt mandantis imbecillitas, & eius inſignis intemperies, recipientis ineptitudo,& tandem humoris nimia tenuitas, aut quantitas,& ſecundum harum cauſarum conſiderationem debet præſcribi omnis bubonum curatio. Nec tunc ſufficiunt attrahentia parti oppoſita. Nil prodeſt tunc cucurbitula , quia nimius cordis calor, & incendium plus poteſt ad intus attrahere , quam ad extra poſſit cucurbitula, aut remedia topica, & tunc plerumque cum delirio extinguitur æger , vt dicebat
Hip.

Hipp. quando abſque aliqua ma-
ni feſta euacuatione bubo de repen
te euaneſcit. Sed quid partem
mandantem, alacriter incipientem
expellere, tam ſubito fecerit im-
becillem? Conatus, & irrita mo-
limina; non ſecus ac quis pugnam
deberet inſtituere cum 4. Antago
niſtis; incipit pugnam, & duos ſu-
perat; tertium, & quartum iam
defatigatus non poteſt; facile ab
ipſis vincitur: Sic natura oppreſſa
ingentem molem conatur expellé-
re; fortiter inſurgit: expellit quod
poteſt, non ſine magna virium ia-
ctura, repatitur .n. ſummopere
in agendo contrà venenatum ho-
ſtem; laſſata cogitur ſuccumbere,
ita vt, quæ iam expulerat, iterum
in ſe recipiat. Sic multos vidimus
pereuntes infantulos, euaneſcen-
tibus affatim variolis: & hodie
Veronæ vidimus Nobilem Mulie-
rem

rem ex familia Mannara, ab eryſipelate forti morituram, ſic Caluus Lariſſanus 3. Epid., quia tertio die euanuit ei dolor femoris, quarto extinctus eſt. Si in hoc præcipiti caſu nulla ſequatur ſpontanea euacuatio, faciat eam artifex, quia à nimio affluxu, & aggrauatione vires imbecilles sūt, nō eſſētialiter.
Aliquando euaneſcit bubo, propter ineptitudinem partis, quæ inſcapax eſt ad recipiendam tantam humoris molem. Quid faciāt attrahentia? quid cucurbitulæ? Sed videamus cur non. Dixerim; aut propter partis prauam diſpoſitionem, conſtipationem ſcilicet pororum, quæ vel à medicamentis, vel ab aere ambiente frigido fieri ſolet (quare multi infantes cū variolis, conſtipata cute, ab aeris frigiditate, moriuntur) uel propter paruitatem partis, in qua non
po-

poteſt recipi tanta copia, vndè partes vicinæ fortiores, & ſaniores conatum faciunt, vt venenatum ſuccum longius à ſe expellant, forſan etiamſi in nobiliores partes: ſic moriebantur Crito ſecũda die, & vxor Thimeni decimoſexto. Hic non valent cucurbitulæ, non hirudines, non cataplaſmata, quæ non poſſunt partem ampliare, nec poros, vt decet aperire; imò ſæpè cucurbitulæ cutem magis denſant detractis tẽuioribus partibus, & in hoc caſu meliùs erit internas partes exonerare, ne tantam molẽ ſimul detrudant, & poſtea topicis præſidijs vti, & exitum humori parare ſcarificando, vel aperiendo bubonẽ, vel veſicantia adhibẽdo, & ſic nõ ampli⁹ poterit retrocedere. Tertia cauſa ſubita palindromiæ eſt humoris nimia tenuitas, etiãſi ſola non ſufficiat abſq; partis mandãti-

imbecilitate, aut calore intenſiſſimo: & in hoc caſu dixit Hipp. malum eſſe eryſipelas ad interiora verti, quia id non fit adeo perniciosé, niſi, quia læſio interna eſt valde magna, quæ ad ſe trahit etiam externam flammam, quod de alijs quibuſcunque tumoribus etiam intelligitur præcipuè de peſtilenti. Solet quandoque humor eſſe adeò tenuis, vt ſtatim currat ad inguina, & ſtatim ad inſtar turgentis recurrat: & hoc exiſtimo voluiſſe Galenum in commentario hiſtoriæ Calui, dicentem duabus de cauſis euaneſcere bubones, uel propter partis paruitatē, & ineptitudinem, vel etiam ſi capax fuerit, quia malignum ſuccum ferre non poteſt, ea. n. eſt acrimonia, & energia venenati ſucci, vt etiam partes adenolas, natas obedire, & ſuccumbere, irritet, & à
vi-

vicinis adiutæ, prauum ſuccum audeant repercutere; & tunc iſti ſucci, vt turgentes erunt tractandi, & ſtatim euacuandi, ne in cor irruant, ſi natura ex ſe ſponte non fecerit. Doctrina bubonum, & eorum medendi methodus plerumque poterit inſeruire, & carbunculis, quandoquidem tanta affinitate cohærent, vt in peſtilenti conſtitutione graſſante, vix vnus abſque altero incedat. Verum eſt, quod ſecundum differentiam temperamentorum quædam corpora, bilioſa ſcilicet, & aduſta, ſunt magis apta, & diſpoſita ad carbunculos, vt pituitoſa, & ſanguinea potiùs ad bubones. Attamen plerumque ſimul eueniunt propter diuerſos ſuccos in corpore peccantes. Carbunculus igitur vitium eſt, ait Galenus, quod ex humore craſſo, feruenteque naſcitur: craſſum intel-

ligit pèr aduſtionem ſic factum ?
Nam bilis, tenuis humor, ſi aduratur, fit carbunculi materia. Incipit plerumque à puſtula, aliquãdo verò, & ſine hac, vt in peſte, quæ Aſiã tempore Galeni inuaſerat, omnes carbones abſque puſtulis obſeruabantur. Cæterum inter initia pruritum efficit in parte, vt non poſſit æger ſe abſtinere à ſcalptu. Mox oritur puſtula quodammodo cineris colorem referens, modo etiam nigrior, qua rupta vlcus cum cruſta gignitur, quæ cruſta vulgo vocatur radix carbunculi, & maior pars curationis verſari ſolet circa eius extirpationem. Præterea circumſita caro in ſummam peruenit inflammationem colore magis, quam phlegmone nigricans, ac ſi quis duabus partibus coloris rubri vnam nigri admiſceret: Et neceſſariò carbun-
culis

culis affecti acutiſſimè febricitant. His ſignis,ex doctrina Galeni lib. 14.meth.deſumptis, dignoſci poteſt verus carbo peſtilẽs à carbone ſpurio, & communi , de quo forſan loquebatur Plinius dicens populis Gallię Narbonenſis carbunculos eſſe endemiè familiares : Nõ poteſt eſſe peſtiferum, quod familiare, & endemium eſt. Benigni pariter oriri ſolent carbunculi per ingentes ardores ſiccitatis,vt ſæpè Veronæ obſeruauimus; tempeſtate tamen ſalubri,quãuis ipſis ægrotãtibus maiori ex parte euenirſẽt lethales. Alios curauimus, Lanionem præſertim, quem horrendus carbunculus inuaſerat à contactu ſanguinis,ex oue, quodam morbo mortua (quem Inſubres vocant *Morbezo*) Sed huiuſmodi anthraces non videntur carere aliquo cõtagio, quod poſſũt quidem habere

abſque concurſu cauſæ ſuperioris, ita vt inter huiuſmodi carbunculos ſit contagium cum febre, nec tamen peſtilenti: quapropter cum hoc conſiſtat in gradu veneni introducti, cum poſſint quouis tempore huiuſmodi antraces erumpere, uel etiam peſtilenti graſſante conſtitutione, non ſtatim debent iudicari peſtilentes, niſi euenerint grauiſſimis accidentibus ſtipati, & quamuis habeant ſigna, ex *Galeno* deſcripta, non erunt appellandi peſtilentes, niſi cum febre peſtilenti adſint anxietates, cardialgiæ, conuulſiones, deliria, vno verbo, aliquot, vel vnicum ſaltem, ex ſignis febrem peſtilentem concomitantibus, & tunc verè dici poterũt anthraces potiùs, quam carbunculi; nam quamuis vnum, & idem ſonent voces ambæ, vſus tamen inualuit apud Authores non infi-

mi

mi nominis, vt per anthracem intelligant maligniorem, & peſtilentem carbunculum, & quia tempore peſtis, quæcunque, uel minima tubercula rubra, & aliquomodo dolentia, per cutem erumpentia, magnam malignitatis ſuſpicionem incutiunt, ignoſcendum videtur imperitis chirurgis, qui ſtatim, vel leuitiſſimum tuberculum, quod ratione plenitudinis in iuuene plethorico eruperit, ſtatim, vt anthracem dilacerant ſectionibus, & fruſtulatim extirpant, vt etiam in bubonibus obſeruatum eſt, imperite, & crudeliter eradicatas fuiſſe integras glandulas, quas Hippocrates tam delicate, & mitè tractandas eſſe ſcribit. Prætereà ſigna vniuerſalia, quæ in bubone adnotata fuerunt, hic erunt repetenda obſeruandum ſcilicet an carbunculus ante febrem, vel cum febre erum-

pat conſideranda diligenter pars, in qua pullulat : adnotanda accidentia, quæ ſequuntur, qualis nim. dolor, & qualis color, & tinctura; ex his omnibus colliger epoterit Medicus qualis fuerit carbunculus.

Quibus ſtatutis curatio auſpicanda erit, & illicò; nullas enim inducias præſtat velociſſimus hoſtis, & quãuis magnopere conueniat cum bubone, in hoc tamen ab eo differt, quod magis præſentanea cura indigeat. Ea tamen duplex debet ſtatui, alia vniuerſalis, particularis alia. Natura morbi, & eius ardentiſſima cauſa, poſtulant magnum remediũ, & ſummopere refrigerãs. Statim præcipit Galenus, vt ab inciſa vena incipiatur curatio, detrahaturq; ſanguis ad animi vſque deliquium, niſi aliquid aliud obſtet, quib⁹ vltimis verbis videtur non intellexiſſe Galenus de carbun-

culo

culo peſtilenti , in quo non propoſuiſſet ſanguinis miſſionem vſq; ad animi deliquium,quia interna affectio, per quam membris principibus insūt principia veneni corrūpentis,non poſſunt non obſtare tā largæ ſanguinis euacuationi vires certocertius defecturæ, in quo caſu ſummopere amplectenda venit ſententia Auerrois largas iſtas ſanguinis euacuationes deteſtātis per quas calor naturalis abſumitur, & diſponitur viuēs ad vltimā ſui corruptionem. Non eſt igitur, quod Gal. in feb.peſtil potuerit velle illa exuberāti euacuationē, & fluxionē omnnò ſiſtere,& intenſiſſime refrigerare. Eſſet hoc optādū,niſi obſta ret venenum, quod huic methodo opponitur. Debet tā. mitti sāguis ſed in maiori quātitate, quā in bubone,quāuis bubo à sāg. procedat.

De parte, ex qua mitti debet ſanguis

rem ex familia Mannara, ab eryſi-pelate forti morituram, ſic Caluus Lariſſanus 3. Epid., quia tertio die euanuit ei dolor femoris, quarto extinctus eſt. Si in hoc præcipiti caſu nulla ſequatur ſpontanea euacuatio, faciat eam artifex, quia à nimio affluxu, & aggrauatione vires imbecilles sũt, nõ eſſẽtialiter.
Aliquando euaneſcit bubo, propter ineptitudinem partis, quæ inſcapax eſt ad recipiendam tantam humoris molem. Quid faciãt attrahentia? quid cucurbitulæ? Sed videamus cur non. Dixerim; aut propter partis prauam diſpoſitionem, conſtipationem ſcilicet pororum, quæ vel à medicamentis, vel ab aere ambiente frigido fieri ſolet (quare multi infantes cũ variolis, conſtipata cute, ab aeris frigiditate, moriuntur) uel propter paruitatem partis, in qua non
po-

poteſt recipi tanta copia, vndè partes vicinæ fortiores, & ſaniores conatum faciunt, vt venenatum ſuccum longius à ſe expellant, forſan etiamſi in nobiliores partes: ſic moriebantur Crito ſecũda die, & vxor Thimeni decimoſexto. Hic non valent cucurbitulæ, non hirudines, non cataplaſmata, quæ non poſſunt partem ampliare, nec poros, vt decet aperire; imò ſæpè cucurbitulæ cutem magis denſant detractis tẽuioribus partibus, & in hoc caſu meliùs erit internas partes exonerare, ne tantam molẽ ſimul detrudant, & poſtea topicis præſidijs vti, & exitum humori parare ſcarificando, vel aperiendo bubonẽ, vel veſicantia adhibẽdo, & ſic nõ amplius poterit retrocedere.
Tertia cauſa ſubita palindromiæ eſt humoris nimia tenuitas, etiãſi ſola non ſufficiat abſq; partis mandãtis

imbecilitate, aut calore intentiſſi-mo: & in hoc caſu dixit Hipp. malum eſſe eryſipelas ad interiora verti, quia id non fit adeo pernicioſè, niſi, quia læſio interna eſt valde magna, quæ ad ſe trahit etiam externam flammam, quod de alijs quibuſcunque tumoribus etiam intelligitur præcipuè de peſtilenti. Solet quandoque humor eſſe adeò tenuis, vt ſtatim currat ad inguina, & ſtatim ad inſtar turgentis recurrat: & hoc exiſtimo voluiſſe Galenum in commentario hiſtoriæ Calui, dicentem duabus de cauſis euaneſcere bubones, uel propter partis paruitatē, & ineptitudinem, vel etiam ſi capax fuerit, quia malignum ſuccum ferre non poteſt, ea.n. eſt acrimonia, & energia venenati ſucci, vt etiam partes adenolas, natas obedire, & ſuccumbere, irritet, & à vi-

vicinis adiutæ, prauum ſuccum au-
deant repercutere; & tunc iſti ſuc-
ci, vt turgentes erunt tractandi, &
ſtatim euacuandi, ne in cor irruant,
ſi natura ex ſe ſponte non fecerit.
Doctrina bubonum, & eorum me-
dendi methodus plerumque pote-
rit inſeruire, & carbunculis, quan-
doquidem tanta affinitate cohæ-
rent, vt in peſtilenti conſtitutione
graſſante, vix vnus abſque altero
incedat. Verum eſt, quod ſecun-
dum differentiam temperamento-
rum quædam corpora, bilioſa ſci-
licet, & aduſta, ſunt magis apta,
& diſpoſita ad carbunculos, vt pi-
tuitoſa, & ſanguinea potiùs ad
bubones. Attamen plerumque ſi-
mul eueniunt propter diuerſos ſuc
cos in corpore peccantes. Carbun
culus igitur vitium eſt, ait Gale-
nus, quod ex humore craſſo, fer-
uenteque naſcitur: craſſum intel-

ligit per aduſtionem ſic factum?
Nam bilis, tenuis humor, ſi aduratur, fit carbunculi materia. Incipit plerumque à puſtula, aliquãdo verò, & ſine hac, vt in peſte, quæ Aſiã tempore Galeni inuaſerat, omnes carbones abſque puſtulis obſeruabantur. Cæterum inter initia pruritum efficit in parte, vt non poſſit æger ſe abſtinere à ſcalptu. Mox oritur puſtula quodammodo cineris colorem referens, modo etiam nigrior, qua rupta vlcus cum cruſta gignitur, quæ cruſta vulgo vocatur radix carbunculi, & maior pars curationis verſari ſolet circa eius extirpationem. Præterea circumſita caro in ſummam peruenit inflammationem colore magis, quam phlegmone nigricans, ac ſi quis duabus partibus coloris rubri vnam nigri admiſceret: Et neceſſariò carbun-

culis

culis affecti acutiſſimè febricitant. His ſignis, ex doctrina Galeni lib. 14. meth. deſumptis, dignoſci poteſt verus carbo peſtilẽs à carbone ſpurio, & communi, de quo forſan loquebatur Plinius dicens populis Galliæ Narbonenſis carbunculos eſſe endemiè familiares: Nõ poteſt eſſe peſtiferum, quod familiare, & endemium eſt. Benigni pariter oriri ſolent carbunculi per ingentes ardores ſiccitatis, vt ſæpè Veronæ obſeruauimus; tempeſtate tamen ſalubri, quãuis ipſis ægrotãtibus maiori ex parte eueniſsẽt lethales. Alios curauimus, Lanionem præſertim, quem horrendus carbunculus inuaſerat à contactu ſanguinis, ex oue, quodam morbo mortua (quem Inſubres vocant *Morbezo*) Sed huiuſmodi anthraces non videntur carere aliquo cõtagio, quod poſsũt quidem habere

abſque concurſu cauſæ ſuperioris, ita vt inter huiuſmodi carbunculos ſit contagium cum febre, nec tamen peſtilenti: quapropter cum hoc conſiſtat in gradu veneni introducti, cum poſſint quouis tempore huiuſmodi antraces erumpere, uel etiam peſtilenti graſſante conſtitutione, non ſtatim debent iudicari peſtilentes, niſi euenerint grauiſſimis accidentibus ſtipati, & quamuis habeant ſigna, ex *Galeno* deſcripta, non erunt appellandi peſtilentes, niſi cum febre peſtilenti adſint anxietates, cardialgiæ, conuulſiones, deliria, vno verbo, aliquot, vel vnicum ſaltem, ex ſignis febrem peſtilentem concomitantibus, & tunc verè dici poterũt anthraces potiùs, quam carbunculi; nam quamuis vnum, & idem ſonent voces ambæ, vſus tamen inualuit apud Authores non infi-

mi

mi nominis, vt per anthracem intelligant maligniorem, & peſtilentem carbunculum, & quia tempore peſtis, quæcunque, uel minima tubercula rubra, & aliquomodo dolentia, per cutem erumpentia, magnam malignitatis ſuſpicionem incutiunt, ignoſcendum videtur imperitis chirurgis, qui ſtatim, vel leuitiſſimum tuberculum, quod ratione plenitudinis in iuuene plethorico eruperit, ſtatim, vt anthracem dilacerant ſectionibus, & fruſtulatim extirpant, vt etiam in bubonibus obſeruatum eſt, imperite, & crudeliter eradicatas fuiſſe integras glandulas, quas Hippocrates tam delicate, & mitè tractandas eſſe ſcribit. Præterea ſigna vniuerſalia, quæ in bubone adnotata fuerunt, hic erunt repetenda obſeruandum ſcilicet an carbunculus ante febrem, vel cum febre erum-

pat conſideranda diligenter pars, in qua pullulat: adnotanda accidentia, quæ ſequuntur, qualis nim. dolor, & qualis color, & tinctura; ex his omnibus colligere poterit Medicus qualis fuerit carbunculus.

Quibus ſtatutis curatio auſpicanda erit, & illicò; nullas enim inducias præſtat velociſſimus hoſtis, & quãuis magnopere conueniat cum bubone, in hoc tamen ab eo differt, quod magis præſentanea cura indigeat. Ea tamen duplex debet ſtatui, alia vniuerſalis, particularis alia. Natura morbi, & eius ardentiſſima cauſa, poſtulant magnum remediũ, & ſummopere refrigerãs. Statim præcipit Galenus, vt ab inciſa vena incipiatur curatio, detrahaturq; ſanguis ad animi vſque deliquium, niſi aliquid aliud obſtet, quib⁹ vltimis verbis videtur non intellexiſſe Galenus de carbun-

culo

culo peſtilenti , in quo non pro-
poſuiſſet ſanguinis miſſionem vſq;
ad animi deliquium, quia interna af-
fectio, per quam membris princi-
pibus insũt principia veneni corrũ-
pentis, non poſſunt non obſtare tã
largæ ſanguinis euacuationi vires
certo certius defecturæ, in quo ca-
ſu ſummopere amplectenda venit
ſententia Auerrois largas iſtas ſan-
guinis euacuationes deteſtãtis, per
quas calor naturalis abſumitur, &
diſponitur viuẽs ad vltimã ſui cor-
ruptionem. Non eſt igitur, quod
Gal. in feb. peſtil. potuerit velle illa
exuberãti euacuationẽ, & fluxionẽ
omnnò ſiſtere, & intenſiſſime refri-
gerare. Eſſet hoc optãdũ, niſi obſta-
ret venenum, quod huic methodo
opponitur. Debet tã. mitti sãguis
ſed in maiori quãtitate, quã in bu-
bone, quãuis bubo à sãg. procedat.
De parte, ex qua mitti debet ſanguis

eadem methodus ſeruari debet, qualis in bubone, vt ſcilicet ſemper ex eadem parte infra carbunculũ ſeruata rectitudine abſque aliqua cura reuulſionis ad partem contrariam.

Cura particularis, quæ ſtatim poſt ſanguinis miſſionem debet ſequi, conſiſtit in carbunculi ſcarificatione, etiamſi emplaſtrum ex plantagine, ſummoperè laudatum, ſolum applicatum curauerit, & omnimode diſſipauerit multos carbũculos, quapropter prudenter volunt aliqui, vt prius applicetur emplaſtrum per aliquod temporis ſpacium, horæ vnius ſcilicet, quo tempore ſi accidentia, tum vniuerſalia, tum particularia remitti videantur, relinquendum, & adhuc expectandum: ſi vero non remittant, ſtatim ſcarificetur carbunculus, habita maxima conſideratione partis cir.

circumſtantis valde inflammatæ, & dolore acerbiſſimo affectæ, ne vllo pacto tangatur ferro: Nam grauiſſimum ſequeretur damnũ, & ineluctabilis inflammatio: ſtatim inciſiones inſpergãtur tenuiſſimo, & impalpabili puluere lapidis bezoartici orientalis, ſi uerus, & legitimus poſſit haberi, ſin minùs, occidentalis: inferioris fortunæ homines vtantur puluere radicis Angelicæ, aut puluere ſcordij. Cæterum circà apertum carbonem tres inſurgunt indicationes adimplendæ 1. vt exiccetur, quod in eo putrefit: ſecunda, vt inſignis ardor contemperetur: tertia vt malitia veneni corrigatur. poterit pro his adimplendis, ſatisfacere emplaſtrum de plantagine hoc modo preparatũ ℞. *farinæ lentium, micæ panis miſcellanei, ana vnc. ſ. ſcordij dr. 1. ſ. ſucci plant. vnc. i.*

s. aq: ſcab. ,& maluar. ana unc. ſ. m. f. empl. quod applicatum exſiccat putrilaginem, contemperat ardorem,& uenenum extinguit. Sed non erit minoris efficaciæ,quod ſequitur emplaſtrum ſuccorum,Franciſci Valeriolæ. ℞. *ſucci conſolidæ maioris,ſucci calendulæ ſcabioſæ ana unc. i. theriacæ mag. ſcr. iiij. ſalis dr. i. vitel. ouor. n. ij. m. f. emp.* quod debet applicari ſcarificato carbunculo,madefactis in eo linteis, & ſæpè permutatis. Et hoc ſecurius,præſertim ſi carbunculi contingant in pectore, capite, aut dorſo ; quoniam ſuccus plantaginis ſuſpectus ratione retroceſſus : notatur in vſu huius emplaſtri,vt frequentiſſimè mutetur ,ſepius quam in bubone propter naturam humoris venenati,& intẽperiem inſignẽ, quia aliter contrarios effectus pariet [illegible]ndo venenum, quapropter

te adſtringentia omninò vitentur, vt ſuprà dictum eſt de bubonibus. Ceſſante iam putredine, & exſicca ta corruptela, auferatur eſchara, in quo peragẽdo valet inũctio frequẽs ex axũgia porcina, vel empl. cõpoſitũ *ex farina hordei, & tritic. ana vnc. iij. decoct. malu. viol. & rad. althea q. s. ſed folia, & radices cocta, & per ſetaceum tranſmiſſa pariter immiſceantur, & cum axungia porcina vnc. ij. & duobus vitellis ouorum fit emplaſtr. efficax. & breuiſ. tẽpore extirpãs cruſtã, quod pariter sũmopere eſt anodin.* Ablata cruſta mũdificetur vlcus, valẽt sũmopere *carb. ex ligno quercino, mixti melle* de his adnotat Plin. valere cõtra feb. peſt. Valet etiã *ſarcocolla cũ melle;* vel *terebinth. mel, & luteũ oui.* Fortiora mũdificantia nõ admittãtur, ne partem irritent, & partes vicinas

dolentes lædantur à veneno facilè communicabili.

Mundificato vlcere impleatur carne, quod poterit adipiſci his pulueribus. ℞. *myrrhæ, ſarcocollæ, foliorum oliuæ combuſtor. thuris, ſcordij, ana dr. ij. ireos dr. ſ. m. fiat puluis*, inſpergatur vlceri ſuperpoſito *vnguento ceruſæ*. Summoperè etiā ualebit *aq. balſamica* Quercetani, uel Fonſecæ imbutis puluillis ſummoperè carnem generare faciunt, & cicatricem inducunt, quæ adhuc meliùs ſequetur applicato deſuper *vnguento albo camphorato*, quia camphora ſummoperè valet in uenenata materia corrigenda.

Interim, dum iſta peraguntur, uel in curatione bubonis, uel anthracis, diuerſis alexipharmacis corroborantibus partes principes, utatur æger *confectione hyacintina, al-*

chermes

alkermes, *electuario de gemmis antidoto Mattioli*, uno aut altero horum diſſoluto *in aqua ſcorzonera*, *& bugloßi* , *cum ſyrupo de corticibus citri* : ungatur cor unguento *naphæ*, *cum guttulis ol. ſcorp. Matth. & pulverib. diamargarit. frig.* uel unguento cordiali Guaineri : Ventriculus *ophapan s appoſita*, *ex vino malnatico*, *aq. roſarũ contemperato*, *& pulueribus aromatici roſati inſperſis*. Iecur *unguento roſato Meſuæ cum pulueribus trium ſandalor* , *& tantillo aceti roſatio* ſuperpoſito linteo, madefacto *in tinctura roſarum* , *extracta in aqua theriacali camphorata* ; & in carbone iecoris refrigerandi præcipua habeatur cura, & hæc de curatione peſtilentiæ.

DE

DE

PRAESERVATIONE

Peſtis.

QVoties diuini furoris vindictam clamant mortalium dilicta, cogitur longanimis Deus enſem ſtringere, & inter violentiores ictus, quos vibrat in mulctam ſcelerum PESTIS eſt, quam Profeta Regius ſupra famẽ, aut bellũ prudenter ſelegit, ſecurus neſcire ſupremũ numen miſericordiæ obliuiſci cum ira.

Eſt

tur. Hinc pariter primum monitum politicum ad auerruncandam peſtem ex Prouincijs, uel ciuitatibus bene ordinatis, quando audiunt uicinas comburi, & torqueri funeribus, & implacabili peſte, eſt oratio, & preces ad Deum, quibus ira diuina placari poſſit. In huius primi præcepti elucidatione non immorabor, ne Eccleſiaſtem facere uelle uidear.

Secundum monitum præſeruationis uniuerſalis, erit, ut Magiſtratus Ciuitatum ſint ualde ſolliciti de annona, ne quid deficiat alimentorum miſerandæ plebi, à qua ut plurimũ ſumit incrementũ horrenda peſtis, cum plebi plerumq; deficiant cibi nõ ſolum delicati, & boni ſucci, ſed ſæpe ſępius præcipuũ alimentũ, panis, ut in eius defectu, & leguminibus, & quocunq; farre praui ſucci

co-

cogantur vti quod in Aeno aduenisse, annotat Hippocrates. Nec farre ſolumodo, ſed herbis, & radicibus omnis generis, & quandoque etiam rebus putridis, quæ in cibum vix poſſint ſubminiſtrari. Huius præcepti ſummè neceſſarij erit pariter, vt praua alimenta, fructus nimirum horarij, carnes morticinæ, piſces olentes, & alia huiuſmodi cibaria facilis putredinis omninò prohibeantur.

Tertium monitum prudentis Magiſtratus erit, vt inſtante peſte in vicino prohibeantur exterorum commercia, hocq. ſeueriſſimis legibus, ne cui permittatur introitus in Ciuitatem, qui non fuerit probè cognitus.

Quartum monitum, vt pariter prohibeantur conuentus publici, nimiũ frequentes conciones, choreæ, feſtiuitates, & exercitia iuuenum

nimiùm

nimium violenta, qualia ſunt ludus paruæ pilæ, & armorum exercitia. Nec ideo omnimodum prohiberi debet exercitium; ſed violentum duntaxat, à quo agitari, & excandeſcere poſſint humores in corpore.

Quintum monitum, vt quamprimù n fiant Noſocomia, & Valetudinaria, inquibus curentur ægrotantes, & quibus præſideant Ciues ex familijs magis conſpicuis, qui charitate, & diligentia munus ſuum adimpleant. Hi ſint plures, vt Vicarium in laborem ſibi poſſint ſuccedere, & diuerſis officijs occupari: Alter annonam, ex horreis publicis prouideat, & reliqua pro victu ægrotantium, & aſſiſtentium non permittat deficere; alter curam habeat ſuppellectilium pro infectorum vſu, cum nullus è domibus propriis debeat ſua (iam

ſu-

carnes aſſæ, aut continuò i
gantur ſucco limonum, au
Ordo cibandi non ſit nimiu
ſterus; ſæpius in die exibea
quantitate mediocri, ne vires
ficiant, ſed ita vt nimium pa
quātitas à venenata cauſa nō ſu
retur, & conuertatur in materi
veneni, & ne nimium multa ob
vires, & calidum innatum ſuff
Ab vno cibo ad alterum tranſ
ſeptem horæ in robuſtioribus
alijs minus, & interdum ſpiritu
aliquo reſtauranti refocillen
Succus carnium volatilium,
etiam quadrupedum aſſatarum
preſſus torculari, multi eſt
inenti, & facilis concoctioni
natura multum laborat in eo
ficiendo. Pro potu, aqua
in qua fruſtulum auri extin
ſa pius, ita vt per multiplic
tinctionem, leuem acquirat
ctio

ſuſpecta) in Noſocomium aſportare: Adhibeant Medicos animoſiores, ex iuuenibus, qui laboribus reſiſtere poſſint, peritos tamen, qui audaci ſolertia miſeris afflictis, omni metu depoſito, opem ferant. Statuatur liber, in quo dlligenter deſcribantur ſinguli ægrotantes notato nomine, familia, parẽtibus, conſanguineis, patria, ſtatu, arte, ordine, uicinia, & regione Vrbis: (tot indicijs indiget confuſa in rebus arduis mortalium imbecillitas) qui liber ſimili reſpõdeat in Magiſtratu ſanitatis poſito, ut ex ambobus collatis elici poſſit ſuo tẽpore obſcurata ueritas: Paruulis Infantibus notula huiuſmodi alligetur collo, ne errores poſtmodum contingant inemendabiles. Narrabo, quod nunc Ianua Ciuitas miſere, ne dicã cum dedecore experitur, horrendum dictu! nec ſine lachri-
mis

mis aſpectandū. Tercenti inueniū tur infantes, bimi, aut trimi circiter, uere infantes, qui fari nequeūt, aut indicare parentes, familiamue, cō muni ſublatam infortunio. Hi ex omni ordine procul dubiò mixtim confunduntur, nobiles, & ex infima plebe, parem mendicitatis ſortem ſubituri. Ab hac ſyrte caueant Magiſtratus ſi placatam diuini numinis iram exoptarint, & apud homines inhumanitatis, aut imperitiæ notam cupiuerint euitare. Polyandra pariter diſponantur cum laccubus profundis ad ſepelienda cadauera, quæ calce uiua copioſe ſuperiniecta obruātur. Adſint Pollinctores ſoluti ære publico, quibus præſideāt honeſti ciues probis mo ribus præditi, ut in eos animaduertant; ne indigne, aut auare ſummæ fidelitatis munus exerceant

Sextum monitum, ut canes, & feles omni

ſuſpecta) in Noſocomium aſportare: Adhibeant Medicos animoſiores, ex iuuenibus, qui laboribus reſiſtere poſſint, peritos tamen, qui audaci ſolertia miſeris afflictis, omni metu depoſito, opem ferant. Statuatur liber, in quo diligenter deſcribantur ſinguli ægrotantes notato nomine, familia, parĕtibus, conſanguineis, patria, ſtatu, arte, ordine, uicinia, & regione Vrbis (tot indicijs indiget confuſa in rebus arduis mortalium imbecillitas) qui liber ſimili reſpōdeat in Magiſtratu ſanitatis poſito, ut ex ambobus collatis elici poſſit ſuo tĕpore obſcurata ueritas: Paruulis Infantibus notula huiuſmodi alligetur collo, ne errores poſtmodum contingant inemendabiles. Narrabo, quod nunc Ianua Ciuitas miſere, ne dicā cum dedecore experitur, horrendum dictu! nec ſine lachri-

mis

minis aſpectandũ. Tercenti inueniũtur infantes, bimi, aut trimi circiter, uere infantes, qui fari nequeũt, aut indicare parentes, familiamue, cõmuni ſublatam infortunio. Hi ex omni ordine procul dubiò mixtim confunduntur, nobiles, & ex infima plebe, parem mendicitatis ſortem ſubituri. Ab hac ſyrte caueant Magiſtratus ſi placatam diuini numinis iram exoptarint, & apud homines inhumanitatis, aut imperitiæ notam cupiuerint euitare. Polyandra pariter diſponantur cum laccubus profundis ad ſepelienda cadauera, quæ calce uiua copioſe ſuperiniecta obruãtur. Adſint Pollinctores ſoluti ære publico, quibus præſideãt honeſti ciues probis moribus præditi, ut in eos animaduertant, ne indigne, aut auare ſummæ fidelitatis munus exerceant

Sextum monitum, ut canes, & feles

omni

ſuſpecta) in Noſocomium aſportare: Adhibeant Medicos animoſiores, ex iuuenibus, qui laboribus reſiſtere poſſint, peritos tamen, qui audaci ſolertia miſeris afflictis, omni metu depoſito, opem ferant. Statuatur liber, in quo diligenter deſcribantur ſinguli ægrotantes notato nomine, familia, parẽtibus, conſanguineis, patria, ſtatu, arte, ordine, uicinia, & regione Vrbis: (tot indicijs indiget confuſa in rebus arduis mortalium imbecillitas) qui liber ſimili reſpõdeat in Magiſtratu ſanitatis poſito, ut ex ambobus collatis elici poſſit ſuo tẽpore obſcurata ueritas: Paruulis Infantibus notula huiuſmodi alligetur collo, ne errores poſtmodum contingant inemendabiles. Narrabo, quod nunc Ianua Ciuitas miſere, ne dicã cum dedecore experitur, horrendum dictu! nec ſine lachri-

mis

mis aſpectandũ. Tercenti inueniũtur infantes, bimi, aut trimi circiter, uere infantes, qui fari nequeũt, aut indicare parentes, familiamue, cõmuni ſublatam infortunio. Hi ex omni ordine procul dubiò mixtim confunduntur, nobiles, & ex infima plebe, parem mendicitatis ſortem ſubituri. Ab hac ſyrte caueant Magiſtratus ſi placatam diuini numinis iram exoptarint, & apud homines inhumanitatis, aut imperitiæ notam cupiuerint euitare. Polyandra pariter diſponantur cum laccubus profundis ad ſepelienda cadauera, quæ calce uiua copioſe ſuperiniecta obruãtur. Adſint Pollinctores ſoluti ære publico, quibus præſideãt honeſti ciues probis moribus præditi, ut in eos animaduertant; ne indigne, aut auare ſummæ fidelitatis munus exerceant

Sextum monitum, ut canes, & feles omni

cogantur vti quod in Aeno aduenisse, annotat Hippocrates. Nec farre ſolumodo, ſed herbis, & radicibus omnis generis, & quandoque etiam rebus putridis, quæ in cibum vix poſſint ſubminiſtrari. Huius præcepti ſummè neceſſarij erit pariter, vt praua alimenta, fructus nimirum horarij, carnes morticinæ, piſces olentes, & alia huiuſmodi cibaria facilis putredinis omninò prohibeantur.

Tertium monitum prudentis Magiſtratus erit, vt inſtante peſte in vicino prohibeantur exterorum commercia, hocq. ſeueriſſimis legibus, ne cui permittatur introitus in Ciuitatem, qui non fuerit probè cognitus.

Quartum monitum, vt pariter prohibeantur conuentus publici, nimiũ frequentes conciones, choreæ, feſtiuitates, & exercitia iuuenum

nimiùm

nimium violenta, qualia ſunt ludus paruæ pilæ, & armorum exercitia. Nec ideo omnimodum prohiberi debet exercitium, ſed violentum duntaxat, à quo agitari, & excandeſcere poſſint humores in corpore.

Quintum monitum, vt quamprimù n fiant Noſocomia, & Valetudinaria, inquibus curentur ægrotantes, & quibus præſideant Ciues ex familijs magis conſpicuis, qui charitate, & diligentia munus ſuum adimpleant. Hi ſint plures, vt Vicarium in laborem ſibi poſſint ſuccedere, & diuerſis officijs occupari: Alter annonam, ex horreis publicis prouideat, & reliqua pro victu ægrotantium, & aſſiſtentium non permittat deſſicere; alter curam habeat ſuppellectilium pro infectorum vſu, cum nullus è domibus propriis debeat ſua (iam

ſuſpecta) in Noſocomium aſportare: Adhibeant Medicos animoſiores, ex iuuenibus, qui laboribus reſiſtere poſſint, peritos tamen, qui audaci ſolertia miſeris afflictis, omni metu depoſito, opem ferant. Statuatur liber, in quo diligenter deſcribantur ſinguli ægrotantes notato nomine, familia, parẽtibus, a conſanguineis, patria, ſtatu, arte, ordine, uicinia, & regione *Vrbis*: (tot indicijs indiget confuſa in rebus arduis mortalium imbecillitas) qui liber ſimili reſpõdeat in *Magiſtratu* ſanitatis poſito, ut ex ambobus collatis elici poſſit ſuo tẽpore obſcurata ueritas: Paruulis Infantibus notula huiuſmodi alligetur collo, ne errores poſtmodum contingant inemendabiles. Narrabo, quod nunc Ianua Ciuitas miſere, ne dicã cum dedecore experitur, horrendum dictu! nec ſine lachri-

mis

mis aſpectandũ. Tercenti inueniũtur infantes, bimi, aut trimi circiter, uere infantes, qui fari nequeũt, aut indicare parentes, familiamue, cõmuni ſublatam infortunio. Hi ex omni ordine procul dubiò mixtim confunduntur, nobiles, & ex infima plebe, parem mendicitatis ſortem ſubituri. Ab hac ſyrte caueant Magiſtratus ſi placatam diuini numinis iram exoptarint, & apud homines inhumanitatis, aut imperitiæ notam cupiuerint euitare. Polyandra pariter diſponantur cum laccubus profundis ad ſepelienda cadauera, quæ calce uiua copioſe ſuperiniecta obruãtur. Adſint Pollinctores ſoluti ære publico, quibus præſideãt honeſti ciues probis moribus præditi, ut in eos animaduertant; ne indigne, aut auare ſummæ fidelitatis munus exerceant
Sextum monitum, ut canes, & feles
omni

omninò occidantur, non vt ex quorundam Barbarorum opinione ex eorum cadaueribus putreſcentibus per plateas relictis corrigatur peſtilentis aeris putreſcentia, quod videtur ſatis improprium, ne dicam ridiculum, quãtũuis ab Authoribus fide dignis adnotetur, quos refert Quercetanus in Alexicaco; ſed, vt impediatur prauæ qualitatis peſtiferæ communicatio ab vno loco in alium, quandoquidem canes, feles, & huiuſmodi animalia domeſtica in alienas domos ſe inſinuant, & in proprias incautè peſtilentiam transferunt: quapropter, & columbaria omninò ſunt prohibenda, quia columbæ etiàm de longinquo poſſunt peſtilentem qualitatem aſportare.

Septimum monitum erit, vt legibus inuiolabilibus cautum ſit, vt domus, plateæ, & vici omnes, ac com-

compita Vrbis mundentur ab omnibus immunditiis, verreantur & irrorentur aqua frigida mixta aceto: & omninò prohibeatur, ne in aquis ſtagnantibus maceretur cannabis, ex quo pernitioſus uapor continuò eleuatur; ut ex bombice computreſcente poſt extractum neruinque ſericum.

Octauum tandèm monitum, quod certè poſt immunditias Vrbis apponitur, erit, ut tollantur lupanaria, & domus luxuriæ, quia gallica diſpoſitione infectis facile euenit, ut peſtilens corruptio introducatur. Domus pariter gulæ claudatur, ne à nimiis in uictu erroribus diſponantur homines ad prauam corruptionem.

Denique ultimum monitum ſit, ut qualitas aeris mutata corrigatur ignibus, ſecundùm Hippocratis doctrinam, & admirandum experimentum

rimentum. In quo præcepto, quod magis uidetur pertinere ad medicum, hoc dubij erit adnotandum, an quouis tempore, etiam calidiſſimo, debeant accendi, uidetur enim æſtate media in maximis ardoribus Sirii non conuenire ignes publicos, quibus poſſit aer peiorem qualitatem concipere: cum enim inquinamentum peſtis conſiſtat in corpuſculis uiſcidis, lentis, tenacibus, penetrantiſſimis, quæ dùm ſe corporibus immiſcent, tenaciſſime ipſis adhærent, ità ut, nec aquis ablui, nec uentis ſatis difflari poſſint, conſentaneum uidetur à caliditate ignis maiorem ſiccitatem, & tenacitatem concipere, ita ut potius uideantur nocere poſſe ignes temporibus calidis accenſi, quam proficere. Sed hoc argumentum non concludit, quoniam huiuſmodi corpuſcula à

nullo agente poterunt vinci, quàm ab igne, cuius ſiccitate potius abſumitur eorum lentor, & corruptiua diſpoſitio, & in regionibus, in quibus per æſtatem mediocri ſolis calore fruuntur homines, qui per ſe non ſit ſufficiens ad abſumendum huiuſmodi peſtis inquinamentum, ignis ſummopere valebit accenſus, quo iuuari ſolis refracta energia poſſit. Poſſent etiam negantes ignium medicam vim, quam tantopere Plinius prædicabat, ſic argumentari. Sed in caſu peſtis iam graſſantis. Non poſſe ſcilicet ignes breui temporis ſpacio accenſos in Polyandris, & Noſocomijs quicquam efficere, quia ignes breuiter extinguuntur, vapores autem à cadaueribus peſte emortuis eleuati, continuò perdurant: his reſpondendũ erit ab ignibus eleuari pariter vapores, qui

ſe parietibus imminentes, & ipſis fortiter adhærẽtes, quamuis ignes extinguantur, adhuc perdurare, & refrangere peſtilentem è corporibus eleuatam qualitatem, ſaltem, ſi non omninò poſſint illam vincere, tamen faciunt ignes quidquid poſſunt, & quod ab alio remedio vix poſſit patrari. Poſſunt adhuc vrgere dicentes, peſtem, vel ab aeris ſupremi corrupta qualitate, prouenire, vel ab inferiorum corporum contagio. Si à corruptione aeris non videtur poſſe illam ignes vincere, cum ſint contrarium improportionatum; Neque in contagio inferiori quicquam valere, vt dictum eſt. Quibus reſpondendum non aliter ſe habere aerem, quo viuimus, & quem inſpiramus, quam cor ipſum, quod peſtilenti qualitate contaminatum defendere ſatagimus alexipharmacis, tum inter-

nis,

nis, cum externis. Sic aer, qui ſubire debet in fabricam ſpirituum vitalium, nullo meliori modo poterit alterari, quàm ignibus, ſed non quibuſcunque, ſed odoratis, ex arboribus, & lignis, quibus inſit aliqua vis alexipharmaca, & qualitas odorifera, quales erunt cupreſſus, iuniperus, roſmarinum, ſaluia, ſpica, ſtæchas, & ſimiles plantæ oliferę: & hoc in vera præcautione vtiliſſimum, etiam ſi nulla in Ciuitate graſſetur peſtis, aut ſuſpicio, ſed metus dumtaxat, ne ab aliis regionibus infectis communicari poſſint. In inferiori contagio, ex quocunq; ligno accenſi ſufficient; ſed in vtroque præſtantiſſimè conferre poterunt frequentes bombardarum exploſiones, ſingulis diebus mane, & ſero factæ: & ignes debebunt accendi circa veſperam, & circa me-

diam noctem, vt his pro horis matutinis inueniatur aer aliquantulum purus, & illis, vt diurnus, ſi aliquid praui conceperit, expurgari poſſit: & hoc ſufficiet, nec videtur neceſſarium meridianis horis, & matutinis accendere, vt nimium importunè voluit Raſis, & temporibus calidiſſimis, & horis meridianis ſummi æſtus non ita proprium eſt ignem accendere, quantumuis illis quatuor diei quadris videantur quoquopacto venti exitari, quibus poſſit aliquis prauus vapor aſportari. Maneat igitur ſtatutum debere accendi ignes ex odorifera materia pro aere corrupto emendando; ex quacunque, pro contagio corrigendo, tam æſtiuo tempore, & ſummis ardoribus, quã hyemali; hoc, vt attenuetur craſſus vapor, & diſſipentur miaſmata, illo, vt magis per ignem attenuato aere

re facilè poſſit aliquam ſuccedentem frigiditatem concipere, quod proprium eſt tenuitatis aeris, vt facile quamcunque alterationem ſuſcipiat. Nimia pariter aeris humiditas, in qua præcipuè videtur conſiſtere corruptiua qualitas, nullo meliori modo emendari poterit, quàm igne. Nec mirum eſt ab igne poſſe conſequi huiuſmodi admirandos effectus, quandoquidem Authores grauiſſimi teſtatum reliquerunt, etiam muſica extirpatas fuiſſe horrendas peſtes, quod præcipuè Homerus teſtatur; vnde dimanauit vtiliſſima cõſuetudo in Republica Chriſtiana, vt per hæc tempora calamitoſa pulſentur campanæ altiſſimis turribus appenſæ, & horis matutinis, meridianis, ac veſpertinis, quarum ſono, & concentu, vt etiam impulſu valido, aer ventiletur, & di

pentur peſtilentiæ inquinamenta? Sic pariter erit operæ prætium, vt frequenter in ciuitatibus pulſentur tympana, & tubæ non ſolùm ad aeris concuſſionem, ſed pariter ad animorum recreationem, vndè naſcitur adhuc aliud præceptũ, quod imprudentium Medicorum diſpoſitione debet conſiſtere, omnem timorem, & metum ab animis hominum extirpandi; timidi enim, & puſillanimi homines faciliùs corripiuntur peſte; quod probat congelatus ſanguis in diſſectis cadaueribus inuentus, qui certè præter cauſas enarratas, etiam hanc poteſt agnoſcere pro indubitata, grũ mefactum fuiſſe propter timorem, & metum. Nec hæc conſideratio in particularibus ſiſtitur, cum negotium ſit valdè politicum, & ad Magiſtratus rectam politicam pertinens, ſi populus macte ſit animo,
&

& audacter, cautè tamen, ſuccurrat ſocijs, nec inhumanitas horrenda, & crudelis introducatur, qua ſeſe inuicem deſerunt more ferarum, quos ſanguis coniunxit. His præceptis vniuerſalioribus cōſiſtere videtur vniuerſa peſtilentiæ præſeruatio, vniuerſalis ſc., quæ ad Principem pertinere videtur, vt hic vereficetur dictum Dauidis dicentis ſe nō poſſe eſſe Regem, quoniam non eſſet Medicus: ita vt, in peſte præſertim conueniat Principes, & magiſtratus eſſe Medicos corporis totius Reipublicæ ſibi commiſſæ, non ſecùs, ac Medicus debet in particulari præſeruatione peſtis vniuscuiuſque curam habere, de qua nunc operæpretium erit dicere.

Præſeruatio vniuſcuiuſque particularis conſiſtet in recto ordine, & regimine rerum naturalium, & non

naturaliũ: quod ſi addere velimus aliquid ex rebus non natural bus, non errabimus, vt infra dicemus.
Habeatur cura temperamẽti, virium, & ſpirituum. Temperamentum ſummopere venit obſeruandum, quia ità, vt diuerſitas febris peſtilentis, ex diuerſitate temperamentorũ inſurgere obſeruata eſt, itaut ſanguinei, & plethorici in febres ſynochos, bilioſi in ardentes, & cauſones, pituitoſi in febres magis ſepultas, & melancholici in aſſociatas horrendis ſymptomatibus ſuprà omnes alias ſpecies, incidere viſi sũt; ſic huiuſmodi ſingula temperamenta ſummam præcautionem habere debent, ne in peſtilentiam ſibi congenerem labantur. Hoc fiet recto vſu rerum non naturalium, vt infrà dicemus, decentinim. victus ratione. Vires præcipuè ſemper debent conſeruari, & ſpiri-
tus

tus recreari omnibus modis, ut ſic partes principes poſſint fortiter re pellere hoſtē, & non ſuccūbere leui ter cōtagijs, aut inquinamētis peſtis Res igitur nō naturales cauſæ ſunt adiaphoræ, bonæ bene vtētibus, peſſimæ. & morbificæ illis, qui perperam eis abutuntur. Percurramus igitur ſingulas, & ab aere ineuitabili ſumamus exordium. Ipſe curādus, & purificandus, ad imitationē vniuerſalis præſeruationis, in qua præcipuū fuit, aerem ignibus luſtrare; ſic in particulari vnuſquiſq; in proprijs ædibus ſimilē curā gerat. Habitentur, quoniā poterit fieri, cōclauia, quæ Aquiloni ſint expoſita, aut ſaltē occidēti, per feneſtras versꝰ illas Mūdi plagas reſeratas. Vēti. n. qui ab oriēte, aut meridie flare ſolēt, peſtē ſecū deferre nati ſūt, & ſicciores vēti, qui ab occidēte, & aquilone oriūtur, magis reſiſtūt putredini.

Attamen non aperiantur feneſtræ antequam ſol ſuprà Orizontem ortus ſit, nec quis è domo exeat, niſi duabus horis à ſole exorto, quando recta coniectura poterit vnuſquiſque conſiderare ſolaribus radijs purificatum quoquopactò eſſe aerem, ſic circà veſperam nunquam crepuſcula extrà domum quemquam inueniant, & vno verbo illæ horæ ſemper erunt ſuſpectæ, in quibus Raſis iubebat accendi publicos ignes, horæ nim. matutinę, meridianę, veſpertinæ, & circà mediam noctem; quia illis horis excitarentur flatus, & venti vniuerſales, ex partibus potiùs infectis, aut ſi non ex talibus, miaſmata peſtis à vno aere agitato commouerentur. Si dies ſerena non fuerit ſatiùs erit non exire extrà domum, niſi ingens neceſſitas vrgeat, nec vnuſquiſque his legibus

bus ſit alligatus, ſed qui ſecundum proprium temperamentorum noxam recipere poſſint ab aeris alteratione contraria. Qui fuerint temperamento ſicciori, ſub humidiori aere minus periclitabuntur; e contrà, qui humidiori temperie prædi-ti ſunt, in limite tamen ſtatus naturalis à nimis ſicco poterunt pati; nec obſtat vnumquodque tempe-ramentum in ſtatu naturali debere conſeruari ſimilibus, vt ſic ſicci ſicciorie, calidi calidiori, humidi humidiori aere poſſent recreari, quia in coſtitutione epidemica, & calamitoſa laborat vniuerſus aer, non ſe habet, vt cauſa naturalis, ſed p.n. quantumuis laruetur ſub ſpecie cõmunis qualitatis. Deleteria qualitas, & inquinamentum aeris natum eſt vnuſcuiuſque tempera-menta deſtruere, tantum abeſt ab aere tunc ſub ſpecie ſimilis recrea-

tur natura. Satius erit eandem do-ctrinam ſequi vniuerſalis expiationis, & particularem conclauium aerem ſuffumigijs, & odoribus purificare, vt ſic inſpiretur à prauo miaſmate ſecurus. Mundatum igitur à quibuſcunque ſpurcis conclaue irrigetur ſummo mane aqua limpida, & ditiores vti poterunt roſacea mixta aceto, in quo aliquid camphoræ diſſolutum fuerit, vel poterit flabellum parari ex linteo puro, vt ventiletur aer conclauis, & totũ perfundatur illo odore, ſed hoc fieri debet tempore æſtatis: Nam hyemis tempore debebit fieri irrigatio pauimenti, & parietum vino odorifero, loco aceti, in quo ebullierint cortices citri, & tantillum benzoini. Ad eandem intentionem parantur ſuffumigia vaporoſa ex aquis florum citri, cum belzoino, garyophyllis, cinamomo, &

corti-

corticibus citri, in ollulis lentiſſimo igni appoſitis, cazoletas vocant Hiſpani, & Itali. Huiuſmodi ſuffumigia poterunt variari pro temporis anni conſtitutione. Sed urgente admodum epidemica conſtitutione, alio, etiamſi inſuauiori, ſuffitu efficaciori uti conſulo, quo poſſit melius repurgari aer peſtilens. Huiuſmodi erit ſuffumigium, quod quouis tempore poterit in uſum reuocari. ℞. pulueris pyrij optimi. uncias jj. ſulphuris vnc. i. nitri, & camphoræ ana dra. ii. reſinæ ſiccæ, thuris, belzoini ana unc. s. pulueris roris marini, ſandalorum, iuniperi ana dr. j. miſceãtur probè cum maiori, aut minori pulueris pyrij quantitate ſecundum eiuſdem bonitatem, ex quo impleantur cannulæ ferreæ, & bene comprimatur piſtillis in dictis cannulis, deinde

accendatur, & abſq; ſtrepitu flammam ad inſtar candelæ efficiet, & fumum non valde ingratum, quo totus aer domeſticus purificabiur, & ſic ſingulis noctibus vnuſquiſq; per ſingula ædium, conclauia perducat has candelas, vt fumo inficiantur. Pariter ſingulis diebus in communiori loco domus accendatur ignis etiam æſtiuo tempore, ex lignis tamen odoriferis, & ſalubribus, vt dictum eſt; hyeme verò continuè accenſi habeantur. Inſpergantur per pauimentum plantæ calidæ hyeme, quales erunt ruta, pulegium, menthaſtrum, ocymū, meliſſa, maiorana, ſpica, roſmarinus; æſtate vero roſæ, nymphee, flores viticis, & ſalicis folia, ſed quæ breui ſpacio permutentur, ne putredinem concipiant.

In eundem finem parari poterunt lotiones, quibus quotidie abluantur

manus.

man*, & nares, ex radicibus cyper Hiſpanici fiſſis, & cõtuſis, & in vaſe terreo cũ aceto roſato, & aqua roſacea permixtis, quibus in nodulo addatur tantillum moſchi; ligni aloes, garyophyllorum, & cinamomi: hyberno tempore acetum ſit ſambucinum, & trochiſci de gallia moſchata immiſceantur: hoc infuſum continuò teneatur ſuprà menſam ad exitum domus, vt in exitu, & ingreſſu manus illo liquore perfundat.

Poma odorifera pro diuerſo tempore pariter ſolent parari, ex ſandalis, roſis, foliis myrthi, floribus violarum, nympheæ, ambra, moſcho, & zibetho, cum aqua roſarum, & ladano puriſſimo, & tantillo terebinthi cypiri. Vel pro hyeme, ex ſtyrace, belzoino, rore marino, nuce miriſtica, ambra, moſcho, & zibetho, vino albo

odorifero diſſolutis cum ladano,& terebinthina, ut dictum eſt. Ex eiſdem ingredientibus poterunt parari ſacculi ex ſerico interſutis pulueribus, qui regioni cordis ſecurius deferri poterunt appenſi, quam remedium illud præſeruatiuum à pleriſque authoribus adeò decantatum, placentula nim. arſenici, de qua ſic Fallopius libro de bubone peſtilenti: ſed ego non tacebo medicamentum quaſi factum à Deo, cuius auctor primus fuit Iacob. Carpẽſis: ſolet conflari quædam placentula, ex metallea materia, quę ſeruatur in ſacculo tenuiſſimo propè cor; & qui infecti ſunt leuamen accipiunt, qui vero non, præſeruantur, & nunquã ægrotant, eſtque facta, ex arſenici cryſtallini partibus duabus, & ex arſenici roſagalli rubri parte una, fit placenta rotunda craſſitudine unius digiti

cũ albo oui, aut mucilagine tragacã
thi, & nõ inuenitur medicamẽtum
magis faciens pro præſeruatione,
quod etiã cõfirmat Simon Simoni⁹
lib. 2. methodi curãdi peſtem. Sed
præſtantius remediũ erit balſamus
vitæ cuius vſus, & deſcriptio infra
ponetur ſuo loco. Sed iſta quidem
optima ſunt, tum ea, quæ ſuauiter
odorata, tum ea, quæ tetrum odo-
rem exhalant; ſed nimirum viden-
tur indiſtinctè poſita; Audite mo-
dũ veræ diſtinctionis: pro præſerua
tione particulari vniuſcuiuſq; homi
nis præualẽt odorata, & ſuaue olẽ-
tia ſuffumigia, quia talib⁹ recreãtur
ſpirit⁹ vitales, & animales. pro vni
uerſali uero præſeruatione, cũ adeſt
aliquod periculũ imminentis uicini
cõtagij, aut corruptelæ aeris, & pro
auerrũcãdo prauo miaſmate iã mul
to efficaciori modo auerrũcabitur
ſuffumigio grauiter olẽte, ſulphureq;

nim.

nim. & eo, quod ex naphta, reſina, cāphora, & puluere pyrio paratur, quam aliis ſuauioribus, præſertim ſi compertum fuerit ſeminaria peſtilentiæ pendere ab halitu, & materia vliginoſa, que ſiccioribus iſtis vaporibus corrigi, ac egregiè detergi poteſt: quodſi è contra miaſma peſtilens in corpuſculis ſiccioribus conſiſtat (quod & ſi rarius, euenire tamē poteſt) tūc humidiores euaporationes erunt remedio, quapropter non ita ineptum fuit, cogitaſſe aliquas gentes, putridos uapores ex corruptis canum cadaueribus eleuatos, peſtilentiam abigere potuiſſe, nimirum ſi talis eſſet peſtilentia, qualis à cinere diſsoluti ſiccioris cometæ per aerem diſperſo produci poſset, non eſset certè præter rationē humidius illud, & putridū remedium adaptare: Vnde concluſio huiuſmodi ſtabilienda

lienda eſt in peſte nimirum, quæ à uaporibus uliginoſis, & humidis ortum ducit ſicciora, & grauiter odorem exhalantia ſuffumigia conuenire: E contra in praua aeris qualitate, ſicciori tamen, & à ſiccioribus ſeminarijs contaminata, ueluti, quæ à cometa, aut cauſa aliqua ſuperiori, conſtillatione nimirũ ardente, etſicca ortum ducit, humidi etiam ſi putreſcentes uapores ad inſtar ſuffumigii præſentaneum remedii locum habere. Et hoc eſt ſummum arcanum ad cognoſcendam peſtis differentiam, ut ſpecificum remedium uniuſcuiuſque peſtis, tum curatiuum, tum præſeruatiuum artificiali iſta coniectura poſſit elici.

Cibi, & potus hæc norma obſeruetur in præſeruatione, ut plerumq; aſſis magis utatur unuſquiſque, quàm elixis, & ſi aliquando, æſtiuo præſertim

ſertim tempore, el xis utendum ſſs: illis incoquantur herbæ acetoſæ, oxalis nim. trifolium acetoſum, omphacium, & ſimiles, quæ ſi ſemper non habeantur in promptu, alicuius herbæ uim alexipharmacam poſſidentis uſus ſit frequens, ſcabioſæ nimirum. Secundum, quod uenit circa cibos obſeruandum, eſt, ut toto præſeruationis tempore, aut ſuſpicionis contagij repentis, eliminentur uaria, et comixta obſonia; ex multa .n. & diuerſa ciborum commixtione, patitur natiuus uentriculi calor, & inde chylus, & ſanguis acquirunt diſpoſitionem ad faciliorem putredinem: paucis igitur cibis ſimplicibus utatur, qui recte præſeruari uoluerit. Tertiò obſeruet neceſſe eſt, ut eligantur cibi boni ſucci, & facilis concoctionis, pro uniuſcuiuſque ætate, temperamento, & conſue-

tudine

ſudine, aliqui enim ſunt robuſto uentriculi calore, ut à delicatioribus cibis nocumentum potius recipiant: hos enim robuſtus calor aſſat, non elixat. Carnes ſint potius temperamenti ſiccioris, nec teneriuſcula animalcula quicquam prodeſſe poſsunt: uituli, hædi, uerueces ſint grandioris ætatis, non tamen durioris carnis conſiſtentię. Aues omnes paluſtres, & aquaticæ eliminentur. His domeſticæ ſemper præferri debent, & domeſticis montanæ, montanis grandioribus auiculæ. A pinguibus omnibus abſtinendum, & à lacticinijs, etiamſi non deſint, qui ſummopere laudent butyri uſum, & experientia docuit huius alimenti bonitatem in anteacta epidemica conſtitutione anni trigeſimi huius ſeculi, & uidetur ratio, quia ſi quis ſingulis diebus ieiuno

nen-

ventriculo butyri recentis, aut ſa-
liti aliquid ſumpſerit, non ità of-
fendi poſse à ſeminarijs contagii,
quæ dum inueniunt internam ven-
triculi,& inteſtinorum ſuperficiem
hac pinguedine, & lentore butyri
delibutam, non ità ſe inſinuant in
poros, & ſubſtantiam partium.
Crediderim hoc non ità feliciter
poſſe ſuccedere in alia carnium
pinguedine, quæ facilè nidorem
concipit, euaporat, & exardeſcit,
ventriculum laxat, coctiones im-
pedit, & nauſeas excitat, bilioſis
præterea naturis peſſimum alimen-
tum, quapropter porcina caro,
pinguis præſertim, improbatur,
ſed quia optimi ſucci, licet craſciuſ-
culi, & ſummopere nutriens cibus
perhibetur à Galeno, eligatur,
ſi fieri poterit, montana, & ex par-
tibus non pinguibus: domeſtica
enim hæc caro, quia ſpurcitie, &
lu-

lutulentis excrementis nutritur, etiam in corpore humano redolet eius nutritionis principia: Addo, quod ſagaciſſimi naturæ perſcrutatores obſeruarunt inter quadrupedes, ſues faciliimè corripi peſte, & ſic quodammodo, vt ſæpè contingit, peſtilentia graſſatur in genere humano, intactis brutis, excipiantur ſues, qui vt in interioribus viſceribus ſummopere aſſimilantur homini, ſic cum eodem communicant in diſpoſitione ad peſtilentiam concipiendam. Piſces in vniuerſum damnantur, quod mirum eſt, cum ex animantibus ſoli piſces non corripiantur peſte: Sed quia piſcium carnes pituitoſæ, humidæ, & flaccidæ ſunt, facilè ſubeunt putredinem, præſertim piſcium fluuialium, & multò magis aquarum ſtagnantium: iſtæ, quia ex luto, & putredine ſumunt alimen-

alimentum, illæ, quia in fluminibus, quæ pręſertim præterfluunt ciuitates populoſas, plerumque inijciuntur coaceruata ædium excrementa, quin, & ſæpè cadauera peſte interemptorum, quæ dum à piſcibus comeduntur neceſſario, & eorum carnes à peſtilentiæ inquinamentis non erunt immunes; in fluuijs uerò pagos, et parua oppida alluentibus, ſolet plerumque linum, et cannabis infundi, et ablui lineamina forſan infecta, quare, & ab iſtis ſuſpicionibus ſemper cauendum erit. Piſces tamen maritimi in alto mari degentes, aut in ſcopulis, permitti poterunt, cum quia in ſalſedine connutriti contra putredinē pugnare poſſe videntur; non ſint tamen cætacei, aut quos Ariſtoteles vocat ſelachitas, qui cutem habent uliginoſam ſquammis carentē, quales ſunt

ſunt anguilla, conger, raiarum variæ ſpecies, &c. Exſiccati fumo, aut aere, quales moluua, haleces, ſardinæ ſalitæ, & angiouæ permittuntur, craſſioris præcipuè palati hominibus. Reliqui delicatiores, quos dicerem cum Galeno ſanatiles, inter quos ſummopere extollitur carpio Benacenſis, aſſi potiùs, ſeu frixi optimo oleo pauco laudantur, quam elixi, neque cum ſalſamentis comedantur, ſed tãtùm cum aceto, aut acetoſitate limonũ, arantiorum, vel agreſtæ. Panis ſit probè fermentatus, potius bis coctus, ex tritico puriſſimo, & fæniculi, aut aniſi ſemine permixto. Vinum ſit album, & tenue, aut nigrum, & tenue, non valdè generoſum, & eius vſus ſit infrà conſuetudinem parumper. Aqua, vt diximus in vniuerſali præſeruatione, putealis præferatur in peſte

ab aere corrupto procedente; eaque ſit cocta aliqua radice ſcorzoneræ, borraginis, acetoſæ, angelicæ, aut ſimilium herbarum contrà peſtem pugnantium. In peſte vero, quæ à contagio, præfertur fontana ex locis eminentioribus, & magis ab hominum frequentia remotis, quæ pariter poterit coqui, aut in ea extingui aurum ignitum, quod ditiores continuò vſurpare poterunt in quauis aqua, vel etiam vino. Potus à Paræo diuinus vocatus æſtatis tempore non diſplicet, ſed hoc ſeculo Italia inuenit delicatiores multò iſtis aquas cedratas, quibus per æſtum intrà diem quandoque vtendum erit; potio Paræi ex aqua, ſucco limonum, ſaccharo, & tantillo aquæ florum citri conſtabat. Vno verbo præceptum ſit magni momenti, & in præſeruatione non vltimum, vt nul-

vt nullus incautè, vel vini, vel alterius potionis nimium ingurgitet, nec ſupra quantitatem cibi ordinariam fluitare permittat, aut regurgitare potum. Fructus horarij, qui facilè corrumpuntur, omninò eliminentur: præcoces, immaturi, aut nimia maturitate, ex arbore decidentes omninò damnantur. Poma bene matura, pyra, cotonea permittuntur aſſa, & in magnis ardoribus ceraſa acida, & fraga: Sed iſti fructus ex plantis humilioribus, & repentibus ſuſpecti ſunt, quoties poſt frequentes terræmotus peſtis inceperit: diu enim exhalat lethalis vapor poſt tranſactũ terræmotum, etiam longe à partibus, in quibus factus fuerit: aliter fraga laudantur. Cæterum pepones, & anguriæ, niſi in maximis ardoribus, & in temperamentis calidioribus non permittantur, &

in prædictis etiam parcè, & ſic com cedantur niue refrigerati, & inſperſi ſale. Ficus recentes facilè putredinem concipiunt, quamuis à Galeno ſummoperè laudentur, excellentiorem contra peſtem poſſident facultatem ficus exſiccatæ, & paſſæ; nam ex eis paratur theriaca illa ficuum adeò decantata, quapropter optimum erit illis vti, refertis nucibus iuglandibus, et tantillo ſale. Sic valebunt amigdalæ ſiccæ, & auuellanæ, niſi peſtis, de qua timetur, illud habeat proprij, cerebrum præſertim inuadere, quod aliquibus epidemijs peſtilentibus ſpecificum eſt; tunc omninò abſtinendum ab amygdalis, dactylis, & ſimilibus fructibus, qui caput tentare ſolent, & vaporibus implere; in alia peſtis ſpecie, per quam putredo excellit, vſurpentur ſecurè.

curè. Vuæ virides nimium flatulentæ, & ſæpè aluum mouent, perniciosſum in ſuſpicione peſtis, quia non poſſumus imponere legem fluenti aluo; flaccidæ tamen, quæ iam excrementitium humorem amiſerunt, ſi medioeriter aſſumantur, innoxiæ ſunt, vt paſſulæ. Cappares ſummoperè laudantur aceto conditi, ſaccharo, & paſſulis corinthiacis; e contrà oliuæ, quæ craſſum, & melancolicum ſuccum generant. Conſeruæ, & conditi fructus ſaccaro, aut melle, in aſſuetis; & non valdè bilioſis vſurpari poſſunt aliquam præſertim gratam aciditatem habentes. Cęterum acerbi fructus aceto conditi, quorum frequens vſus in Italia, pycrocholis ſummopere prodeſſe poſſunt, vt etiam inferioris conditionis homines facilius illis frui poſſint. Legumina tandem,

ſi per annonæ caritatem fieri poſ-
ſit, reijci debent, exceptis lentibus,
quæ etiamſi prauum, & melanco-
licum ſuccum gignere videantur,
pollent tamen ea facultate virus
expellendi per ambitum corporis;
quod etiam faſeolis aliqui tribuere
volunt: patet hæc facultas in vario-
lis, & morbillis, & apud vulgus
aqua ex lentibus receptiſſima, &
apud Auicennam, & grauiſſimos
ſequaces, ſyrupus ex lentibus, in
febre etiam puncticulari: nec vide-
tur reticendum, quod ruſticus in
curãda elapſa peſte efficiebat; pro-
pinabat hauſtum brodij, ex lenti-
bus, & faſeolis, à quo ſudor pro-
liciebatur, & multi hoc ruſtico re-
medio ſanati ſunt. Ab oleribus ſi-
militer quibuſcunq; abſtinendum;
quia pauci alimenti, & multi excre-
menti, & feroſi ſunt prædita: ſi
quis tamen eis vti velit, incoquat
cum

cum carnibus borraginem, bugloſſum, oxalidem, cichoreum, ſcabioſam, quæ tempore peſtis oleris, & medicamenti vices ſubeat; reliqua acetaria prohibeantur. Et hæc de cibo, & potu.

Somni, & vigiliæ ſumma in præſeruatione peſtis habeatur cura: ſi enim quouis tempore, ſi modum exceſſerint, malum portendunt, multo magis currente epidemica conſtitutione corpora diſponent, vel ad inſignes imbecillitates, vel ad ingentes putredines. Nimia vigilia, quæ fit propter negotia, & ſtudia, debet moderari in recta norma præcautionis: eſt in vnoquoque, vt hoc faciat; ſecus de vigilia, quæ ad ignotas cauſas ſequitur, iudicandum eſt, & ſemper timendum præludiũ morbi. Sommi excedentis eadem eſt ratio, qui procedit, ex mera ſegnitie, aut incuria rerum

agendarum, prauaque, & pigra conſuetudine pariter corrigi debet niſi facile quis velit in morbum præceps rüere: at ſomnus, cuius correctio non eſt in manu hominis iam morboſ⁹ dici poteſt, aut minax futuri contagij. Quomodocunque ſint, vigilia excedens ſpiritus diſſipat, vires frangit, imbecillitatem inducit, vt de cætero natura non ſit ferendo futuros imminentis morbi inſultus: ſomnus pariter præter modum ſpiritus incraſſat, ſenſus hebetat, magnopere corpus humectat, & ad futuram putredinem diſponit. Sint igitur mòderata, & ſomnus, & vigilia, ſi differentia graſſantis peſtis talis fuerit, vt ſæpiùs cataphoras, comata, lethargos, & parotides inducat, ſit ſemper sõnus ſolito minor: e contra ſi natura peſtis natã ſit ardentiſſimas febres cũ delirijs, conuulſionibus, &

cardialgiis efficere, prauior ſit vigilia; & hãc obſeruent curã homines, quorũ tẽperamenta ad vtrã partem inclinare videbuntur. Bilioſi fugiãt ab exceſſu vigiliarum, & longiorem quoquopacto ſomnũ impune ferre poterunt: e contra pingues, craſſi, & pituitoſi fugiant ſomnolentiã, & quantũuis aliquid vltra conſuetudinẽ vigilauerint, non male habebũt. Non ſunt in hoc caſu hæc temperamenta conſeruanda ſimilibus, quoniam metus eſt ne vel leuis exceſſus fiat cauſa p.n. quæ contrarjis emendari poſtulat. Somnus ſit nocturnus, duabus horis ſaltẽ à cœna, niſi alicuius conſuetudo efficiat, vt ſtatim ab aſſumpto cibo committat membra ſopori, aliter amittari ſomnum per totam noctem. Diurnus euitetur, ſi fieri poſſit, niſi inueterata conſuetudo tãtũ n ualeat, ut moderate à prandio dormiatur.

Non ſit in conclaui frigido, aut humido, clauſæ ſint feneſtræ, vt obſcurus ſit locus; minus. n. per obſcuritatem diſgregantur ſpiritus, qui continuò ſympathiæ motu externam lucem quærunt; quapropter damnatur diurnus ſomnus, & in non aſsuetis viresfrangit, & ſtupores inducit. In hoc caſu præſeruationis, tanta eſt habenda cura ſpirituum, & virium, ut eorum, vel minima diſſipatio ſit pertimeſcenda. Nocturnus pariter in conclaui ſumatur altiori, ſed nullis nocturnis ventis, aut ſereno aeri expoſito. Sint in conclaui fructus odoriferi, & flores, quibus inſpirandus aer conclauis purior, & aptior reddatur: fortiora ſuffumigia dormienti non benè cedunt, ſed potiùs nocere videntur: Puluinaria pro tempeſtatis anni conſtitutione, aut vniuſcuiuſque tempera-

mento

mento impleantur floribus odoriferis, roſis, violis, nenuphare, & ſimilibus, vt floribus betonicæ, citri, garyophyllorum, ſaluiæ, pro hyeme, & hæc de ſomno, & vigilia.

Motus, & quies res magni momenti pro vitæ conſeruatione, quibus par conuenit regula exceſſus, aut defectus: ſi enim modum exceſſerint, malum portendunt. In hac præſeruatione ſint adhuc moderatiora, & exercitium ſit parcius, quàm pro conſuetudine. Hoc obſeruent homines cuiuſcunque ſint temperamenti, quia nimium, & violentius exercitium maiorem inducit neceſſitatem aeris inſpirandi, qui cum tiñeatur venenatus, & ſeminarijs contagij inquinatus, quantò minus de ipſo inſpirauerint homines, & quanto minus pulmones, & cor inflauerit, melius ipſis erit,

bilioſi, & calido corde homines propter maiorem uſum etiam naturaliter audactum; craſſi, & pituitoſi, & ſtricto pectore propter inſtrumentum impeditum multum aeris conantur attrahere, ut per frequentiam ſuppleant impedimēta magnitudinis; ſic utriſq; & quouis tempore erit laudabilior, quies, donec in ſegnitiem, & pigritiem perniciosam non incurrant. Fiat igitur exercitium, & leuis deambulatio in conclaui bene clauſo odoramentis proprijs perfuſo; & quibus nō conceditur ut domi permanere poterint, ſole exorto, & aerem probe irradiante, deambulent in locis mundis, & pauco aere perflatis, euitando compita, & platearum mæandra, in quibus uentus nimiū flare conſueuit: deambulent igitur in locis ſtatis amplis, & ſpacioſis, ſeparatis à nimio confluxu hominū.

Non erit improprium loca quære-re maritima, aut circa portus, in quibus odor nauium, picis naualis ſcilicet, & tormentorum bellicorũ, quæ ſæpè explodantur, aerem ſuffumiget. Fiat deãbulatio ante prãdium, non tamen ieiuno vẽtriculo, præſertim ſi quis extra domũ exierit, præoccupet ventriculi lãguorẽ corroborante aliquo, aut cibo ſpiri tuoſo. Ruſtici ſuam theriacam, allium, poſſidẽt, hyeme præſertim, & etiam ipſis quouis tẽpore. Delicatiores opha vino maluatico intincta vti poterũt ſecurius, quã elixiri b⁹, aut ſubtilioris ſubſtãtiæ cõpoſitis. Quod diximus de exercitio toti⁹ corporis, intelligitur de particulari, ne ſc. artifices nimijs laborib⁹ ſe defatigẽt, ſed timor futuri mali moderetur labores: ſic intelligo de liberalibus artibus, ne ſc. concionatores, cauſidici, oratores, et alij, qui vocem

exercent, nimium agitentur in exprimendis affectibus, ne nimium ſcilicet incaleſcant, & neceſſitas augeatur attrahendi aerem externũ. Vno verbo, caueat vnuſquiſque ab anhelatione quacunque, aut agitatione pectoris propter rationes dictas.

Excreta, & retenta, ſi vnquam pro vitæ conſeruatione ſunt obſeruanda, nunc in præſeruatione tanti mali ſummæ curæ debent eſſe. Vniuerſalis tranſpiratio præcipuè requiritur, quæ rectè fiet, ſi concoctiones primæ probè fiant: ſic colligantur inter ſe res omnes non naturales; à perfecta concoctione naſcitur neceſſarium effluuium; illa iuuatur motu, & quiete, ſomno, & vigilijs moderatis, & facili ciborum qualitate. Si hoc effluuium impediatur, morbus eſt in propinquo. Excitetur igitur leuibus frictio-

ctionibus, ſuaui ſcalptu, inunctione amygdalini; nàm olei inunctione cõtinua vitam produxerat Græcus ille Philoſophus in longæuam ætatem, vtendo interius melle, exterius oleo; deterſiuo vno, quo primarum viarum excremẽta quotidie deturbaret, nec permitteret adhærere parietibus; altero diſcuſiuo, vt reſeratis poris continuò effluerct vaporoſum coctionum recrementum. Sic præcipitur in hac præcautionis parte, vt narium, oculorum, aurium, oris, faucium, & pectoris excrementa quotidie emungantur, & facta ad exitum lecti leui totius corporis frictione, pectine eburneo pluries retrorſum ducatur capillitium. Abluatur tota facies, non caput, nec retro aures aqua frigida tangat emunctoria, quod alio tempore ſummæ vtilitatis eſſe ſolet ad fluxiones inhibendas;

bendas; ſed hoc tempore ſuſpicio-nis contagij valdè perniciosum, imò eſt operæ pretium emunctoria membrorum nobilium, in quibus ſolent bubones apparere, ſingulis diebus fouere vino albo generoſo tepido. facto leui fotu, aut ſuaui frictione, non tamen attractione vlla violenta. His peractis, ventris, & veſicæ onera deponantur, & ſi quis aſuetus fuerit vſui Nicotianæ, hoc tempore non abſtineat, ſed mediocriter illa vtatur vel in pulue-re, cui aliquid radicis anthoræ, angelicæ, tormentillæ admixtum ſit, vel in fumo, ſi tamen fumus hauriatur tali inſtrumento, vt per aquam aliquam cordialem pertranſeat fumus hauriendus, curioſum, & vtile inuentum. Eſt vſus tabaci conſueta quædam euacuatio, & (vſurpabo Hippocrati-cum illud, 6. epid.) abſceſſus, vt fi-

ſtulæ,

ſtulæ, qui impune non poſſunt ſiſti, ſi diuturnitatis habitum contraxe-rint, ut fiſtulæ. Non ſecus ſe ha-bet inueterata podagra, quæ ſi hoc tempore inducias præſtiterit, non tutum eſt, lotionibus pedum, & frictionibus erit excitanda, quam-uis videatur arduum, & præter rationem morbũ excitare velle pro præcautione alterius; ſed tanta eſt ferocitas peſtilẽtiæ, vt eius ſuſpicio, etiã morb' ſit, & morbi recte morbis curantur; cuncta tamẽ moderabitur Medici prudẽtia, qui poterit in vno quoq; præcognoſcere maiorẽ, vel minorẽ ad morbũ diſpoſitionẽ. Sic, qui aliquando cauteria geſtauerit, nec tũc habeat, iterũ aperiat: qui hæ morrhoides ſuppreſſas habẽt, pari-ter eas excitabit, vt mulieres men-ſtrua; ſic quæcunq; alia euacuatio hæ morrhagiæ, ptialiſmi, lachrima-rum, & ſimiles, veniũt prouocãdæ,

aut

aut deriuatio propria quærenda ; quæ defectum ſupplere poſſit . Retenta tamen non ſunt ſpernenda , ſi nimium liberalius effluant , quæ retineri debent, ne ſimul cum illis ingens fiat ſpirituum iactura , & continuo in medicamentis familiaribns , quibus plerique vti ſolent in præcautione pro aluo emolliẽda, ſemper aliquid ſubadſtringẽtis adnectendum erit , e. g. pillulis Ruffi peſtilentialibus , quæ conſtãt aloe , mirrha , & croco , rebus quibus etiam cadauera à putredine conſeruantur per balſemationem , non mirum ſi etiam intus contrà peſtilentiæ corruptionem valeant. Addatur boli Armenæ, quinta aut ſexta pars , & ſyrupi de acido citri q. ſ. ad formandas pillulas . Hæc igitur conſideratio eſt tanti momenti , quanti praua , & peſtilens aeris diſpoſitio illud habeat pro-

prium,

prium, & ſingulare, vt corpora laxet, corrupta ante omnia retentrice facultate, quod obſeruarunt Antiqui in febribus peſtilentibus colliquatiuis, in hæmorrhagijs horrẽdis, & lethalibus, in diarrhæis peſtiferis, & elapſo ſeculo infauſto ſydere Britãna, & tota Europa in ſudore Anglico: Non contemnantur igitur effluuia eorum, quæ retineri debent, nec ſuppreſſiones eorum, quæ euacuari, quibus adnecti rectè poteſt.

Venus, cuius frequentior vſus apprimè noxius in præſeruatione peſtis; quapropter prudentiſſimis legibus cautum eſt, vt hoc tempore claudantur, aut euitentur lupanaria. Nihil in victus ratione peſtis prophylactica moderatius tractãdum; ſi in reliquis rebus naturalibus exceſſus nocet, in Venere, vel ipſa moderatio: exoluuntur nimirum

ſpi-

ſpiritus, quibus ſtipata nobiliora viſcera poſſent reſiſtere inſultui venenatæ qualitatis. Obſeruatum eſt per peſtes uiolentiſſimas mulieres ſacro cultui dicatas, & caſtitatem profitentes minus lædi, quam cæteræ. Venere ſolidæ partes languent, deſtitutæ ſuo rore analogo ſeminali materia. Si hæc corrumpi contingat, aut agitatione alterari partes ſolidæ non impune ferunt. Teſtimonium veritatis afferant inguina, & adenoſæ illæ partes iecoris emunctoria, quę ſimiliter ſolent affici per luem veneream, & peſtiferam. Bubones vtrique morbo ſuccedunt: virulentiores, aut minus virulenti pro luis differentia, ſed analogia inſignis, & proportio quã maxima. Fugiat igitur à Venere quã fieri poterit, cui cura fuerit pręſeruatio à peſte, & qui minus illam ferre poterunt

erunt

erunt excarnes, ſicci, aduſti, melancholici, bilioſi, & multo minus ſi ſuſpicio aliqua fuerit anteactę uitę parum caſtę. Sanguineis coniugatis permitti poſſunt, & pituitoſis, quia morbis à pituita Venus utilis: & in his excretorum regula, & plenitudinis imminutio poterit à moderata Venere requiri, quia inde alacriores fiunt depoſita parte ſarcinę, qua ſpremebantur: quibus per Religionem non permittitur uſus ueneris, abſtinentia maior, & ſanguinis miſſio ſuppleat, præſertim ſanguineis.

Animi paſſiones maxime in pręſeruatione conſiderentur: ne quis excel ſiue permittat ſe ab illis uinci: mediocres inter remedia poſsūt cōnumerari, ut & aliqua pro sūma prudētia haberi poterit. Ita per animi paſſiones sāguis, & ſpirit' agitātur, ut nullo alio inſtrumēto euidētius ſuos

eſſe.

effectus exerat anima, ita cum il-lis coniungitur, ut antiquorum multi ſanguinem ipſum crediderint animam. Commouetur ſanguis per erubeſcentiam; efferueſcit per iram; ſpargitur per gaudium, per ſpem reuiuiſcit; torpet per triſtitiam; per metum congelatur, & ſæpè ad mortem grumeſcit; ita ut in imminente peſtilentia nulla paſſio magis homines proſternat, quàm metus, & in ſanguine congelato, & torpente imprimitur ſtatim ſigillum diſpoſitiuum ad peſtilentem qualitatē. Prudentia eſt metu moderato, & ſagaci præcautione cauere à frequenti hōminum, infectorum præſertim, cōmercio; ſed immoderato timore omnino humanitatem exuere crudele eſt, & ferinum, quod non impune quidem ferre poſſunt, cum citius meticuloſi corripiantur: qua-
propter

propter in hac paſſione habeatur ſumma conſideratio, & Magiſtratus, ac Medicorum interſit, mentibus inſinuare plebis non adeſſe in morbo contagium adeò perniciosum, ut omnes alacri ſtent animo, nec ſe ſe inuicem deſerant, & ne uniuerſalis conſternatio populum premat. Aliæ paſſiones erunt pariter moderandæ, & multis per contraria ſuccurrendum. Oportere iram inferre, dicebat Hippocrates, pigris, & frigidis temperamentis, vt per efferueſcentiam iræ, ſanguis ſtagnans inciperet ventilari. Debilitatis, ac fractis metu Mantuanis (annus erat ſeculi trigeſimus toti Inſubriæ paribus Martis, ac mortis ruinis infauſtus) ultimum fuit atrocis peſtis remedium, ultimus belli furor: narrabo: Obſidebat Germanus miles illibatam Vrbem, irruit, capit, depopulatur:

pulatur: Crudelior protinus inuadit paſſio animos obſeſſorum; mutatur in terrorem, metus, & ſanguis (mirum dictu) quem in cordibus afflictorum congelauerat timor, nouo ac improuiſo fortunæ inſultu agitatus, furentem peſtem expellit, frangit, moderatur, ut ab eo die extingui cępit, quæ priùs indeſinenter graſſabatur: tam certum eſt paſſiones poſſe paſſionibus eſſe auxilio. Alacritas demùm moderata, modeſta, & chriſtiana ſit: nulla enim paſſio magis harmonica, & muſicæ amans; qua curatas antiquitùs fuiſſe peſtes ſuprà ex Homero annotauimus, nec aliud màgis animi motus ciere, et excitare ualet, quàm muſica, cuius teſtimonium Terpander fuit, et bellicæ tubæ quotidie oſtendunt.

Vt his paſſionibus componuntur cordis ſpiritus, ſic alexipharmacis

præ,

præſeruatiuis viuificantur, & corroborantur ad propriam tutelam, & defenſionem contrà hoſtem. Huiuſmodi medicamenta dupliciter diuidi poſſunt, in euacuantia ſc., & corroborantia. Multa ſunt corpora, quæ pro præſeruatione indigent aliqua euacuatione, secùs facilè lapſura in morbum. Qui fuerint valdè plethorici, ſanguinei, bene carnoſi, & robuſtis carnibus, videntur non ſolùm ferre poſſe, ſed etiam expoſcere ſanguinis miſſionem. Qui fuerint valdè aſſueti, vt ſingulis annis ſubeant leuem aliquam expurgationem, videntur non poſſe impunè abſtinere ab illa, tanta eſt vis cõſuetudinis. Sed neuter ſtatus horum, ſi morbus immineat, & in ciuitate graſsari incipiat, medicamentis, aut ſanguinis miſſione agitetur, quies ſemper erit

melior: Reliqui, qui non fuerint plethorici, aut aſsueti multò minus commouebuntur: aſsueti maiori diligentia regulas præcautionis ſeruent: nam in illis leuius erratum erit perniciosſum: quapropter ſi in ciuitate, qua degunt, nullum ſit peſtilentis morbi rudimentum, verno præſertim tempore, plethorici ſanguinem euacuent, præſerti ab hæmorrhoid.b⁹,& aſſueti expurgari, leuiter lenienti, & ſubadſtringenti medicamento euacuentur. Hic habebunt locum pilulæ illæ de tribus adeò celebratæ, ſed cōpoſitæ erunt adhuc celebriores, quæ ſic componuntur, ℞ *aloes ſuccotrinæ. vnc. i. myrrhæ. croci. ana dr. ij. agarici trochiſcati, & rhabarb. opt. ana vnc. i. s. camphoræ dr. i. ſantalorum citrinorum, & roſarum rub., corallorum rub. an. dr. i. dictamni cretici, gentiana,*

ma, Zedoaria, tormentillæ. ana ſcr. iiij. F. maſſa cum ſyrupo de aceteſitate citri, cuius dr. s. ſumitur ad ingreſſum lecti, vel ſingulis diebus, vel alternis. Simili facultate, & potiori energia pollent pilulæ Valentinæ contra peſtem, anno 30. huius ſæculi Venetijs ſummoperè expertę: recipiunt radicis carlinæ, tormentillæ, corallinæ, ſcorzoneræ, angelicæ odoratæ, zedoariæ, contrahieruæ, ſcord'j. *ana dr. ij. boli Armenæ orientalis dr. iij. c.c. præprati, fragmentorum 5. pretioſorum, lapidis bezoar orient., coralli rub. præparati, maſtichis, ſuccini an. dr. i. aloes ſuccotrinę vnc. iiij. myrrhę electę vnc. ij. croci orient. vnc. i. mirabalanorum citrin. vnc. i. s. m. & cum aceto roſato f. maſſa, & formentur pilulæ ad inſtar ciceris. Doſis ſit pilula vna quo-*

die ad præcautionē, vel mane, vel veſpere ante cænam: & ſi ſoluere opus fuerit, à dr. 1. s. ad dr. ii. s.
Cæterùm hoc aduertendum in quibuscunq; purgantibus, aut lenientibus, quæ gratia præcautionis vſurpantur, aut etiā ratione curationis alicuius alterius morbi euenientis tempore ſuſpicionis peſtis, vt ſemper immiſceātur aliqua alexipharmaca, & ſi poterit ſciri verum alexipharmacum peſtis currentis, de illo tantillum in medicinis tum purgantibus, tum alterantibus communiſceatur, quicunque morbus ſit, qui tunc inuaſerit: nam tempore imminentis peſtis, aut graſſantis in regione, aut ciuitate, quicunq; morb⁹ debet curari, ac ſi eſset peſtilēs, quoniā facile agitati humores ſuccūbūt virib⁹ cauſæ vniuerſalis.
Et quia difficillimum eſt ſcire, & penetrare verum ſpecificum

reme.

remedium graſsantis Epidemici morbi, quod in inenarrabili gradu putredinis, & ſpecifica ſeminariorum ſubſtantia, & aeris inquinamento conſiſtit, cogimur varia, ac diuerſa medicamenta experiri; & quia, vt Plinius ait, experimenta non niſi per mortes fiunt, idcircò ferox iſte morbus hoc habet proprij, ut multos inuadendo plures interimat, quia deest, quod opponi poterit exurenti malignitati.

Rectè igitur erit conſultum, vt in præcautione ſpatio plurium dierum ſingulis diebus diuerſum aliquod aſsumatur medicamentum, quod ſi poſset eſse ſimplex, magis arrideret, quia contingere poteſt, vt ex mixtura diuerſorum ſimplicium non reſultet, quod optamus; & facultas vnius interturbet alterius efficaciam, quod in venenis obſeruatum eſt; quare

non in alexipharmacis ? Erit igitur operæpretium, vt vno die aſſumantur tria, vel quat. grana lapidis bezoardici orient. in vino albo generoſo : ſecunda die *vnc. i. aut ij.* aquæ ſcorzoneræ , in qua lapis Malacenſis per bihorium remanſerit infuſus : Tertia vt radix angelicæ odoratæ continuò in ore geſtetur, & mandendo deglutiatur ſaliua : Quarta vt radicis contrahieruæ puluerifatæ dr. s. hauriatur in aqua cordiali aliqua : Quinta magiſterium corallorum : Sexta margaritarum : Septima cornu monocerotis granum vnum aut ij : Octaua cocci maldiuenſis tenuis limatura ſcr. i. quan. His peractis iterùm repetere pari ordine. Sed non eſt prudentis Medici omnino eliminare admirandas Antiquorum compoſitiones, quas tanti fecerunt Principes Medicinæ : the-

theriacam magnam Andromachi, cuius parua doſis hyemis tempore, & in adultis, ac pituitoſis vſurpari debet: Secundò electuarium adeo decantatum à Galeno 2. lib. de antidotis cap. 8. de ſanguinibus dictum: Tertio diaſcordium Fracaſtorij lib. de morbis et cōagioſis: Quarto electuariū de nucibus, cuius minor deſcriptio conſtat ex ficubus, ſale pauco, & folijs rutæ contuſis, quod ruſticis, & infimæ ſortis hominibus erit facillimum remedium; maior compoſitio ſic habet, ℞. nucum ſiccarum, caricarum ana num. XV. rutæ, manip. ij. abſynth. chamomæli, ſcabioſæ ana m. 1. ariſtolochiæ rotundæ vnc. 1. s. ariſtolochiæ longæ vnc. s. tormētillæ, dictamni, pimpinellæ, baccarum lauri ana vnc. ij s. florum borrag., rad. capparorum. c. c. vſti, macis, myrrhæ, boli armenæ orien-

terræ ſigillatæ ana dr. III. ſalis marini dr. I. s. pulueriſanda pulueriſentur, & cum melle deſpumato fiat electuarium, cuius doſis ſit dr. I. s. cum vino: Quinto die pulueres contrà peſtem: frequentiores ſunt, quos deſcribit Foreſtus lib 6. obſeruationum obſeruatione 16 in ſcholijs: Sexto antidotum Matthioli, quam deſcribit ipſe 5. lib. in Dioſcoridem poſt deſcriptionem ſui olei de ſcorpionibus, cuius et ā admirandus erit vſus in peſte, & eius præcautione, exteriùs illitū: Sept. noſtrum magiſterium, ſeu ſal citri, deſcriptum, in lib. de febre puncticulari: Oct. theriacam noſtram ſmaragdinā, aut quā deſcripſit Sepulueda inſignis author, & huius erit præcipuus vſus in pueris, quibus freq:ēs theriacæ magnæ poſſit eſſe ſuſpectus; & in ijs, qui capite ſunt imbecilliori, quibus

bus ingruens peſtilentia poteſt cerebrum præcipue inuadere: reliquis diebus poterunt vſurpari electiſſima medicamenta ab Epiphanio Ferdinando relata; qui author etiam hunc ordinem ſequitur: inter præſtantiſſima refert ſuum ſyrupum angelicum, ſuam aquam vitalem, ſuum electuarium contrà peſtem, prætioſiſſima medicamenta; nec eiunt contemnenda electuaria de ſcorzonera, & de vnicornu, dicata Philippo Regi Hiſpanorum ſecundo, ſaluiæ Imperialis, quas deſcribit doctiſſimus Andreas Alcazer Medicus Salmanticenſis, quæ paulo poſt apponentur vnicuique prædictorum. Tandem pro corollario referam præſtantiſſimum medicamentum nuperis annis expertum à copiis Venetis in Bello Dalmatico quod balſamum vitæ vocabant.

Recipit olei iunip., terebinthinæ ana vnc.v i i i. ol. ſuccini vnc. i. aloes hepaticæ, olibani, myrrhæ, fl. ſulphur. ana vnc. i i i i. marg. præparatarum, coral. rub. præpar, cubebarum, cardamomi ana dr. i i. croci orient. vnc. s. eſſent. angelicæ dr. i. contundenda contundantur, & miſceantur ſimul, & reponantur in urinali apto, deindè adde ſupraſcripta olea, & miſ.ſi nul optimè; crocus tamẽ orient. debet parũ humectari, & poni in roſtro alembici, vt ſpiritus per illum poſſit tranſire; & ſi aliquid illius miſceatur cum prædictis rebus, nihil nocebit. Alembicum optimè lutandum eſt, & claudendæ rimæ, ne quid exhalet, mox incipe gradatim diſtillationem per cineres moderato igne, vt tantũ guttatim prodeat. Primò incipit exire ſpiritus, ſeu balſamu n nitid um, & citò mutatur in ru-

rubeum, quapropter ſtatim mutari debet recipiens, ne miſceantur, & nitidum balſamum ſolum, & ſeparatũ habeas, deinde paulo poſt adhuc mutabitur liquoris color, & exibit niger; tunc muta iterum recipiens, & augendus ignis, vt aliquid nigri exeat. Rubeus ſpiritus non aſſumitur per os, nec niger, ſed in morbis cutaneis vſurpatur exterius. Primus ſolùm habet virtutes admirandas tempore peſtis, ſi ſingulo mane ieiuno ſtomacho aſſumantur duæ, vel tres guttæ cum tantillo vini maluatici, mire præſeruat à contagio: morbo oppreſſus ſumere debet ſeptem, nouem, aut decem guttas, & ſtragulis cooperiri, vt eliciatur ſudor, non tamen dormiat; etſi bubones exierint, illo vtatur inungendo partem affectam, & applicando linteolum in eodem ſpiritu madidum, foras

namque attrahit virus. Præterea ſolet aſseruari ſeorſim in multis paruis phialis, ut ſingulo mane una in cubiculo aperta relinquatur, ut exhalet ſpiritus, & aer illo odore, etſi graui, & potiùs fœtido, inficiatur, quo peſtilens aura pellitur, ac diſſipatur.

Non uidetur reticendum balſamum chymicũ doctiſſimi Heniſij, quo vſus eſt author in hac ciuitate Veronæ, quæ ipſum tanquàm peritiſſimum pro curanda peſte anni 30. huius ſæculi, quæ leuiter ipſam depopulabatur, accerſiuit: componebat ex oleis camphoræ, ſuccini, & cort. citri debito modo præparatorum partibus æqualibus; mixta reponebat in vitro optime munito in leniſſimo balnei calore, donec perfectiſſime inter ſe vnirentur, & oleũ aurei coloris euaderet, cuius duas aut tres guttulas in vino, aut

iure

iure pro præſeruatione exhibebat ſingulis diebus, pro curatione plures pro ratione acutiei morbi, & hæc ſatis de peſte, & eius præſeruatione.

DESCRIPTIO

Syrupi Angelici.

℞. *cort. citri,*
borrag.
bugloſſæ;
Caryophyllatæ,
meliſſæ.
hepaticæ.
praſſij,
hyſſopi
acetoſellę,
cichorij,
ſcabioſæ,
cardui benedicti
pimp. an. m. j. s.
endiuiæ, *ſunc.s.*
acet. 4.s. com.mai. frig. ana.
rad. capparum. *dr.iij.*
rad. roſ.rub. ſic.
rub. incompl. an. dr.iij.

ſena

ſenæ
polypod.
thymi
epithymi. ana. m. j. ſ.
Rhab. el. vnc. ſ.
ſucci fumariæ
abſinthij,
plantag.
ebuli. ana vnc. ſ.
mirobal. cheb.
citrin. an. dra. ij.

Coquantur hęc omnia ſecundum artem in aqua, & adde ſacch. op. q. ſ. f. ſyr. Angelicus, cui adde in fine ſicci citri vnc. iiij.

Antidotus ex ſanguinibus à Galeno deſcripta 2. de antid. cap. 8.

℞. *Sanguinis ſicci anatis maris,*
anatis fœminæ,
anſeris,
hædi,
rutæ ſylueſtris,
ſem. fœniculi,
Cumini,
anethi,
napi ſylueſt. ſeu rapi. an. dr. iij.
rad gentianæ,
trifolij,
ſchœnantos,
thuris,

vn ſ.

roſ. ſic. an. dr. iiij.
Carpobalſ. gr. 20.
Ireos,
Croci,
Rhapont.
myrrhę,
zinzib.
maſtichi ana dr. vi.
benzoi,
aſari
ammoniaci. ana dr. iij.
macis,
agarici, ana dr. ij
piperis albi, & longi,
Coſti,
phu,
aniſi,
cinnam. ana dr ij.
ſtęchados. dr. v.

Fiat tenuiſſimus puluis, & cum quadruplo mellis cp. & deſpumati commiſce, & vaſe argenteo ſeruetur veluti theſaurus reconditus vitę; curat enim peſtilentiam, & quamuis epidemiam, & preſeruat ab illa.

Aqui

Aqua vitalis.

℞. *Flor. citrangul. bonam quantitat,*
fol. tenerorum quercus,
Cardui benedicti,
ſcabioſæ
acetoſellæ,
ſonchi,
ſaluię,
maiorane,
flo. lauendulæ,
abſinthij,
roris marini,
tuſſilaginis,
roſ. ſic. rub,
ſcorz.
meliſſa,
pimpinellæ,
borrag.
fol. arbuti,
lenticularis,
rutæ. ana m. ij.
cyperi noſtratis,
rad. angel.
bacc. lauri,
iuniperi,
cortic. citri,
tormentillæ,

zedua-

zedoaria. ana vnc. ß.
cinnam.
cariophyll. ana vnc s.

Deſtillentur omnia in balneo Mariæ, & aqua ſeruetur,

Diaſcordion. Fracaſt.

℞. *Cinam.*
Caſſia lignea. ana vnc. s.
Scordij. vn. I.
dictamni cretici,
tormentilla
biſtorta,
galbani. ana vn. s.
Opij dr. ij. s.
Styracis dr. iij. s.
acetoſa dr. i. s.
gentiana vnc. s.
boli ar. or. prap. vn. I, s.
terre ſigillata vnc. s.
piperis longi,
zinziberis ana dr ij.
mellis albi depurati lib. ij. s.
vini aro. lib. s.
ſacch. roſ. lib. I. m.

Anti-

Antidotus contra Peſtem.

℞. rad. *Imperatoriæ,*
biſtortæ,
tormentillæ,
ag.
dictamni,
ſcorzon.
valerianæ
Carlinæ,
ariſtol. rotundæ, & longæ,
Carioph.
gentianæ an. dr. ij.
fol. cardui ſancti,
ſcabioſæ,
pimpinellæ an. p. I.
myrrhæ,
Scordij,
boli arm. or. præpar.
ſem. acetoſæ,
zedoariæ, & citri an. dr. I.
Simplicia piſtentur, & adde
ſucci cap.
alliorum,
arantij. an. q. s.
Croci dr. s.
Diſ-

Diſtemperentur cum dictis ſuccis, deindè cum melle deſpum. q. s. f. e. Doſis eſto à dr. 1. ad dr. ij.

Puluis.

℞. *Myrrhę electa*
ligni Aloes
maſtiches.
terrę ſigillata ana dr. ij.
Boli Armenę or.
Garyophilo.
nucis moſchata
Croci. ana dr. 1.
m. f. pul. ſubtiliſs. Doſ. ſcr. 1.
ſumendus in vino albo.

Confectio Saluia Imperialis dicta Temperata.

℞. *Xylobalſami,*
carpobalſami,
folij indi,
cinnamomi,
Caſſię lignea,
Doronici,
maſtichis, ana ſcr. ij.
ellebori nigri ſcr. iij.
Mellis optimi q. ſatis confice ad modum opiata.

Alia

Alia Saluia Imperialis, pro temporibus, & corporibus natura frigidis.

℞. *Hyoſciami,*
piperis nigri.
rad. gentianæ,
ellebori nigri,
Opij. *ana dr. ij.*
Euphorbij. *dr. I.*
Croci *dr. iij.*
xylobalſami,
Carpobalſami,
folij Indi.
Cinnamomi,
Caſſiæ ligneæ,
ligni aloes,
doronici,
macis *ana dr. ij.*

Cum ſufficienti quantitate optimi mellis depurati conficit. S.*A. poſt ſeparationem puluerem commiſceto, Verum hęc confectio, non niſi tribus iam elapſis menſibus, exhibenda eſt, & in vitreo vaſe in farina hordei ſepeliatur, & omni die argenteo cochleari agitetur, cuius doſis à dr. I. ad dram. ij ſit. Valet hæc compoſitio tempore peſtis ad cor confortandum, & à veneno tuendum.*

Puluis

[illegible]is Fr. Ioannis Baptiſtæ Erimicani

℞. Tormentil.

Santal. rub.
dictamni albi,
cornu cerui vſti
boli armeni
ſacch. albi. *ana* *dr.* I.
marg.
Ariſtoloch. rotunda
cinnamomi,
gentiana
corall. rub.
albor. *an.* *dr.* *ſ.*
camph. *ſcru* *ij.*

f. pul. ſubt., cuius doſis dr. ſ. pro vice.

Acetum Magiſtrale Bezoardicum.

℞. *Sulphuris*
rutę
alliorum
garyoph.
croci
nucum iugland. *an.* *vn.* I.
aceti acerrimi *lib. iiij.*

[illegible] *& ſeruetur acetum pro vſu, in quo* [illegible] *offa panis ſumatur ſingulis diebus.*

Eli-

Elixir Præſeruatiuum Efficaciſſimum.

℞. *Aloes hepat.*
cinam. opt.
myrrh. *ana d. iij.*
garyoph.
macis
ligni aloes
maſtichis
boli Arm. *ana dr. 1. ſ.*
ſulph. purif. *dr. iiij.*
roris marini *dr. vij.*

Macerentur omnia in aq. ordinaria, & S. A extrahatur liquor. Doſis guttæ tres, vel quatuor pro vice in aq. card. bened. vel ſcorzonera.

FINIS

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Puluis Fr. Ioannis Baptiſtæ Erimitani

℞. *Tormentil.*
Santal. rub.
dictamni albi,
cornu cerui vſti
boli armeni
ſacch. albi. *ana* *dr. I.*
marg.
Ariſtoloch. rotunda
cinnamomi,
gentiana
corall. rub.
albor. *an.* *dr. s.*
camph. *ſcru. ij.*
f. pul. ſubt., cuius doſis dr. s. pro vice.

Acetum Magiſtrale Bezoardicum.

℞. *Sulphuris*
rutę
alliorum
garyoph.
croci
nucum iugland. *an.* *vn. I.*
aceti acerrimi *lib. iiij.*

Infundantur, & ſeruetur acetum pro vſu, in quo intincta offa panis ſumatur ſingulis diebus.

Eli-

Elixir Præſeruatiuum Efficaciſſimum.

℞. *Aloes hepat.*
cinam. opt.
myrrh. *ana d.iij.*
garyoph.
macis
ligni aloes
maſtichis
boli Arm. *ana dr.I. ſ.*
ſulph. purif. *dr. iiij.*
roris marini *dr. vij.*

Macerentur omnia in aq. ordinaria, & S.A extrahatur liquor. Doſis gutta tres, vel quatuor pro vice in aq. card. bened. vel ſcorzonera.

FINIS

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Puluis Fr. Ioannis Baptiſtæ Erimitani.

℞. *Tormentil.*
Santal. rub.
dictamni albi,
cornu cerui vſti
boli armeni
ſacch. albi. ana dr. I.
marg.
Ariſtoloch. rotunda
cinnamomi,
gentiana
corall. rub.
albor. an. dr. ſ.
camph. ſcru. ij.
f. pul. ſubt., cuius doſis dr. s. pro vice.

Acetum Magiſtrale Bezoardicum.

℞. *Sulphuris*
rutę
alliorum
garyoph.
croci
nucum iugland. an. vn. I.
aceti acerrimi lib. iiij.

Infundantur, & ſeruetur acetum pro vſu, in quo intincta offa panis ſumatur ſingulis diebus.

Eli-

Elixir Præſeruatiuum Efficaciſsimum.

℞. *Aloes hepat.*
cinam. opt.
myrrh. *ana* *d.iij.*
garyoph.
macis
ligni aloes
maſtichis
boli Arm. *ana dr.I. ſ.*
ſulph. purif. *dr. iiij.*
roris marini *dr. vij.*

Macerentur omnia in aq. ordinaria, & S.A extrahatur liquor. Doſis gutta tres, vel quatuor pro vice in aq. card. bened. vel ſcorzonera.

FINIS

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Puluis Fr. Ioannis Baptiſtæ Erimicanii

℞. *Tormentil.*
Santal. rub.
dictamni albi,
cornu cerui vſti
boli armeni
ſacch. albi. *ana* *dr. I.*
marg.
Ariſtoloch. rotunda
cinnamomi,
gentiana
corall. rub.
albor. *an.* *dr. s.*
camph. *ſcru. ij.*
f. pul. ſubt., cuius doſis dr. s. pro vice.

Acetum Magiſtrale Bezoardicum.

℞. *Sulphuris*
rutę
alliorum
garyoph.
croci
nucum iugland. *an.* *vn. I.*
aceti acerrimi *lib. iiij.*
Infundantur, & ſeruetur acetum pro vſu, in quo intincta offa panis ſumatur ſingulis diebus.

Eli-

Elixir Præſeruatiuum Efficaciſſimum.

℞. *Aloes hepat.*
cinam. opt.
myrrh. *ana* *d.iij.*
garyoph.
macis
ligni aloes
maſtichis
boli Arm. *ana dr.I. ſ.*
ſulph. purif. *dr. iiij.*
roris marini *dr. vij.*

Macerentur omnia in aq. ordinaria, & S.A extrahatur liquor. Doſis guttæ tres, vel quatuor pro vice in aq. card. bened. vel ſcorzanera.

FINIS

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Diſtemperentur cum dictis ſuccis, deindè cum melle deſpum. q. s. f. e. Doſis eſto à dr. 1. ad dr. ij.

Puluis.

℞. *Myrrhę electa*
ligni Aloes
maſtiches.
terrę ſigillata ana dr. ij.
Boli Armenę or.
Garyophilo.
nucis moſchata
Croci. ana dr. 1.
m. f. pul. ſubtiliſs. Doſ. ſcr. 1. ſumendus in vino albo.

Confectio Saluia Imperialis dicta Temperata.

℞. *Xylobalſami,*
carpobalſami,
foly indi,
cinnamomi,
Caſſię lignea,
Doronici,
maſtichis, ana ſcr. ij.
ellebori nigri ſcr. iij.
Mellis optimi q. ſatis conſice ad modum opiata.

Alia.

Alia Saluia Imperialis, pro temporibus, & corporibus natura frigidis.

℞. *Hyoſciami,*
piperis nigri.
rad. gentianæ,
ellebori nigri,
Opij. *ana dr. ij.*
Euphorbij. *dr. 1.*
Croci *dr. iij.*
xylobalſami,
Carpobalſami,
folij Indi.
Cinnamomi,
Caſſiæ ligneæ,
ligni aloes,
doronici,
macis *ana dr. ij.*

Cum ſufficienti quantitate optimi mellis depurati conficit. S.A. poſt ſeparationem puluerem commiſceto, Verum hęc confectio, non niſi tribus iam elapſis menſibus, exhibenda eſt, & in vitreo vaſe in farina hordei ſepeliatur, & omni die argenteo cochleari agitetur, cuius doſis à dr. 1. ad dram. ij ſit. Valet hæc compoſitio tempore peſtis ad cor confortandum, & à veneno tuendum.

Puluis

Puluis Fr. Ioannis Baptiſtæ Erimitani.

℞. *Tormentil.*
Santal. rub.
dictamni albi,
cornu cerui vſti
boli armeni
ſacch. albi. ana dr. I.
marg.
Ariſtoloch. rotunda
cinnamomi,
gentiana
corall. rub.
albor. an. dr. ſ.
camph. ſcru. ij.
f. pul. ſubt., cuius doſis dr. ſ. pro vice.

Acetum Magiſtrale Bezoardicum.

℞. *Sulphuris*
rutę
alliorum
garyoph.
croci
nucum iugland. an. vn. 1.
aceti acerrimi lib. iij.
Infundantur, & ſeruetur acetum pro vſu, in quo intincta offa panis ſumatur ſingulis diebus.

Eli-

Elixir Præſeruatiuum Efficaciſſimum.

℞. *Aloes hepat.*
cinam. opt.
myrrh. *ana* *d.iij.*
garyoph.
macis
ligni aloes
maſtichis
boli Arm. *ana dr.*I. *s.*
ſulph. purif. *dr. iij.*
roris marini *dr. vij.*

Macerentur omnia in aq. ordinaria, & S.A extrahatur liquor. Doſis gutta tres, vel quatuor pro vice in aq. card. bened. vel ſcorzonera.

FINIS

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Google

Digitized by Google

Digitized by Google

& Socio

Officium
cum propriis

hoc ſemiduplex de com
lectionibus ſecundi

Digitized by Google